

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

ΕΡΕΥΝΕΣ & ΜΕΛΕΤΕΣ

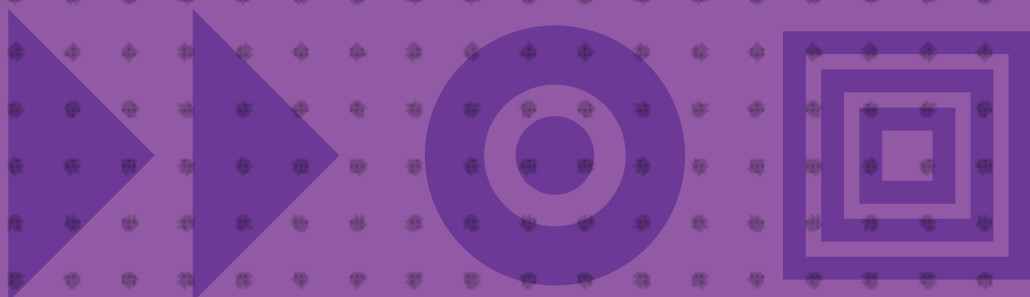

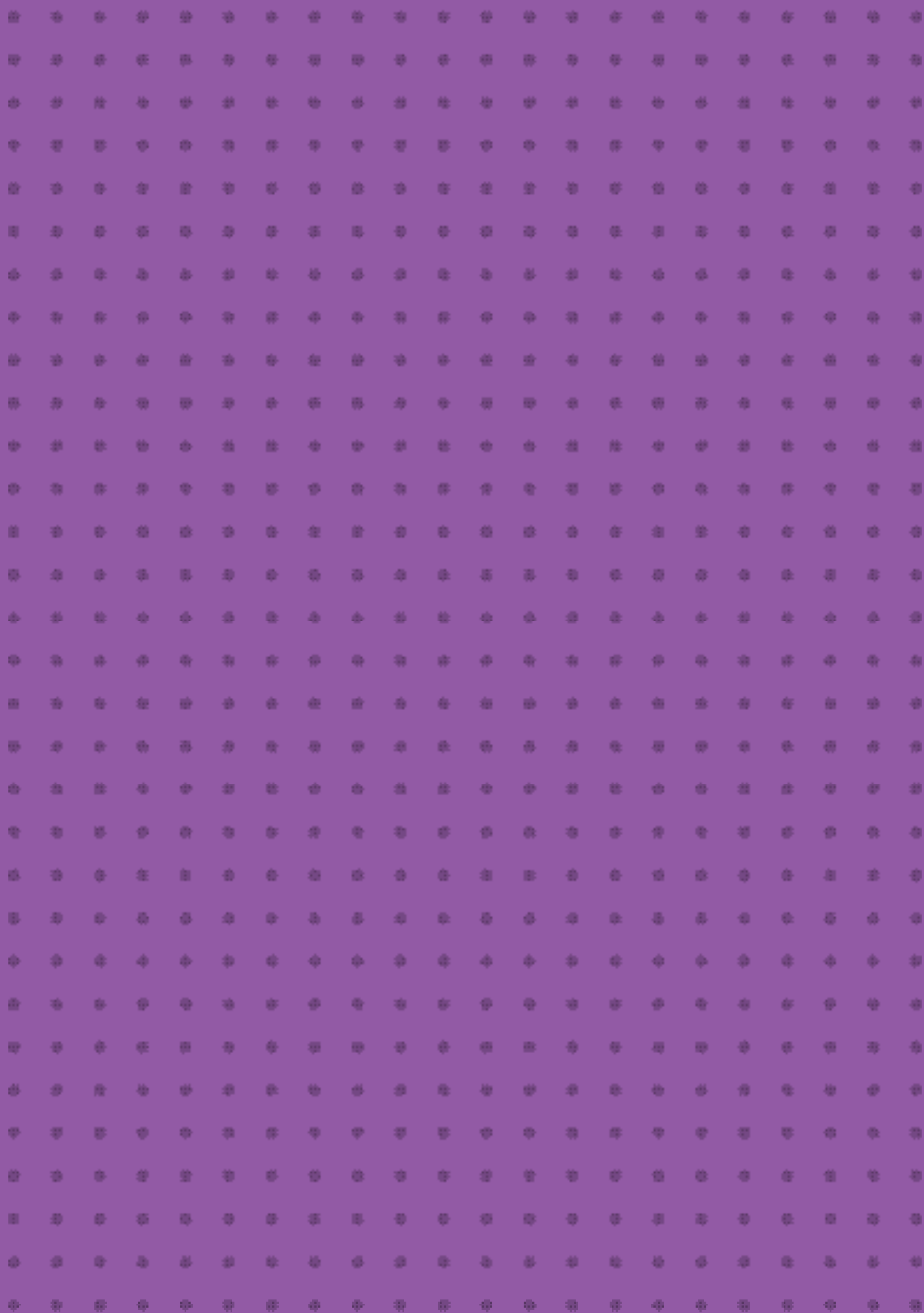
Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή
ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ

Προκλήσεις και προοπτικές για το ασφαλιστικό των ελεύθερων επαγγελματιών. Η μεταρρύθμιση του Ν.4387/2016 και οι προσαρμογές της

 Ευάγγελος Κουμαριανός

ΑΘΗΝΑ 2019

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

ΕΡΕΥΝΕΣ & ΜΕΛΕΤΕΣ

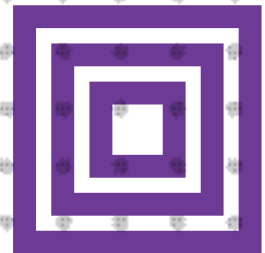
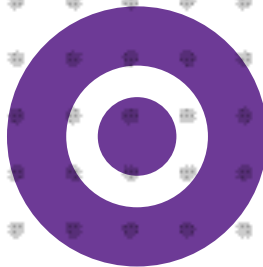
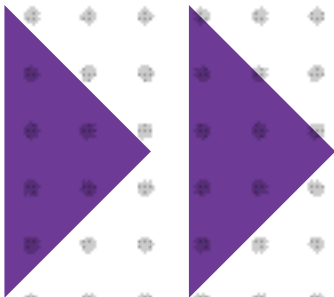
Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή
ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ

Προκλήσεις και προοπτικές για το ασφαλιστικό των ελεύθερων επαγγελματιών. Η μεταρρύθμιση του Ν.4387/2016 και οι προσαρμογές της

Ευάγγελος Κουμαριανός

ΑΘΗΝΑ 2019

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων

Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας

Αριστοτέλους 46, 104 33 Αθήνα

Τηλ: 210 8846852, Φαξ: 210 884653

Email: info@imegsevee.gr

www.imegsevee.gr

Τίτλος: «Προκλήσεις και προοπτικές για το ασφαλιστικό των ελεύθερων επαγγελματιών. Η μεταρρύθμιση του Ν. 4387/2016 και οι προσαρμογές της»

Τύπος δημοσίευσης: Μελέτες – Έρευνες ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Χρονολογία δημοσίευσης: Δεκέμβριος 2019

Συγγραφέας: Ευάγγελος Κουμαριανός, Δρ. Νομικής Μεταδιδακτορικός ερευνητής, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής Πάντειου Πανεπιστημίου

Επιμέλεια: Δέσποινα Βαλάση, Γιώργος Θανόπουλος

Σελιδοποίηση: Έλλη Πετρίδη

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κουμαριανός Ε. (2019), *Προκλήσεις και προοπτικές για το ασφαλιστικό των ελεύθερων επαγγελματιών. Η μεταρρύθμιση του Ν. 4387/2016 και οι προσαρμογές της*, Έρευνες - Μελέτες ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Οι δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ αποσκοπούν στην ενθάρρυνση και επέκταση του δημόσιου διαλόγου και της επικοινωνίας μεταξύ του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ και των φορέων της επιχειρηματικής και ακαδημαϊκής κοινότητας, των εθνικών και ευρωπαϊκών αρχών και της κοινωνίας των πολιτών. Οι απόψεις και τα επιχειρήματα που διατυπώνονται στην παρούσα έκδοση εκφράζουν τον/την συντάκτη/κτρια και δεν αντικατοπτρίζουν κατ' ανάγκη τις επίσημες θέσεις του Ινστιτούτου και της ΓΣΕΒΕΕ.

Το παρόν παραδοτέο εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ» με κωδικό ΟΠΣ 5001290, που υλοποιείται από το ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δία Βίου Μάθηση 2014–2020», με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Δία Βίου Μάθηση
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το καθεστώς κοινωνικοασφαλιστικής προστασίας των ελεύθερων επαγγελματιών διαμορφώνεται εντός του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος παράπλευρα με τους θεσμούς κοινωνικής ασφάλισης των μισθωτών, ως ένα ιδιαίτερο και κατακερματισμένο μοντέλο προστασίας. Οι μεταρρυθμίσεις των τελευταίων ετών προβλέπουν μείζονες αλλαγές σε βάθος στο καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης του ελεύθερου επαγγελματία. Πρόκειται για την μεταρρύθμιση στην οποία -μαζί με την οργανωτική ενοποίηση όλων των φορέων κύριας κοινωνικής ασφάλισης- επιχειρήθηκε να εφαρμοστούν ενιαίοι κανόνες για όλους τους ασφαλισμένους, ανεξάρτητα από τη φύση της οικονομικής δραστηριότητας. Στην παρούσα Μελέτη εξετάζονται τα βασικά αποτελέσματα της μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού των ελευθέρων επαγγελματιών αυτή και συγκρίνεται η μεταρρύθμιση με παραδείγματα διαφορετικών μοντέλων πολλών ευρωπαϊκών χώρων. Αξιολογούνται τα αποτελέσματα των αλλαγών στον υπολογισμό των εισφορών και των παροχών. Παράλληλα, αναδεικνύονται προβλήματα πρόσβασης στη σύνταξη και το βοήθημα ανεργίας ως ειδικές μορφές έκφρασης της οικονομικής κρίσης στο ασφαλιστικό των ελευθέρων επαγγελματιών.

Λέξεις κλειδιά: Κοινωνική Ασφάλιση, Ελεύθεροι Επαγγελματίες, Μεταρρύθμιση, Βοήθημα Ανεργίας, Πρόσβαση στη Σύνταξη, Εισφορές, Ενοποίηση, Ευρωπαϊκά Συστήματα Κοινωνικής Ασφάλισης

ABSTRACT

From its origins, the social insurance of the self-employed has developed within the Greek Social insurance system side by side the social security institutions of employed labour as a specific and fragmented regime that fits to the characteristics of the self-employment. The self-employed adhere to an incomplete regime of social protection with important insufficiencies. Recent reforms incorporate major in depth changes to the regime of the self-employed. We examine the basic results of the social insurance program of the self-employed and we compare the Greek system to similar systems of other European countries. We evaluate the results of the changes in the calculation of contributions and benefits. At the same time, we highlight problems of access to retirement or to unemployment benefits, as specific effects of the economic crisis to the social security protection of the unemployed.

Key words: Social Security, Self-Employed, Reform, Unemployment Aid, Access to pension, Contributions, Unification, European Social Security Systems

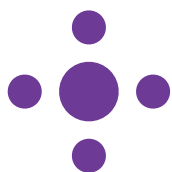
Πίνακας Περιεχομένων

Πρόλογος.....	6
Εισαγωγή.....	8
1. Η προστασία των ελεύθερων επαγγελματιών σε ένα θεσμό σχεδιασμένο για μισθωτούς	9
1.1. Οι δυσχέρειες διάκρισης μισθωτής και ανεξάρτητης εργασίας και η δύσκολη εφαρμογή «ενιαίων» κανόνων	12
1.2. Η διπλή μεταρρύθμιση του Ν. 4387/2016: Οργανωτική ενοποίηση και εισαγωγή ενιαίων κανόνων ασφάλισης.....	14
1.3. Η εναλλαγή ή/και συνύπαρξη μισθωτής εργασίας και ελεύθερου επαγγέλματος στο νέο συνταξιοδοτικό σύστημα	22
2. Η μεταρρύθμιση του υπολογισμού εισφορών κοινωνικής ασφάλισης ελεύθερων επαγγελματιών.....	32
2.1. Ο υπολογισμός εισφορών ελεύθερων επαγγελματιών μέχρι τη μεταρρύθμιση του 2016	33
2.2. Η μεταρρύθμιση του Ν.4387/2016 και οι μέχρι τώρα αναθεωρήσεις της	37
2.3. Η επίδραση της μεταρρύθμισης του μοντέλου υπολογισμού εισφορών «μη μισθωτών» στα έσοδα του ΕΦΚΑ	44

2.4. Η μεταρρύθμιση του υπολογισμού της σύνταξης των ελεύθερων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων.....	53
3. Η ευρωπαϊκή εμπειρία: στοιχεία και συμπεράσματα.....	63
4. Η δυσχερής πρόσβαση του ελεύθερου επαγγελματία στα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης	77
4.1. Οι δυσκολίες υλοποίησης της προστασίας «ανεργίας» ελεύθερων επαγγελματιών	77
4.2. Χρέη ελεύθερων επαγγελματιών σε φορείς κοινωνικής ασφάλισης και πρόσβαση στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα	87
5. Συμπεράσματα & προοπτικές για το νέο ασφαλιστικό των ελεύθερων επαγγελματιών.....	94
Βιβλιογραφία	98
Ελληνική.....	98
Ξενόγλωσση.....	99
Πηγές δεδομένων:.....	100

Πρόλογος

Το ασφαλιστικό σύστημα των επαγγελματιών, βιοτεχνών, εμπόρων (ΕΒΕ) και αυτοαπασχολούμενων αποτελεί, όπως είναι επόμενο, ένα από τα ζητήματα που απασχολούν διαχρονικά την ΓΣΕΒΕΕ.

Κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα άλλαξε ριζικά επηρεάζοντας και το ασφαλιστικό των ΕΒΕ.

Η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης που επιλέχθηκε ως αντίδοτο για την κρίση χρέους της ελληνικής οικονομίας έφερε στην επιφάνεια αρκετές από τις αδυναμίες του ασφαλιστικού μας συστήματος δημιουργώντας παράλληλα και νέα δυσεπίλυτα προβλήματα. Η εκτίναξη σε ποσοστό 50% των συναδέλφων που αδυνατούσαν να καταβάλουν τις ασφαλιστικές τους εισφορές, δημιούργησε σοβαρά προβλήματα βιωσιμότητας στο ασφαλιστικό ταμείο των ΕΒΕ, τον ΟΑΕΕ. Η ατυχής αύξηση των εισφορών που συντελέστηκε στην αρχή της κρίσης και η ανελαστικότητα που το χαρακτήριζε (μεταπήδηση σε ανώτερη ασφαλιστική κλάση ανά

τριετία) ενέτειναν την προβληματική αυτή κατάσταση δημιουργώντας ένα ασφυκτικό περιβάλλον τόσο για τις επιχειρήσεις, όσο και για το ίδιο το σύστημα.

Οι προσπάθειες της ΓΣΕΒΕΕ για την αναστροφή αυτής της κατάστασης βασίστηκαν σε δυο βασικούς άξονες. Αφενός στην θεσμοθέτηση ενός ρεαλιστικού πλαισίου ρύθμισης των ληξιπρόθεσμων ασφαλιστικών εισφορών και αφετέρου στην ελεύθερη επιλογή ασφαλιστικής κλάσης και αργότερα στην σύνδεση των εισφορών με το εισόδημα. Ωστόσο, οι νομοθετικές ρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν απείχαν αρκετά από τον πυρήνα των προτάσεων της ΓΣΕΒΕΕ.

Κατά γενική παραδοχή η σημαντικότερη νομοθετική ρύθμιση υπήρξε ο Ν. 4387/2016, γνωστός και ως Νόμος Κατρούγκαλου, όπου το ασφαλιστικό των ΕΒΕ άλλαξε εκ βάθρων τόσο σε οργανωτικό-διοικητικό επίπεδο με την ενοποίηση των σημαντικότερων ταμείων κοινωνικής ασφάλισης στον νεοσύστατο ΕΦΚΑ, όσο και κυρίως με τις αλλαγές που επέφερε στον τρόπο υπολογισμού των εισφορών και των παροχών (συντάξεις).

Στο πλαίσιο αυτό και πέραν από τις προσπάθειες που κατέβαλε και καταβάλλει η ΓΣΕΒΕΕ για ένα δίκαιο και βιώσιμο ασφαλιστικό σύστημα για όλους τους επαγγελματίες, βιοτέχνες και εμπόρους, θεωρήθηκε αναγκαία η εκπόνηση μιας σύντομης μελέτης που να εμπερικλείει όλες τις πτυχές των αλλαγών που συντελέστηκαν και παράλληλα να σκιαγραφεί μια όσο το δυνατόν συνολικότερη εικόνα του περιεχομένου αυτού που αποκαλούμε ασφαλιστικό των ΕΒΕ.

Παρόλο που την ώρα που γράφεται αυτός ο πρόλογος κυοφορούνται νέες σημαντικές αλλαγές για το ασφαλιστικό μας σύστημα, κατ' εφαρμογή των πρόσφατων αποφάσεων του ΣτΕ, η παρούσα μελέτη διατηρεί την αξία της, τόσο για την τεκμηρίωση των προτάσεων της ΓΣΕΒΕΕ, όσο και για την συνολικότερη ενημέρωση που παρέχει για την φύση, την δομή και τις δυσχέρειες του ασφαλιστικού μας συστήματος.

Τέλος, οφείλω να σημειώσω ότι τόσο στις αλλαγές που σχεδιάζονται όσο και σε εκείνες που έγιναν κατά το παρελθόν υπήρξε μια κοινή συνισταμένη που επηρέασε αρνητικά την προσπάθεια

διαμόρφωσης ενός ικανοποιητικού, βιώσιμου και αποδεκτού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Και η συνισταμένη αυτή δεν είναι άλλη από την απουσία συστηματικού κοινωνικού διαλόγου με τους κοινωνικούς εταίρους, αλλά και η απουσία ειλικρινών προσπαθειών καθορισμού κοινής στρατηγικής και συναίνεσης των πολιτικών κομμάτων, για ένα ζήτημα που απαιτεί χάραξη μακροοικονομικών πολιτικών και που τουλάχιστον όσον αφορά τον χώρο που εκπροσωπεί η ΓΣΕΒΕΕ δεν είναι ακόμα επαρκώς γειωμένο μαζί του.

Γιώργος Καββαθάς

Πρόεδρος ΔΣ ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Εισαγωγή

Στην παρούσα μελέτη, η οποία υλοποιήθηκε στο πλαίσιο των «Δράσεων παρακολούθησης θεμάτων ενδιαφέροντος μικρών επιχειρήσεων στα πεδία των πολιτικών απασχόλησης και εκπαίδευσης» (υπόεργο 2) της πράξης «Θεσμική, ερευνητική και επιχειρησιακή ενδυνάμωση της ΓΣΕΒΕΕ» (ΟΠΣ 5001290) του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια βίου Μάθηση 2014 - 2020», επιχειρείται να γίνει αναφορά στα χαρακτηριστικά της κοινωνικής ασφάλισης των ελευθέρων επαγγελματιών και να εντοπιστούν τα κριτήρια με τα οποία αναπτύχθηκε στην Ελλάδα το κατακερματισμένο τοπίο της κοινωνικής ασφάλισης των ελευθέρων επαγγελματιών. Με αφετηρία τα συμπεράσματα αυτά, επιχειρείται μία παρουσίαση των επίκαιρων ζητημάτων που προκύπτουν δημιουργία του ΕΦΚΑ, ενώ αναλύεται η πρακτική και η θεωρητική δυσχέρεια σχεδιασμού κοινών κανόνων για ελεύθερους επαγγελματίες και μισθωτούς.

Με αφορμή την οργανωτική

ενοποίηση στον ΕΦΚΑ, στο Κεφάλαιο 1ο αναπτύσσεται η προβληματική της αλλαγής των ρυθμίσεων διαδοχικής και παράλληλης ασφάλισης που αφορά ένα μεγάλο μέρος εργαζομένων που δραστηριοποιούνται ως μισθωτοί και ελεύθεροι επαγγελματίες. Στο Κεφάλαιο 2ο, επικεντρωνόμαστε στην ανάπτυξη της προβληματικής της μεταρρύθμισης του νέου τρόπου υπολογισμού εισφορών. Ειδικότερα αναφερόμαστε στη μεταρρύθμιση του 2016, τα αποτελέσματά της αλλά και τα ζητήματα συνταγματικότητας που προέκυψαν.

Στο Κεφάλαιο 3ο, η προβληματική του 2ου Κεφαλαίου συμπληρώνεται με τη συγκριτική παρουσίαση διαφορετικών μοντέλων εισφοράς ελευθέρων επαγγελματιών σε ευρωπαϊκές χώρες. Τέλος, στο Κεφάλαιο 4ο, εξετάζονται ειδικότερα ζητήματα ελλিপύς κοινωνικο-ασφαλιστικής προστασίας των ελευθέρων επαγγελματιών, όπως ρυθμίσεις για το βοήθημα ανεργίας των ελευθέρων επαγγελματιών και το ζήτημα της αδυναμίας συνταξιοδότησης λόγω χρεών στα ασφαλιστικά ταμεία.

Οι οργανωτικές παθογένειες της κοινωνικής ασφάλισης των

ελεύθερων επαγγελματιών ήταν γνωστές από το παρελθόν. Όμως, η επιλογή για την αντιμετώπιση των προβλημάτων δεν ήταν ούτε δεδομένη ούτε κοινώς αποδεκτή. Με τους «δίδυμους» νόμους 3863 και 3865 του 2010 (για τον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα αντίστοιχα) τέθηκαν όλοι οι κεντρικοί στόχοι του νέου ασφαλιστικού συστήματος και έκτοτε οι νομοθετικές παρεμβάσεις συγκεκριμενοποιούν και προσαρμόζουν στην συγκυρία αυτούς τους κεντρικούς στόχους. Ο οργανωτικός σχεδιασμός που τέθηκε το 2010 καθόριζε ως στόχο προς επίτευξη τη δημιουργία 3 μεγάλων ταμείων Μισθωτών, Ελεύθερων Επαγγελματιών και Αγροτών. Η επιλογή της μεταρρύθμισης του 2016 για ένα μοναδικό και ενιαίο φορέα κύριας ασφάλισης είναι από τα λίγα σημεία που η μετέπειτα νομοθεσία απέκλινε από τη στοχοθεσία του 2010. Επρόκειτο για ένα πολύ απαιτητικό εγχείρημα διοικητικής αναδιάρθρωσης με μακροπρόθεσμα θετικά αποτελέσματα στο επίπεδο της διαχείρισης αλλά και σοβαρά προβλήματα άμεσης εφαρμογής με δεδομένο ότι για την μεγάλη κλίμακα μεταρρύθμιση προβλέφθηκε ελάχιστος χρόνος μετάβασης και προσαρμογής.

1. Η προστασία των ελεύθερων επαγγελματιών σε ένα θεσμό σχεδιασμένο για μισθωτούς

Από την σκοπιά της βιβλιογραφίας είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η φύση ή ο χαρακτήρας της αυτοαπασχόλησης στην οικονομία και στο κοινωνικό δίκαιο, διότι οι αυτοαπασχολούμενοι αποτελούν μια πολύ διάσπαρτη ομάδα επαγγελματιών (αγρότες, τεχνίτες, έμποροι, επιχειρηματίες, γιατροί, αρχιτέκτονες κα) με διαφορετική οικονομική επιφάνεια και κοινωνικό status, διαφορετικές συνθήκες εργασίας και εν τέλει διαφορετική αντιμετώπιση από τους θεσμούς κοινωνικής προστασίας.

Για τον επακριβή ορισμό του επαγγελματία προκύπτουν και επιπρόσθετες δυσκολίες, οι οποίες προέρχονται κυρίως από τα επιμέρους εθνικά και νομοθετικά πλαίσια, συνδυαστικά με τις συνεχείς αλλαγές που συντελούνται στις εργασιακές σχέσεις. Αν μπορούν να προσδιοριστούν πέντε βασικές κατηγορίες αυτοαπασχόλησης, οι οποίες χρησιμοποιούνται συνηθέστερα στη σχετική βιβλιογραφία (Welz, 2010·

Πρωτοπαπαδάκης, 2018), οι δυσκολίες ορισμού των εννοιολογικών χαρακτηριστικών του ελεύθερου επαγγελματία παραμένουν.

Σε ότι αφορά το κοινωνικό (εργατικό και κοινωνικοασφαλιστικό) δίκαιο, η έννοια της ανεξάρτητης απασχόλησης (ή αυτοαπασχόλησης, ελεύθερου επαγγέλματος) φαίνεται να ετεροκαθορίζεται από την έννοια της μισθωτής (ή εξαρτημένης) εργασίας, η οποία έχει την εννοιολογική αλλά και ιστορική προτεραιότητα κατά την ανάπτυξη των θεσμών κοινωνικής ασφάλισης.

Ιστορικά τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης αναπτύσσονται ως θεσμός που αποσκοπεί να καλύψει την ανάγκη προστασίας του βιομηχανικού εργάτη (Διεθνές Γραφείο Εργασίας, 1965:24) και δη τους πιο επιβαρυνμένους από αυτούς. Η επέκταση στην κοινωνικοασφαλιστική κάλυψη ευρύτερων ομάδων της μισθωτής εργασίας στον ιδιωτικό τομέα εμφανίζεται σταδιακά. Σε διαφορετικές χρονικές περιόδους και σε διαφορετικά γεωγραφικά μήκη και πλάτη, η ένταξη των ελευθέρων επαγγελματιών στο θεσμό της (υποχρεωτικής) κοινωνικής ασφάλισης δεν είναι αυτονόητη.

Πρώτα καθιερώνεται η αρχή της υποχρεωτικότητας της κοινωνικής ασφάλισης για τους μισθωτούς. Ο Ν.2868/1922, νόμος ορόσημο για την γενίκευση της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, θεμελιώνεται όχι τόσο στην ουσιαστική εννοιολόγηση της μισθωτής εργασίας αλλά στον αποκλεισμό της αυτοτελούς απασχόλησης.

Άρθρον 1. Ασφαλίζεται υποχρεωτικώς δια την περίπτωσιν των ατυχημάτων εν τη εργασία, του θανάτου, του γήρατος και εν γένει της ανικανότητος προς εργασίαν, παν πρόσωπο μη αυτοτελώς εργαζόμενο εν βιομηχανική, βιοτεχνική και εμπορική επιχειρήσει ή εργασία συμπεριλαμβανομένων των εργασιών οικοδομικής και μεταφορών.

Ως μη αυτοτελώς εργαζόμενα πρόσωπα θεωρούνται οι υπάλληλοι, εργάται και υπηρέται αμφοτέρων των φύλων επ'αντιμισθία παρέχοντες τας υπηρεσίας αυτών αδιαφόρως του τρόπου του κανονισμού της αντιμισθίας ταύτης.

Με την καθιέρωση της αρχής της καθολικότητας, διευρύνεται η κοινωνικοασφαλιστική κάλυψη

και σε κατηγορίες ελεύθερων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων. Τα χαρακτηριστικά της επέκτασης του θεσμού στο ελεύθερο επάγγελμα διακρίνονται (Βακαλόπουλος, 1993) από

- ▶ κατακερματισμένη οργάνωση σε κλαδική βάση
- ▶ πελατειακή συγκρότηση από «ομάδες πίεσης»
- ▶ προνομιακή θέσπιση κοινωνικών πόρων.

Το ΤΕΒΕ ανάγεται σε γενικό φορέα ασφάλισης ελεύθερων επαγγελματιών στον οποίο κατά κανόνα εντάσσονται όλες οι κατηγορίες επαγγελματιών που δεν αποτελούν ισχυρές ομάδες πίεσης και έχουν χαμηλότερα εισοδήματα (Στεργίου, 2005: 10). Χαρακτηριστικό παράδειγμα για τη σημασία των κοινωνικών πόρων

με έμμεση επίδραση στο επίπεδο των παροχών είναι ότι, κατά τη δεκαετία του 1960, το ΤΣΜΕΔΕ καλύπτει με τους κοινωνικούς πόρους το 75% των εσόδων του ενώ το ΤΕΒΕ μόλις το 6,7% (Σωτηροπούλου, 2003: 117). Αποτέλεσμα είναι ένα τοπίο προστασίας πολλαπλών ταχυτήτων που χαρακτηρίζεται από «κραυγαλέες ανισότητες ως προς τη χρηματοδότηση και τις παροχές... που στερούνται οποιασδήποτε δικαιολογητικής βάσης». Η αύξηση του βαθμού της αυτοαπασχόλησης στην Ελλάδα (Πρωτοπαπαδάκης, 2018) αυξάνει και την αναγκαιότητα ενιαίας κοινωνικοασφαλιστικής μεταχείρισης των επιμέρους κατηγοριών.

Πίνακας 1: Χρονολογίες Ίδρυσης Κυριότερων Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών και Αυτοαπασχολούμενων

ΤΣΑΥ (Ταμείο Συντάξεως κι Αυτασφαλίσεως Υγειονομικών)	N.5945/1933
TAN (Ταμείο Νομικών)	N.4448/1929
ΤΣΜΕΔΕ (Ταμείο Συντάξεως Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων)	AN.2326/1940
ΤΕΒΕ (Ταμείο Ασφάλισεως Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Ελλάδος)	N.6434/1934
ΤΑΕ (Ταμείο Ασφάλισεως Εμπόρων)	ΥΑ 21891/1936

1.1. Οι δυσχέρειες διάκρισης μισθωτής και ανεξάρτητης εργασίας και η δύσκολη εφαρμογή «ενιαίων» κανόνων

Πώς θα εντοπίσουμε το ποιος είναι ο ελεύθερος επαγγελματίας ή αυτοτελώς απασχολούμενος; Πολύ συχνά ορίζονται εμμέσως και αρνητικά από τον ορισμό των μισθωτών: αυτοτελώς απασχολούμενος είναι ο εργαζόμενος που δεν είναι μισθωτός ή δημόσιος υπάλληλος (Williams, 1999: 31). Η ρευστή και αόριστη περίμετρος για την εννοιολόγηση της ανεξάρτητης εργασίας εμφανίζεται στην πλειοψηφία των κρατών μελών της ΕΕ (Pieters, Schoukens, 1994: 12). Λόγω της προσέγγισης αυτής το ελεύθερο επάγγελμα ανταποκρίνεται σε μία πληθώρα περιπτώσεων που συγκροτούν μία κατηγορία εκ των προτέρων ανομοιογενή με όρους συνθηκών εργασίας και εισοδημάτων. Περιλαμβάνονται με τον τρόπο αυτό μορφές εργασίας που καταλήγουν να εντάσσονται στην κατηγορία της αυτοαπασχόλησης παρότι υποκρύπτουν πολύ συχνά μορφές οικονομικής εξάρτησης.

Έχουν γίνει επίσης προσπάθειες

αυτόνομης εννοιολόγησης της έννοιας του ελεύθερου επαγγελματία για τις ανάγκες του εργατικού δικαίου και του δικαίου κοινωνικής ασφάλισης (Στεργίου, 2005: 57-64). Θα μπορούσαμε επομένως, να δούμε την ιδιότητα του ελεύθερου επαγγελματία από το κίνητρο κέρδους ανεξάρτητα από το πραγματικό κέρδος, τον επιχειρηματικό κίνδυνο που αναλαμβάνει ο επαγγελματίας αλλά και η δυνατότητα επιλογής του έργου που αναλαμβάνει και τους πελάτες με τους συναλλάσσεται. Από την επιχειρούμενη εννοιολόγηση προκύπτει ότι τα βασικά χαρακτηριστικά της οικονομικής δραστηριότητας των ελεύθερων επαγγελματιών είναι ουσιαδώς διαφορετικά με εκείνα του μισθωτού εργαζόμενου, η ίδια η φύση της εργασιακής σχέσης διαφοροποιεί τον ελεύθερο επαγγελματία από τον «εργασιακό κανόνα» της μισθωτής εργασίας και επιτάσσει προσαρμογή του θεσμού στις ιδιαιτερότητες του ελεύθερου επαγγέλματος.

Από τον διαφορετικό χαρακτηρισμό προκύπτει και η υπαγωγή σε διαφορετικό φορέα κοινωνικής ασφάλισης και από την μεταρρύθμιση του 2016 σε διαφορετικό

«κλάδο κύριας ασφάλισης». Εκτός του οργανωτικού πλουραλισμού, που με την δημιουργία του ΕΦΚΑ στην πράξη καταργείται, υπάρχουν ουσιώδεις διαφορές ως προς τον τρόπο χρηματοδότησης, τον τύπο, το ύψος των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, τον επιμερισμό τους και τον υπεύθυνο καταβολής.

Η κοινωνική ασφάλιση διαμορφώνει τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά της επί του μοντέλου της μισθωτής/εξαρτημένης εργασίας και προηγήθηκε χρονικά σε σχέση με την υπαγωγή στην κοινωνική ασφάλιση ορισμένων κατηγοριών των ελευθέρων επαγγελματιών. Ο ελεύθερος επαγγελματίας θεωρείται σε μεγαλύτερο βαθμό υπεύθυνος για την διασφάλιση του έναντι κινδύνων που συνδέονται ή όχι με την οικονομική του δραστηριότητα. Όταν θεσμοθετείται η κοινωνική ασφάλιση ελευθέρων επαγγελματιών αυτή έχει σχεδιαστεί κατ' εικόνα της κοινωνικής ασφάλισης μισθωτών, πάνω σε οργανωτικά και χρηματοδοτικά σχήματα που έχουν βασιστεί στους τελευταίους (Brown, 1992). Ενδεικτικό στοιχείο της επικράτησης του ετεροκαθορισμού της έννοιας του ελεύθερου

επαγγελματία είναι το γεγονός ότι με την οργανωτική μεταρρύθμιση του Ενιαίου Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης, ο κλάδος ασφάλισης αυτοαπασχολούμενων και ελεύθερων επαγγελματιών ονομάζεται Κλάδος «Μη Μισθωτών».

Αποτέλεσμα της πρώτης παραδοχής είναι το ότι προκύπτουν «κενά» κοινωνικής προστασίας που αιτιολογούνται (χωρίς απαραίτητα να δικαιολογούνται και να νομιμοποιούνται) λόγω της «δύσκολης προσαρμογής» σε κανόνες που έχουν σχεδιαστεί για την εξαρτημένη εργασία.

Στο ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, έχει διαμορφωθεί η διαφοροποίηση ανάμεσα σε «ελεύθερο επαγγελματία» που υπάγεται στην ασφάλιση του ΟΑΕΕ και «αυτοαπασχολούμενο» που ασκεί «ελευθέριο» επάγγελμα και υπάγεται στο ΕΤΑΑ. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της υπαγωγής στο ΕΤΑΑ είναι η ένταξη σε ένα επαγγελματικό κλάδο που μέχρι την ενοποίηση του ΕΣΚΑ στον ΕΦΚΑ, ο μηχανικός, ο γιατρός, ο δικηγόρος υπάγονται στον ίδιο ασφαλιστικό φορέα και συμμετέχουν υποχρεωτικά σε επαγγελματικό-επιστημονικό σύλλογο με μορφή ΝΠΔΔ είτε παρέχουν εξαρτημένη είτε

ανεξάρτητη εργασία. Για τον καθορισμό της υποχρέωσης εισφοράς και το ύψος της σχετικά με τον ελεύθερο επαγγελματία μέχρι πολύ πρόσφατα δεν είχε σημασία η πραγματοποίηση εισοδήματος και το ύψος του αλλά η άσκηση του επαγγέλματος (Κρεμαλής, 1985: 217).

1.2. Η διπλή μεταρρύθμιση του Ν. 4387/2016: Οργανωτική ενοποίηση και εισαγωγή ενιαίων κανόνων ασφάλισης

Αναφορικά με την οργανωτική διάσταση της μεταρρύθμισης, η βασική διάκριση μεταξύ διαφορετικών φορέων (κύριας και επικουρικής) ασφάλισης γήρατος καταργείται με το Ν.4387/2016. Εφεξής, η όποια επιμέρους διαφοροποίηση εντοπίζεται σε επίπεδο «κλάδου» ενός ενιαίου φορέα. Ακολουθώντας τη γενικότερη διεθνή τάση συγκεντροποίησης/ενοποίησης των προγραμμάτων κοινωνικής ασφάλισης, στον κλάδο κύριας ασφάλισης δημιουργείται ένας γενικός φορέας ασφάλισης κύριας σύνταξης για το σύνολο των οικονομικά ενεργών ατόμων που διαμένουν στη χώρα. Αυτό

συνιστά μια μεγάλης κλίμακας μεταρρύθμιση, όχι μόνο επειδή καταργούνται οι επιμέρους φορείς ασφάλισης αλλά επειδή καταργούνται τα ξεχωριστά κοινωνικοασφαλιστικά καθεστώτα (οι ειδικοί τρόποι προστασίας) ανάλογα με τον φορέα ασφάλισης. Στην ελληνική περίπτωση της κοινωνικής ασφάλισης ελευθέρων επαγγελματιών, συχνά σε έναν φορέα ασφάλισης συνυπήρχαν διαφορετικά ασφαλιστικά καθεστώτα. Χαρακτηριστικές είναι οι ενοποιήσεις των φορέων ασφάλισης με τους Ν.2676/1999 (ΟΑΕΕ) και Ν.3655/2008 (ΕΤΑΑ), οι οποίες αποκαλούνται και «ενοποιήσεις-ομπρέλλα», γιατί τα ενταχθέντα Ταμεία διατηρούσαν τις καταστατικές τους διατάξεις και διαφορετικούς βαθμούς οικονομικής, διοικητικής και διαχειριστικής αυτοτέλειας.

Οι περισσότερες μεταρρυθμιστικές προτάσεις σε ζητήματα οργάνωσης και εξορθολογισμού από σειρά Εκθέσεων και Μελετών Εμπειρογνομώνων (Κουμαριανός, 2017) υιοθετούνται με νεοφιλελεύθερη προσέγγιση στους στόχους του 1ου Μνημονίου και τις μετέπειτα επικαιροποιήσεις του. Από το 2010, με την υιοθέτηση

Πίνακας 2: Οι πρόσφατες οργανωτικές και λειτουργικές ενοποιήσεις (2010–2016)

ΚΕΠΑ	Ενοποίηση κανόνων πιστοποίησης αναπηρίας και αυστηροποίηση τους
ΕΟΠΥΥ	Ενοποίηση των ασφαλιστικών ταμείων υγείας με μείωση της παρεχόμενης κάλυψης σε ύψος και εύρος
ΚΕΑΟ	Ενοποίηση της αναγκαστικής είσπραξης οφειλών προς τα ασφαλιστικά ταμεία και προετοιμασία
ΕΤΕΑ/ ΕΤΕΑΕΠ	Ενοποίηση ασφαλιστικών ταμείων επικουρικής σύνταξης με αλλαγή της οικονομικής λειτουργίας και του τρόπου υπολογισμού επικουρικών συντάξεων.
ΕΦΚΑ	Ενοποίηση ασφαλιστικών ταμείων κύριας σύνταξης

Πηγή: Κουμαριανός Β. (2017), «Η Ενοποίηση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης: Ο Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης ως Οργανωτικό Όχημα για την Νέα Αρχιτεκτονική των Συντάξεων», Κοινωνική Πολιτική, τχ.8, σσ.50–73

των μηχανισμών δημοσιονομικής προσαρμογής του ελληνικού κράτους, υλοποιούνται οι μεταρρυθμίσεις που εμφανίζονται στον Πίνακα 2.

Σημείο τομής συνιστά η μεταρρύθμιση του 2016, σκοπός της οποίας ήταν η **πλήρης αναμόρφωση** του συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, στο πλαίσιο ενός **Ενιαίου Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλειας**, του οποίου οι γενικές αρχές ορίζονται στο νόμο ως εξής:

- ▶ εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης και κοινωνικής προστασίας
- ▶ με όρους ισότητας,
- ▶ κοινωνικής δικαιοσύνης,
- ▶ αναδιανομής και αλληλεγγύης των γενεών.

Οι δύο θεμελιώδεις αρχές που επικαλείται η μεταρρύθμιση είναι η **ισονομία** και η **κοινωνική δικαιοσύνη**. Η **ισονομία** ορίζεται ως το γεγονός ότι θεσπίζονται "όμοιοι κανόνες για όλους, παλαιούς και νέους συνταξιούχους, εργαζόμενους στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα, μισθωτούς και αυτοαπασχολούμενους". Η **Κοινωνική δικαιοσύνη** ορίζεται ως εισαγωγή του θεσμού της εθνικής σύνταξης ώστε να επιτυγχάνεται αναδιανομή, να αμβλύνονται οι κοινωνικές ανισότητες και να εξασφαλίζεται επαρκής σύνταξη και για τις επισφαλείς κοινωνικά ομάδες. Ταυτόχρονα, η απλοποίηση και ο εξορθολογισμός αποσκοπούσαν να αυξήσουν την διοικητική αποτελεσματικότητα και τις παρεχόμενες υπηρεσίες στους ασφαλισμένους.

Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του Ν.4387/2016, η μεταρρύθμιση «Επιτυγχάνει τη διοικητική αποτελεσματικότητα του συστήματος και απλοποιεί τις διαδικασίες, ενοποιώντας τους φορείς ασφάλισης σε ένα και διακρίνοντας πλήρως προνοιακές και ασφαλιστικές παροχές. Θεσπίζεται ένας, εθνικός φορέας κοινωνικής ασφάλισης με ένταξη σε αυτόν όλων των φορέων κύριας ασφάλισης, χωρίς εξαίρεση, γιατί διαφορετικά το εγχείρημα της ενοποίησης θα υπονομευθεί στο σύνολό του.

Τούτο αποτελεί διαχρονικό αίτημα εξορθολογισμού από την εποχή του Ελευθερίου Βενιζέλου, ο οποίος οραματίστηκε ένα φορέα για όλους τους Έλληνες. Η απλοποίηση του τρόπου ασφάλισης θα διευκολύνει τις επιχειρήσεις στη λειτουργία τους, ενώ η μείωση της γραφειοκρατίας, κατά τη χορήγηση των παροχών, θα επιτρέψει την ευκολότερη και όχι χρονοβόρα πρόσβαση των ασφαλισμένων στις παροχές».

Η διακηρυσσόμενη ισονομία του νέου ασφαλιστικού συστήματος βασίζεται στη θέσπιση

ενιαίων κανόνων. Ως ενιαίοι κανόνες νοούνται «Όσον αφορά στις εισφορές προβλέπονται ενιαία ποσοστά εισφορών με βάση υπολογισμού τους το πραγματικό εισόδημα. Όσον αφορά στις παροχές, καθιερώνεται ενιαίος τρόπος υπολογισμού της σύνταξης, κύριας και επικουρικής, για παλιούς και νέους ασφαλισμένους, με βάση το μέσο εργασιακό εισόδημα και ίδια ποσοστά αναπλήρωσης για όλους».

Εν γένει, η ενοποίηση ανταποκρίνεται στο ορθολογικό αίτημα των αρχών λειτουργίας του θεσμού κοινωνικής ασφάλισης, ότι απέναντι στους βασικούς κινδύνους όλοι οι ασφαλισμένοι θα πρέπει να έχουν όμοια μεταχείριση (Στεργίου, 2017: 83). Η αποκατάσταση της ίσης μεταχείρισης (Συντ. Αρ. 4 παρ. 1) και της κοινωνικής αλληλεγγύης (Συντ. Αρ. 22 παρ. 5) επιβάλλουν την ύπαρξη όρων ισότιμης ασφαλιστικής προστασίας μεταξύ των ασφαλισμένων¹. Κατά πόσον όμως η περίπτωση των ελεύθερων επαγγελματιών αποτελεί "όμοια περίπτωση" με τους μισθωτούς εργαζόμενους; Σε ποιο βαθμό είναι όμοια η οικονομική

1 Ολ. ΣτΕ 2199/2010

δραστηριότητα και η εργασιακή θέση των ελευθέρων επαγγελματιών με τους μισθωτούς και σε ποιο βαθμό είναι ανόμοια; Είναι η ανομοιότητα (όπου και όσο υπάρχει) λόγος μη ασφαλιστικής κάλυψης ή πρέπει να βρεθούν μορφές προστασίας προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητες της αυτοαπασχόλησης; Για να απαντήσουμε στα ερωτήματα αυτά, θα χρειαστεί να εξετάσουμε σε τί συνίσταται η πρόβλεψη για ενιαίους κανόνες, πια ζητήματα εντοπίζει η ελληνική θεωρία και πως αντιμετώπισε τις αλλαγές η πρόσφατη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων. Στο πλαίσιο, οι ενιαίοι κανόνες αναφέρονται στον τρόπο υπολογισμού των εισφορών και των παροχών, ως εξής:

Ενιαίες εισφορές: οι ελεύθεροι επαγγελματίες εισφέρουν, όπως οι μισθωτοί και οι αγρότες. Αλλά επειδή οι ελεύθεροι επαγγελματίες δεν έχουν μισθό και εργοδότη όπως οι μισθωτοί, λαμβάνεται υπόψη ένας Πλασματικός (μη υπαρκτός) Μισθός, ο οποίος καθορίζεται ως προς το ύψος του από τα έσοδα προηγούμενου φορολογικού έτους δια του 12, δηλαδή σε μηνιαία βάση. Οι εξαιρέσεις συνεχίζονται

στο βαθμό που η ελάχιστη κατώτατη εισφορά σε γίνεται σε αντιστοιχία με τον κατώτατο μισθό του ιδιωτικού τομέα παρότι στον ιδιωτικό τομέα χωρίς έσοδα δεν καταβάλλονται εισφορές και με μισθό κάτω του κατώτατου προσαρμόζονται αντιστοίχως και οι εισφορές.

Ενιαίες παροχές: η σύνταξη καταβάλλεται με ενιαίο τρόπο για όλους τους ασφαλισμένους. Η κύρια σύνταξη εφεξής αποτελείται από δύο τμήματα, την εθνική και την ανταποδοτική.

Θεσμοθετείται **εθνική σύνταξη** η οποία χρηματοδοτείται απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό, όχι από τις εισφορές και για την ώρα θεσπίζεται χωρίς εισοδηματικά κριτήρια και αποσκοπεί στην εξασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου σύνταξης στα πλαίσια της εθνικής αλληλεγγύης. Η Εθνική Σύνταξη θα καταβάλλεται σε όλους όσοι διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα για τουλάχιστον 15 χρόνια, μεταξύ του 15ου και του 67ου έτους της ηλικίας τους ή του έτους της ηλικίας τους στο οποίο, κατά τις οικείες διατάξεις, θεμελιώνουν δικαίωμα πλήρους σύνταξης. Το ποσό της μειώνεται για τους συνταξιούχους

λόγω γήρατος κατά 1/40 για κάθε χρόνο που υπολείπεται των σαράντα χρόνων διαμονής στην Ελλάδα, μεταξύ του 15ου και του 67ου έτους της ηλικίας. Για την πρώτη εφαρμογή του νόμου αυτού η Εθνική Σύνταξη ορίζεται στα 384 ευρώ κάθε μήνα εφόσον έχουν συμπληρωθεί τουλάχιστον 20 έτη ασφάλισης το οποίο βάνει μειούμενο κατά 2 % για κάθε έτος ασφάλισης που υπολείπεται μέχρι τα 15 έτη.

Στην εθνική σύνταξη προστίθεται η **ανταποδοτική σύνταξη** που αποσκοπεί στο διασφάλιση ενός εισοδήματος σύνταξης όσο δυνατόν εγγύτερα στο εισοδηματικό επίπεδο κατά το σύνολο της διάρκειας του εργασιακού βίου². Η ανταποδοτική σύνταξη βασίζεται στο αναδιανεμητικό σύστημα προκαθορισμένων παροχών, με τρόπο που να εξασφαλίζει αναδιανομή προς τα κάτω. Ο νέος τρόπος υπολογισμού των συντάξεων, λόγω της παρουσίας της εθνικής σύνταξης, καταλήγει σε μεγαλύτερα ποσοστά αναπλήρωσης για τα χαμηλά εισοδήματα, πάνω από 80% για μηνιαίο εισόδημα μέχρι

1000 Ευρώ (χωρίς να συνυπολογίζεται και η επικουρική σύνταξη).

Για τους αυτοαπασχολούμενους για τον υπολογισμό του ανταποδοτικού μέρους της σύνταξης λαμβάνονται υπόψη οι ασφαλιστικές κατηγορίες βάσει των οποίων υπολογίζονταν οι εισφορές για κύρια σύνταξη, σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο μέχρι την θέση σε ισχύ του νόμου αυτού, και, για το διάστημα μετά την δημοσίευση του νόμου, το εισόδημα, το οποίο υπόκειται σε εισφορές καθ' όλη τη διάρκεια του ασφαλιστικού βίου.

Το ζήτημα της αναδιοργάνωσης του ΣΚΑ εγείρει ερωτήματα συνταγματικότητας. Το ΣτΕ δέχτηκε στο παρελθόν ότι δεν παραβιάζεται το 22 παρ. 5 Συντ. όταν συγχωνεύονται μικρότερα ομοειδή ταμεία με μορφή ΝΠΔΔ σε νέο ευρύτερο ταμείο και αυτό ως ΝΠΔΔ και ταυτόχρονα το νέο καθεστώς ασφάλισης των ασφαλισθέντων στα συγχωνευθέντα ταμεία δεν είναι προδήλως απρόσφορο για την εξυπηρέτηση των στόχων του 22 παρ. 5 του Συντάγματος³.

2 Αρ. Παρ. 2 του Ν.4387/2016

3 ΣτΕ 92-4/2001, ΕΔΚΑ 2001, με αφορμή την ενοποίηση του ΤΕΑΔΥ.

Όσο εκκρεμεί η σχετική απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ για την συνταγματικότητα της ενοποίησης σε έναν Ενιαίο Φορέα κοινωνικής Ασφάλισης, προς στιγμήν υπάρχει μόνο η γνωμοδότηση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 20/04/2016 που θεώρησε ότι η υπαγωγή του συνόλου των ασφαλισμένων ιδιωτικού και δημόσιου τομέα σε έναν μοναδικό φορέα ασφάλισης δεν συνάδει με τις συνταγματικές διατάξεις επειδή μεταβάλλει την αποκλειστική δικαιοδοσία του ΕΣ⁴.

Ζήτημα συνταγματικότητας προκύπτει για ένα μέρος της θεωρίας του κοινωνικού δικαίου με την ενίσχυση της οικονομικής βιωσιμότητας Οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης μέσω της ενοποίησης με περισσότερο εύρωστους Οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης. Το πρόβλημα για άλλο μέρος της θεωρίας έγκειται στην εξίσωση ανόμοιων καταστάσεων, δηλαδή την εφαρμογή όμοιων κανόνων σε οικονομικές δραστηριότητες διαφορετικής εργασιακής φύσης και στην

προσβολή περιουσιακών δικαιωμάτων (Παπαρηγοπούλου, 2016: 175).

Στο πλαίσιο της ευρύτατης ενοποίησης δημιουργούνται εντός του ΕΦΚΑ τρεις Κλάδοι Ασφάλισης:

1. Ο Κλάδος Μισθωτών στο οποίο εντάσσονται όλοι οι μισθωτοί που μέχρι πρόσφατα εντασσόταν στο ΙΚΑ και τα Ταμεία του Δημόσιου Τομέα. Και Ειδικά Ταμεία.
2. Ο Κλάδος Μη Μισθωτών στο οποίο εντάσσονται όλοι οι ασφαλισμένοι των πρώην ΟΑΕΕ και ΕΤΑΑ.
3. Ο κλάδος Αγροτών στο οποίο εντάσσονται όλοι οι ασφαλισμένοι του πρώην ΟΓΑ.

Η ενοποίηση κανόνων και η ενοποίηση οργανισμών συνοδεύεται από την οικονομική ενοποίηση. Το σύνολο του ενεργητικού και του παθητικού που προέρχεται από τους εντασσόμενους στον Ε.Φ.Κ.Α. φορείς, τομείς, κλάδους και λογαριασμούς, οι πόροι που προβλέπονται υπέρ αυτών από τις ισχύουσες διατάξεις,

4 Άρθρα 103, 73 παρ. 2., 98 παρ. 1 περ. Δ και στ (αρμοδιότητα ΕΣ), 80 παρ. 1 (ειδικός νόμος για σύνταξη που εγγράφεται στον κρατικό προϋπολογισμό) και 88 παρ. 2 (σύνταξη δικαστικών ανάλογα με το λειτούργημα).

καθώς και η κινητή και ακίνητη περιουσία τους, περιέρχονται αυτοδίκαια στον Ε.Φ.Κ.Α. ως καθολικό διάδοχό τους. Ο Ε.Φ.Κ.Α. υπεισέρχεται στα πάσης φύσεως δικαιώματα και υποχρεώσεις των εντασσόμενων φορέων, τομέων, κλάδων και λογαριασμών⁵.

Η Παπαρηγοπούλου υποστηρίζει ότι η κοινωνική ασφάλιση εργαζομένων ανταποκρίνεται στο μοντέλο Bismarck δηλαδή συνδέει την ασφάλιση με την απασχόληση (Παπαρηγοπούλου, 2016). Οπότε η μεταρρύθμιση της οργανωτικής ενοποίησης αντίκειται στο 22 παρ. 5 Συντ. Στο βαθμό που πρόκειται για μια μεταρρύθμιση του μοντέλου προστασίας στην κατεύθυνση του μοντέλου Beveridge, δηλαδή με πρόβλεψη:

- ▶ Ενιαίας δομής και
- ▶ Ομοιόμορφων ελάχιστων παροχών σε επίπεδο εθνικής αλληλεγγύης.

Σύμφωνα με την ίδια άποψη θα έπρεπε να διατηρηθούν τουλάχιστον 3 μεγάλα ασφαλιστικά ταμεία, ειδάλλως απαιτείται αναθεώρηση του Συντάγματος για αλλαγή του μοντέλου κοινωνικής προστασίας.

Η ένταξη των ελεύθερων επαγγελματιών μαζί με τους μισθωτούς εντάσσει στον ίδιο φορέα **ανόμιες επαγγελματικές κατηγορίες**, αφού οι ελεύθεροι επαγγελματίες διαφέρουν:

- ▶ Σε ότι αφορά τις συνθήκες παραγωγής του εισοδήματος.
- ▶ Σε ότι αφορά τη νομική φύση της απασχόλησης.
- ▶ Σε ότι αφορά την πηγή και το βάρος των καταβαλλόμενων εισφορών. Όχι 2/3 και 1/3 αλλά το σύνολο.
- ▶ Σε ότι αφορά τους οικονομικούς κινδύνους απόκτησης του εισοδήματος.
- ▶ Σε ότι αφορά το βάρος και την ευθύνη κατανομής των εισφορών και τον κίνδυνο μη κατανομής.

Έχουμε επομένως ανεπίτρεπτη εξομοίωση ανόμοιων περιπτώσεων;

Η απάντηση στο κομβικό αυτό ερώτημα δεν μπορεί να είναι ούτε μονοδιάστατη ούτε αποδεκτή από όλους. Έγκειται στην αντίληψη που έχει κανείς για το ρόλο της κοινωνικής ασφάλισης

5 Άρθρο 70 Ν.4387/2016

και τις ιδιαιτερότητες του ελεύθερου επαγγέλματος. Έχει άλλωστε τεθεί στην κρίση του ΣτΕ του οποίου η απόφαση αναμένεται προσεχώς.

Η νομολογία του ΣτΕ, στην πρόσφατη σειρά αποφάσεων της Ολομέλειας του, έκρινε το ζήτημα της οργανωτικής ενοποίησης σε ότι αφορά τους ελεύθερους επαγγελματίες. Για την ακρίβεια, το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε το ζήτημα της συνταγματικότητας της ένταξης των ελεύθερων επαγγελματιών στον ΕΦΚΑ αποσυνδέοντάς το από το ζήτημα των ενιαίων κανόνων εισφοράς/παροχής. Στην Απόφαση 1882/2019 το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε χωρίς επιφυλάξεις και αστερίσκους ότι η ένταξη όλων των υφιστάμενων φορέων κύριας κοινωνικής ασφαλίσεως μισθωτών, αυτοαπασχολούμενων, ελευθέρων επαγγελματιών και αγροτών σε ένα ενιαίο φορέα, όπως είναι ο ΕΦΚΑ, και η υπαγωγή των ασφαλισμένων τους σε παρεχόμενη από τον νέο φορέα ασφάλιση δεν αντίκειται στο Σύνταγμα. Η οργανωτική ενοποίηση εφόσον επιλέγει ο νομοθέτης να επανασχεδιάσει την κοινωνική ασφάλιση στη

χώρα συνολικά μπορεί να ενοποιηθεί επιμέρους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης

- i. Ακόμα και αν είναι με διαφορετική οικονομική ευρωστία, δηλαδή Φορείς με ελλείμματα και φορείς με πλεονάσματα, φορείς με υψηλά χρέη και φορείς με υψηλά αποθεματικά, φορείς με αναλογιστική οικονομική βιωσιμότητα και φορείς αρνητική προοπτική.
- ii. με διαφορετικές συνθήκες απασχόλησης και πραγματοποίησης εισοδήματος «απορρίπτοντας ως αβάσιμο τον λόγο ακυρώσεως, κατά τον οποίο το άρθρο 22 παρ. 5 Σ., συνδέοντας την κοινωνική ασφάλιση με την επαγγελματική απασχόληση, δεν επιτρέπει την παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως από τον ίδιο φορέα σε ασφαλισμένους με διαφορετικά χαρακτηριστικά απασχολήσεως».

Το Δικαστήριο, ορθά κατά τη γνώμη μας, αποσυνδέει το ζήτημα των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, δηλαδή του κοινωνικοασφαλιστικού καθεστώτος, από τον τρόπο και το εύρος οργάνωσης του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης στη χώρα. Ήδη,

κυρίως σε Ταμεία που έχουν ιστορικά «υποδεχτεί» οργανωτικά άλλους φορείς μπορούσε κανείς να εντοπίσει όπως είδαμε ανωτέρω περισσότερα διαφορετικά κοινωνικοασφαλιστικά καθεστώτα, χωρίς να τίθεται ζήτημα ίσης μεταχείρισης.

Σχετικά, με την συγκεκριμένη πια κρίση για τον ΕΦΚΑ, η γνώμη μας είναι ότι εκτός από συνταγματικά ανεκτός ο Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης μπορεί να διατηρηθεί επειδή επιτρέπει ευρεία περιθώρια οικονομικής και διαχειριστικής ευελιξίας και ταυτόχρονα επιτρέπει το σχεδιασμό της οικονομικής βιωσιμότητας, των δημογραφικών παραμέτρων και των αναπτυξιακών παραμέτρων σε συνολικό επίπεδο, και όχι τεμαχισμένα ανά κοινωνικο-επαγγελματική κατηγορία ή ανά εργασιακό μοντέλο. Η ύπαρξη διαφορετικών Κλάδων εντός του ενιαίου φορέα, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, διασφαλίζει την επέκταση τις κοινωνικής αλληλεγγύης σε όλες τις κοινωνικο-επαγγελματικές κατηγορίες χωρίς να εφαρμόζονται κανόνες που δεν είναι επαρκώς προσαρμοσμένοι στη φύση όλων των εργασιακών μορφών. Παράλληλα, η πρό-

σφατη νομολογία με την δικαστική αποδοχή μιας σημαντικής πτυχής της μεταρρύθμισης του Ν.4387/2016 αποφεύγει την επιστροφή σε περισσότερους φορείς κοινωνικής ασφάλισης και δίνει μια δεύτερη ευκαιρία στην διαχειριστική δύσκολη διοικητική μεταρρύθμιση της δημιουργίας του ΕΦΚΑ.

1.3. Η εναλλαγή ή/και συνύπαρξη μισθωτής εργασίας και ελεύθερου επαγγέλματος στο νέο συνταξιοδοτικό σύστημα

Οι διατάξεις διαδοχικής και παράλληλης ασφάλισης καλούνται να προστατεύσουν και να ρυθμίσουν ένα διαρκώς αυξανόμενο φαινόμενο, εκείνο του εργαζόμενου που παράλληλα ή διαδοχικά δραστηριοποιείται οικονομικά σε διαφορετικής φύσης επαγγέλματα. Η ίδια η αγορά εργασίας και η οικονομική παραγωγή επιτάσσουν ευελιξία, προσαρμοστικότητα και εναλλαγή αντικειμένου και τρόπου παροχής της οικονομικής δραστηριότητας.

Ο όρος **πολλαπλή ασφάλιση** αφορά σε περισσότερες εργασίες της ίδιας φύσης, που υπάγονται

στον ίδιο φορέα ασφάλισης σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα. Η απασχόληση, για παράδειγμα, ενός μισθωτού του ιδιωτικού τομέα σε περισσότερες εργασίες (πλήρους ή και μερικής απασχόλησης) με περισσότερους εργοδότες που υπάγονται όλες στον ίδιο φορέα ασφάλισης, για παράδειγμα το ΙΚΑ.

Ο όρος **παράλληλη ασφάλιση** αφορούσε σε περισσότερες εργασίες διαφορετικής φύσης (μισθωτή εργασία, ελεύθερο επάγγελμα, αγροτική δραστηριότητα) που γίνονται ταυτόχρονα σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα και υπάγονται μεμονωμένα σε ξεχωριστούς φορείς κοινωνικής ασφάλισης.

Ο όρος **διαδοχική ασφάλιση** αφορούσε σε περισσότερες εργασίες διαφορετικής φύσης που διενεργούνται διαδοχικά και όχι

ταυτόχρονα.

Επειδή ο σκοπός της ασφάλισης είναι η προστατευτική κάλυψη όσων εργάζονται, οι εργαζόμενοι με πολλές εργασιακές δραστηριότητες «υπερκαλύπτονται» με αποτέλεσμα να προβλέπονται διαχρονικά διαφορετικές ρυθμίσεις για την (κατά κανόνα) αποφυγή διπλής ασφάλισης.

Οι διατάξεις που ρυθμίζουν τις περιπτώσεις διαδοχικής ασφάλισης αποσκοπεί στην παροχή της δυνατότητας ασφαλιστικής προστασίας των εργαζόμενων που εναλλάσσουν δραστηριότητες υπαγόμενες σε διαφορετικούς φορείς κοινωνικής ασφάλισης. Με τον Ν.4202/1961 δίνεται η δυνατότητα ύστερα από εκδήλωση του σχετικού δικαιώματος του ασφαλισμένου να αξιοποιήσει το χρόνο διαδοχικής ασφάλισης για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού

Πίνακας 3: Χαρακτηριστικά κατηγοριών ασφάλισης

Είδος ασφάλισης	Υπαγωγή σε περισσότερους φορείς ασφάλισης	Ίδια χρονική περίοδος ασφάλισης	Εργασίες ίδιας φύσης
Διαδοχική ασφάλιση	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Παράλληλη ασφάλιση	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Πολλαπλή ασφάλιση	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ

δικαιώματος⁶. Βασικός κανόνας ήταν η δυνατότητα να υπολογιστεί με τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις ο συνολικός χρόνος ασφάλισης ως χρόνος ασφάλισης που διανύθηκε στον απονέμοντα Οργανισμό.

Οι ρυθμίσεις του Ν.4387/2016 προβλέπουν αντίστοιχες ρυθμίσεις κατ' αναλογία του Ν.4202/1961 ώστε οι ασφαλισμένοι που ασφαλίστηκαν διαδοχικά στο παρελθόν σε περισσότερους από έναν οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης (που εντάχθηκαν πια στον ΕΦΚΑ) να μπορούν να αιτηθούν την υπαγωγή στις διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης λαμβάνοντας υπόψιν την αναγκαιότητα συμβατότητας των ρυθμίσεων με τις ανάγκες της σημερινής αγοράς εργασίας. Η αίτησή τους θα εξετάζεται από τον αρμόδιο φορέα, κλάδο, τομέα ή λογαριασμό. Για την περίοδο εργασίας και ασφάλισης από 1-1-2017, δε νοείται διαδοχική ασφάλιση σε περισσότερους φορείς.

Οι διατάξεις που ρύθμιζαν τις περιπτώσεις παράλληλης ασφάλισης⁷ όριζαν την υποχρεωτική

επιλογή ενός φορέα ασφάλισης για τους «νέους» ασφαλισμένους που απασχολούνται πλήρως σε διαφορετικής φύσης εργασίες με δήλωσή τους εντός 6 μηνών από την ανάληψη της δεύτερης παράλληλης απασχόλησης. Σε περίπτωση μη δήλωσης και μη επιλογής εκ μέρους του ασφαλισμένου, υπάγονταν υποχρεωτικά στον πρώτο χρονικά φορέα ασφάλισης. Για τους «παλιούς» ασφαλισμένους, ασφαλιζόνταν και στους δύο φορείς ασφάλισης και δικαιούνται αθροιστικά την αντίστοιχη παροχή από κάθε φορέα ξεχωριστά, εφόσον θεμελιώναν διπλό δικαίωμα.

Οι ρυθμίσεις του Ν.4387/2016 προβλέπουν για την παράλληλη ασφάλιση εργαζομένων την κατάργηση της διαφορετικής μεταχείρισης «παλαιών» και «νέων» ασφαλισμένων. Ανεξάρτητα από το χρόνο της πρώτης υπαγωγής στην ασφάλιση, οφείλουν να καταβάλλουν για κάθε επαγγελματική δραστηριότητα τις προβλεπόμενες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης αλλά δεν εφαρμόζεται η υποχρέωση καταβολής της

6 Ν.4202/1961, Αρ. 9 του Ν. 1405/1983, Αρ. Του Ν. 1902/1990, Αρ. 5 του Ν. 3863/2010.

7 Αρ. 39 του Ν. 2084/1992, Αρ. 18 του Ν.3863/2010

ελάχιστης μηνιαίας εισφοράς που προβλέπεται για τους μη μισθωτούς⁸.

Σύμφωνα με την λογική της νέας ανταποδοτικής σύνταξης που υιοθετεί το μοντέλο των καθορισμένων εισφορών έχει μεγαλύτερη βαρύτητα το ύψος των συνολικών καταβαλλόμενων εισφορών σε σύγκριση με το παλαιότερο μοντέλο καθορισμένων παροχών στο οποίο μεγαλύτερη βαρύτητα έχει ο συνολικός χρόνος ασφάλισης και οι αποδοχές των τελευταίων ετών. Με τον τρόπο αυτό, κανένας χρόνος ασφάλισης και καμία καταβληθείσα εισφορά δεν χάνονται.

Σε γενικές γραμμές, τα αποτελέσματα των προγραμμάτων καθορισμένων εισφορών έχουν καλύτερα αποτελέσματα σε επίπεδο συνταξιοδοτικού εισοδήματος σε σύγκριση με τα προγράμματα καθορισμένων εισφορών (Orszag, Stiglitz, 2001). Μεταξύ των δύο βασικών μοντέλων υφίστανται θεωρητικά και στην πράξη διάφορα υβριδικά συνταξιοδοτικά προγράμματα: Πρόκειται για συνταξιοδοτικά προγράμματα που συνδυάζουν χαρακτηριστικά

καθορισμένων εισφορών και καθορισμένων παροχών. Από αυτά το πιο διαδεδομένο είναι το μοντέλο της νοητής κεφαλαιοποίησης καθορισμένων εισφορών (Notional Defined Contributions) που διατηρεί τη διανεμητική λειτουργία των εσόδων, επιλογή που προκρίνεται στην οικονομική λειτουργία του ΕΦΚΑ (βλ. πίνακα 4).

Υπάρχουν, όμως, και ενδιάμεσα μοντέλα συνταξιοδοτικών προγραμμάτων που δεν εντάσσονται αβίαστα σε μία από τις δύο κατηγορίες που αναφέρονται στον Πίνακα 4. Πρόκειται για τα συνταξιοδοτικά προγράμματα νοητής κεφαλαιοποίησης καθορισμένων εισφορών, τα οποία εμφανίζονται ως συνδυασμός χαρακτηριστικών των δύο μοντέλων.

Τα προγράμματα αυτά συνδυάζουν το μοντέλο των καθορισμένων εισφορών με διανεμητικά χαρακτηριστικά (Feldstein, 2002). Αλλά η δομή των προγραμμάτων νοητής κεφαλαιοποίησης διαφέρει από τα παραδοσιακά διανεμητικά συστήματα στο βαθμό που καθιερώνονται νοητοί ατομικοί λογαριασμοί που

8 Αρ. 39 παρ. 3 του Ν.4387/2016

Πίνακας 4: Διαφορές προγραμμάτων καθορισμένων παροχών και καθορισμένων εισφορών

Σύστημα καθορισμένων παροχών (<i>defined benefit</i>)	Σύστημα καθορισμένης εισφοράς (<i>defined contribution</i>)
Σταθερό το τελικό ποσοστό αναπλήρωσης	Σταθερό το ποσοστό εισφοράς
Συνηθισμένο σε δημόσια αναδιανεμητικά συνταξιοδοτικά συστήματα	Συνηθισμένο στις ιδιωτικές κεφαλαιοποιητικές συντάξεις Όχι αποκλειστικά, υπάρχει και σε κρατικά συστήματα.
Το ρίσκο επιβαρύνει τους χρηματοδότες.	Το ρίσκο επιβαρύνει τον ασφαλισμένο/συνταξιούχο.
Άγνωστη η σύνταξη την στιγμή της πληρωμής των εισφορών.	Απόδοση κεφαλαίου άγνωστη ως την στιγμή της συνταξιοδότησης
Μεταβλητό το ύψος εισφοράς: Αν αυξηθεί η μέση επιβίωση; Αυξάνονται εισφορές	Μεταβλητό το ύψος αναπλήρωσης: Αν αυξηθεί μέση επιβίωση; Μειώνονται συντάξεις
Σύνταξη ως ποσοστό τελικών αποδοχών (final salary scheme)	Πίστωση ατομικού λογαριασμού και δημιουργία ατομικού "κουμπαρά". Μετατροπή σε ισόβια ετήσια πληρωμή (ράντα) στην συνταξιοδότηση.

δεν κεφαλαιοποιούνται. Τα χρηματικά ποσά που εισπράττονται πληρώνουν άμεσα τις σημερινές συντάξεις αλλά οι λογαριασμοί των ετήσιων εισφορών σε ατομικό επίπεδο καθορίζουν τις μελλοντικές αξιώσεις των ασφαλισμένων για συγκεκριμένο επίπεδο σύνταξης. Τη στιγμή δηλαδή της συνταξιοδότησης οι νοητοί λογαριασμοί των εισφορών μετατρέπουν τα νοητά κεφάλαια σε ποσό σύνταξης, γι' αυτό και το ύψος κάθε καταβαλλόμενης εισφοράς είναι περισσότερο σημαντικό σε

σχέση με το μοντέλο καθορισμένων παροχών.

Το βασικότερο προσόν των προγραμμάτων νοητής κεφαλαιοποίησης καθορισμένων εισφορών είναι ότι διασφαλίζουν την οικονομική ισορροπία του ασφαλιστικού ταμείου στο βαθμό που συνδέονται με την αύξηση του προσδόκιμου ζωής και παρέχουν κίνητρο στους ασφαλισμένους να αναβάλλουν τη στιγμή της συνταξιοδότησης για να έχουν υψηλότερη σύνταξη. Βασικό πλεονέκτημα των προγραμμάτων νοητής

κεφαλαιοποίησης καθορισμένων εισφορών είναι ότι επιτρέπουν την μείωση του κινδύνου οικονομικής επιβάρυνσης του ασφαλιστικού ταμείου χωρίς τη δυσκολία μετάβασης σε ένα καθαρά κεφαλαιοποιητικό μοντέλο, που θα απαιτούσε για τη γενιά ασφαλισμένων της μετάβασης να χρηματοδοτούν και τις τρέχουσες συντάξεις των σημερινών συνταξιούχων και τις μελλοντικές τους συντάξεις.

Επιστρέφοντας στην ανάλυση της μεταχείρισης των διαφορετικών κατηγοριών ασφάλισης (διαδοχική-παράλληλη-πολλαπλή) με το νέο σύστημα, οι χρόνοι ασφάλισης, παράλληλοι και μη παράλληλοι, που δεν λαμβάνονται υπόψη στη θεμελίωση δικαιώματος συνταξιοδότησης, προσαιξάνουν το ποσό της σύνταξης⁹, σύμφωνα με τη λογική της πολλαπλής απασχόλησης. Ο παράλληλος χρόνος δεν είναι πια αυτόνομος ώστε σε ένα δεδομένο μήνα ο ασφαλισμένος δε μπορεί να έχει πάνω από έναν μήνα ασφάλισης.

Στις περιπτώσεις που έχει διανυθεί παράλληλα χρόνος ασφάλισης σε περισσότερους του ενός

ενταχθέντες στον Ε.Φ.Κ.Α. φορείς πριν την ένταξή τους στον Ε.Φ.Κ.Α., ο ασφαλισμένος έχει τη δυνατότητα να επιλέξει, για το παράλληλο αυτό διάστημα, το χρόνο ασφάλισης που επιθυμεί να συνυπολογίσει, σύμφωνα με τις διατάξεις της διαδοχικής ασφάλισης. Για τον διαδοχικά ασφαλισμένο, που κατά τη λήξη της υποχρεωτικής ασφάλισής του μετά την 01.01.2017, προκύπτει πολλαπλή δραστηριότητα, έχει τη δυνατότητα να επιλέξει τις προϋποθέσεις του ενταχθέντος φορέα με τις οποίες επιθυμεί να συνταξιοδοτηθεί.

Οι χρόνοι ασφάλισης με τους οποίους θεμελιώνεται το δικαίωμα, καθώς και ο χρόνος ασφάλισης στον ΕΦΚΑ, λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του ποσού της εθνικής και ανταποδοτικής σύνταξης.

Ο νέος κανόνας ορίζει ότι από την 01/01/2017 όλα τα πρόσωπα που ασκούν παράλληλη επαγγελματική δραστηριότητα, για κάθε αναληφθείσα επαγγελματική τους δραστηριότητα καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές, και για την εξεύρεση της βάσης

9 Αρ. 30 ν. 4387/2016

υπολογισμού των εισφορών λαμβάνεται υπόψη το μηνιαίο εισόδημα από τη μισθωτή εργασία και σε αυτό προστίθεται το εισόδημα από την άσκηση του ελεύθερου επαγγέλματος ή της αυτοαπασχόλησης, ή το εισόδημα από την άσκηση αγροτικής δραστηριότητας.

Η εγκύκλιος 27/2017 του ΕΦΚΑ διακρίνει τις εξής τέσσερις κατηγορίες πολλαπλής απασχόλησης για την:

- ▶ Μισθωτή απασχόληση - άσκηση ελευθέρου επαγγέλματος ή αυτοαπασχόλησης.
- ▶ Μισθωτή απασχόληση και άσκηση αγροτικής δραστηριότητας.
- ▶ Πολλαπλή άσκηση μη μισθωτών επαγγελματιών δραστηριοτήτων
- ▶ Μισθωτή απασχόληση και πολλαπλή μη μισθωτή απασχόληση

Ως ανώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος σε κάθε περίπτωση λαμβάνεται το ποσό των €5.860,80 . Ως κατώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος λαμβάνεται το ποσό των €586,08. Το

κατώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος, €586,08, ισχύει ακόμη και αν πρόκειται για ελεύθερο επάγγελμα ή αυτοαπασχόληση κάτω της 5ετίας.

Οι ασφαλισμένοι για τους οποίους προκύπτει υποχρεωτική ασφάλιση σε δύο ή περισσότερους φορείς, τομείς, κλάδους και λογαριασμούς ασφάλισης που εντάσσονται στον Ε. Φ.Κ.Α., καταβάλλουν για κάθε αναληφθείσα επαγγελματική δραστηριότητα τις προβλεπόμενες ασφαλιστικές εισφορές. Στην περίπτωση αυτή η υποχρέωση καταβολής ελάχιστης μηνιαίας ασφαλιστικής εισφοράς εφαρμόζεται μόνο για την πρώτη επαγγελματική δραστηριότητα¹⁰.

Επομένως οι ασφαλισμένοι, παλιοί και νέοι, που παρέχουν εξαρτημένη εργασία και ταυτόχρονα αυτο-απασχολούνται σε δραστηριότητες για τις οποίες υπάγονται στην ασφάλιση ενός φορέα ασφάλισης που εντάσσονται στον ΕΦΚΑ, καταβάλλουν υπέρ του ΕΦΚΑ:

- α. μηνιαία ασφαλιστική εισφορά για το εισόδημα που προέρχεται από τη διαρκή σχέση παροχής υπηρεσιών και

10 Άρθρο 36 παρ. 1,2 , 6 και 7

β. ασφαλιστική εισφορά για το εισόδημα, εφόσον υπάρχει, από άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος, για το οποίο εκδίδονται δελτία παροχής υπηρεσιών, τιμολόγια ή αποδείξεις επαγγελματικής δαπάνης.

Κατά τη διαδικασία δημιουργίας της βάσης υπολογισμού εισφορών διακρίνονται οι εξής κατηγορίες:

Πρώτη κατηγορία: Μισθωτή απασχόληση και παράλληλη άσκηση ελεύθερου επαγγέλματος ή αυτοαπασχόλησης

Σε περίπτωση μισθωτής απασχόλησης και άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος ή αυτοαπασχόλησης για τις οποίες προκύπτει υποχρέωση ασφάλισης στον ΕΦΚΑ βάσει των σχετικών διατάξεων του τ. ΙΚΑ-ΕΤΑΜ ή του Δημοσίου και τ. ΟΑΕΕ ή του τ. ΕΤΑΑ αντίστοιχα, μηνιαία βάση υπολογισμού των πάσης φύσεως ασφαλιστικών εισφορών αποτελεί το άθροισμα του εισοδήματος από την παροχή των μισθωτών υπηρεσιών και του καθαρού φορολογητέου αποτελέσματος από την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας.

Στις περιπτώσεις μισθωτής εργασίας και παράλληλης άσκησης ελεύθερου επαγγέλματος, για την εξεύρεση της βάσης υπολογισμού λαμβάνεται σε 1ο χρόνο υπόψη το μηνιαίο εισόδημα από την μισθωτή εργασία και σε αυτό προστίθεται σε 2ο χρόνο το εισόδημα από την άσκηση του ελεύθερου επαγγέλματος ή της αυτοαπασχόλησης.

Ως ανώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος σε κάθε περίπτωση ορίζεται το ποσό των €5.860,80. Ως κατώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος λαμβάνεται το ποσό των €586,08. Το κατώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος, €586,08, ισχύει ακόμη και αν πρόκειται για ελεύθερο επάγγελμα ή αυτοαπασχόληση κάτω της 5ετίας.

Αν οι αποδοχές από μισθωτές υπηρεσίες υπερβαίνουν το ανώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος 5.860,80€, οι ασφαλιστικές εισφορές υπολογίζονται επί του ανώτατου ορίου και ως εκ τούτου δεν υπάρχει υποχρέωση καταβολής εισφορών για την επιχειρηματική δραστηριότητα.

Αν οι αποδοχές από μισθωτές υπηρεσίες δεν υπερβαίνουν το ανώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος των €5.860,80, προστίθεται

το εισόδημα της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αν το άθροισμα υπερβαίνει το ανώτατο όριο περικόπτεται το εισόδημα Ανεξάρτητης-Μη Μισθωτής δραστηριότητας.

Αν τα δύο εισοδήματα αθροιστικά είναι μεταξύ κατώτατου και ανώτατου ορίου, τότε το σύνολο του εισοδήματος από μισθωτές υπηρεσίες υπόκειται σε ασφαλιστική εισφορά και το σύνολο του εισοδήματος από επιχειρηματική ή αγροτική δραστηριότητα υπόκειται σε ασφαλιστική εισφορά.

Δεύτερη κατηγορία: Πολλαπλή άσκηση μη μισθωτών επαγγελματιών δραστηριοτήτων

Σε περίπτωση άσκησης περισσότερων της μίας μη μισθωτών επαγγελματιών δραστηριοτήτων/ιδιοτήτων για τις οποίες θα προέκυπτε υποχρέωση ασφάλισης σε τουλάχιστον δύο εκ των προϋφιστάμενων φορέων ΟΑΕΕ, ΟΓΑ, ΕΤΑΑ μηνιαία βάση υπολογισμού των ασφαλιστικών εισφορών αποτελεί το άθροισμα του καθαρού φορολογητέου αποτελέσματος από εκάστη δραστηριότητα.

Για την εξεύρεση της βάσης υπολογισμού στις περιπτώσεις

αυτές λαμβάνεται σε 1ο χρόνο υπόψη το μηνιαίο εισόδημα από την βασική πηγή βιοπορισμού, δηλαδή το υψηλότερο εισόδημα, και σε αυτό προστίθεται σε 2ο χρόνο το εισόδημα των λοιπών δραστηριοτήτων κατά φθίνουσα τάξη μεγέθους.

Ως ανώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος λαμβάνεται το ποσό των €5.860,80 ενώ το κατώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος διαμορφώνεται σε €586,08, (ακόμη και αν πρόκειται για ασφαλισμένο που για τις δύο εκ των πολλαπλών δραστηριοτήτων θεωρείται ότι είναι ασφαλισμένος κάτω της 5ετίας).

Ελέγχεται το εισόδημα ως προς το ανώτατο και κατώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος ως εξής:

Αν το μεγαλύτερο εισόδημα (βιοποριστικό κριτήριο) υπερβαίνει την ανώτατη βάση περικόπτεται στο ύψος της ανώτατης βάσης. Η εισφορά υπολογίζεται σύμφωνα με την διάταξη που διέπει την ιδιότητα από την οποία προέρχεται το εισόδημα.

Αν το μεγαλύτερο εισόδημα υπολείπεται της ανώτατης βάσης συμπληρώνεται από το δεύτερο εισόδημα. Αν το άθροισμα

υπερβαίνει την ανώτερη βάση, περικόπτεται το δεύτερο κατά σειρά βιοπορισμού εισόδημα.

Αν το άθροισμα πρώτου και δεύτερου εισοδήματος είναι μεταξύ κατώτατης και ανώτατης βάσης, τα εισοδήματα παραμένουν ως έχουν και εισφοροδοτούνται ανάλογα.

Αν το άθροισμα των εισοδημάτων είναι κάτω της κατώτατης βάσης, σε κάθε περίπτωση ως βάση υπολογισμού λαμβάνεται η κατώτατη βάση

Τρίτη κατηγορία: Μισθωτή απασχόληση και πολλαπλή μη μισθωτή απασχόληση

Σε περίπτωση παράλληλης άσκησης μισθωτής εργασίας και πολλαπλών μη μισθωτών δραστηριοτήτων, ως βάση υπολογισμού των ασφαλιστικών εισφορών αποτελεί το άθροισμα του εισοδήματος από την παροχή των μισθωτών υπηρεσιών και του καθαρού φορολογητέου αποτελέσματος από εκάστη δραστηριότητα.

Για την εξεύρεση της βάσης υπολογισμού στις ανωτέρω περιπτώσεις, λαμβάνεται σε 1ο χρόνο υπόψη το μηνιαίο εισόδημα από την μισθωτή εργασία και σε

αυτό προστίθεται σε 2ο χρόνο το εισόδημα των λοιπών δραστηριοτήτων κατά φθίνουσα τάξη μεγέθους. Ως ανώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος λαμβάνεται το ποσό των €5.860,80 ενώ το κατώτατο όριο μηνιαίου εισοδήματος διαμορφώνεται σε €586,08.

Για την δημιουργία της βάσης υπολογισμού εισφορών λαμβάνεται αρχικά το εισόδημα από την μισθωτή απασχόληση και στη συνέχεια προστίθεται το εισόδημα από κάθε μία μη μισθωτή δραστηριότητα κατά φθίνουσα τάξη μεγέθους (βιοποριστικό κριτήριο).

Με την μεταρρύθμιση του Ν.4387/2016, αποκτά καθοριστικό ρόλο το πραγματοποιηθέν εισόδημα, εκτός εάν είναι ανύπαρκτο ή πολύ μικρό, περιπτώσεις κατά τις οποίες επανεμφανίζεται το καθοριστικό κριτήριο της άσκησης του επαγγέλματος. Το κριτήριο της άσκησης του επαγγέλματος φαίνεται να υποχωρεί σημαντικά στις περιπτώσεις παράλληλης ασφάλισης με πλήρη απασχόληση σε μισθωτή εργασία. Σε αυτές τις περιπτώσεις, θα δούμε ότι με την μεταρρύθμιση του 2016 διευκολύνεται η κινητικότητα μεταξύ εξαρτημένης και

ανεξάρτητης εργασίας.

Συμπερασματικά, με τους νέους κανόνες παράλληλης και διανοχικής ασφάλισης, κανόνες που προκύπτουν από τη διπλή μεταρρύθμιση της ενοποίησης και της μετατροπής του μοντέλου ασφάλισης γήρατος σε καθορισμένων εισφορών, διευκολύνεται η κινητικότητα μεταξύ διαφορετικής φύσης οικονομικών δραστηριοτήτων, ελαχιστοποιώντας το σύνηθες ενδεχόμενο (για τους παλαιούς ασφαλισμένους που είχαν υποχρέωση διπλής ασφάλισης και διπλής καταβολής εισφορών) να καταβάλλονται εισφορές που –επειδή δεν επαρκούν για τη θεμελίωση αυτόνομου 2ου συνταξιοδοτικού δικαιώματος- δεν αξιοποιούνται καθόλου από τον ασφαλισμένο. Οι νέες ρυθμίσεις δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στο οικονομικό μέγεθος της εισφοράς και μικρότερη έμφαση στο χρόνο ασφάλισης επιτυγχάνουν την αξιοποίηση όλων των εισφορών.

2. Η μεταρρύθμιση του υπολογισμού εισφορών κοινωνικής ασφάλισης ελεύθερων επαγγελματιών

Ο τρόπος υπολογισμού των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των ελεύθερων επαγγελματιών είχε επικριθεί στο παρελθόν και ακόμη εντονότερα κατά τη διάρκεια της κρίσης, επειδή όριζε δυσβάσταχτο ύψος εισφορών που δεν ανταποκρινόταν στην εισφοροδοτική ικανότητα, μείωνε την εισπραξιμότητα των βεβαιωθέντων και στερούσε την προστασία σε ελεύθερους επαγγελματίες κατά τη διάρκεια μιας περιόδου που την χρειαζόταν όσο ποτέ άλλοτε.

Από την μεταρρύθμιση του 2016 και τη θέσπιση ενός νέου τρόπου υπολογισμού, προκύπτουν προβληματισμοί επί της αρχής, δηλαδή κατά πόσον μπορεί να συνδέεται η εισφορά με τη φορολογική ικανότητα του προηγούμενου έτους και κατά πόσον πρέπει να ορίζονται ελάχιστα (κατώτατα) όρια εισφοράς. Παράλληλα, αναπτύσσεται ένας προβληματισμός για τις δυσχέρειες πρακτικού εντοπισμού του φορολογικού εισοδήματος.

2.1. Ο υπολογισμός εισφορών ελεύθερων επαγγελματιών μέχρι τη μεταρρύθμιση του 2016

Πριν το Ν.4387/2016, οι αυτοαπασχολούμενοι ελεύθεροι επαγγελματίες εισέφεραν στον Οργανισμό Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών (ΟΑΕΕ), ο οποίος προέκυψε ως συνένωση των Ταμείου Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Ελλάδας (ΤΕΒΕ), του Ταμείου Ασφάλισης Εμπόρων (ΤΑΕ) και Ταμείου Συντάξεων Αυτοκινητιστών (ΤΣΑ). Οι εισφορές στον ΟΑΕΕ καθορίζονταν από κλάσεις που αντιστοιχούσαν σε τεκμαρτά εισοδήματα, αναλόγως με τα έτη εργασίας του ασφαλισμένου. Πιο συγκεκριμένα, καθορίζονταν τα τεκμαρτά (θεωρητικά εισοδήματα) τα οποία οι ασφαλισμένοι θεωρητικά κερδίζουν και το 20% αυτών των ποσών όριζε την εισφορά.

Όπως ανέφερε ο Γ. Ψηλός (Ψηλός, 1986: 68), μεταξύ διαφορετικών φορέων ασφάλισης ελεύθερων επαγγελματιών παρατηρούνται διαχρονικά διαφορές στο ύψος των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης (κλάδος υγείας και σύνταξης) με παρεπόμενες

διαφορές στο επίπεδο κοινωνικο-ασφαλιστικής προστασίας. Ιδιαίτερα για τους παλαιούς ασφαλισμένους, σε Ταμεία όπως το ΤΑΕ και το ΤΕΒΕ οι εισφορές υπολογίζονται όχι ως ποσοστά σε κάποιο είδος εισοδήματος αλλά ως απόλυτα νούμερα που διαφοροποιούνται ανάλογα με την ασφαλιστική κατηγορία.

Τεκμαρτός τρόπος υπολογισμού των εισφορών παρουσιάζεται και στο Ταμείο Νομικών, στο οποίο η εισφορά δεν ανταποκρινόταν στο πραγματικό εισόδημα του αυτοαπασχολούμενου αλλά με βάση αναφοράς σε ένα ποσοστό του μισθού του βασικού μισθού του Εφέτη (Ψηλός, 2000: 359). Σε Ταμεία όπως το ΤΑΝ και το ΤΣΜΕΔΕ, υφίσταται διαφοροποίηση ανάλογα με το χρόνο ασφάλισης, δηλαδή κατά την 1η πενταετία και μετά την 5ετία ασφάλισης, ελαφρύνοντας το βάρος εισφοράς για τους νεοεισερχόμενους στο επάγγελμα. Για τους νέους ασφαλισμένους, προβλέπονται ενιαία ποσοστά εισφοράς ανεξάρτητα της μισθωτής ή ανεξάρτητης φύσης της εργασίας τους (Ν.2084/1992, άρ. 22 παρ. 1) όπως αποτυπώνονται στον πίνακα 5.

Πίνακας 5: Χρηματοδότηση των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης των Ελεύθερων Επαγγελματιών

Κλάδος ασφάλισης ελεύθερου επαγγελματία: Νέοι ασφαλισμένοι	Ποσοστό εισφοράς ελεύθερου επαγγελματία: Νέοι ασφαλισμένοι
Ασφάλιση Υγείας	7,65% Επαγγελματίας/3,80% Κράτος
Ασφάλιση Κύριας Σύνταξης	20% Επαγγελματίας/10% Κράτος
Ασφάλιση Επικουρικής σύνταξης	6% Επαγγελματίας

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων: [Εισφορές Ασφάλισης](#)

Η επιλογή του τεκμαρτού τρόπου υπολογισμού προκρίθηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα για τους νέους αυτοαπασχολούμενους με 14 ασφαλιστικές κατηγορίες σύμφωνα με Προεδρικό Διάταγμα. Το ποσοστό εισφοράς των αυτοαπασχολούμενων αυξάνεται με αναφορά την αύξηση των συντάξεων δημοσίων υπαλλήλων, όπως στο ΠΔ 123/93 για ΤΣΜΕΔΕ.

Πριν από τη μεταρρύθμιση του 2016, υπήρχε γενικά η δυνατότητα προαιρετικής επιλογής ανώτερης ασφαλιστικής κατηγορίας (αρ. 22 παρ. 3 του Ν.2084/1992), ενώ κατά τη διάρκεια της κρίσης υπήρχε η δυνατότητα επιλογής κατώτερης ασφαλιστικής κατηγορίας (άρ.32 παρ.5 Ν.4075/2012).

Στα Ταμεία ασφάλισης που καλύπτουν την άσκηση επαγγέλματος με εξαρτημένη και ανεξάρτητη σχέση οι εισφορές καθορί-

ζονται με αναφορά σε κάποιο βασικό μισθό. Στο ΤΣΑΥ για τους «παλιούς» έμμισθους ασφαλισμένους οι εισφορές υπολογίζονται επί των πάσης φύσεως αποδοχών που δεν μπορούν να είναι κατώτερες του μέσου μηνιαίου κατά κεφαλήν ΑΕΠ και αναπροσαρμόζεται με τις συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων.

Ο Α. Στεργίου (Στεργίου, 2005: 69) εντόπιζε πριν την έναρξη των μεταρρυθμίσεων της «κρίσης» ότι «σε ορισμένα ταμεία ελευθέρων επαγγελματιών διαπιστώνεται μια υπερ-ανταποδοτικότητα των παροχών λόγω θέσπισης κοινωνικών πόρων» με δεδομένο ότι οι «κοινωνικοί πόροι δεν εκφράζουν γενική, κοινωνική αλληλεγγύη, αλλά μια συμμετοχή των μεσαίων και μικρών στρωμάτων στη χρηματοδότηση των ταμείων των ευνοημένων κατηγοριών».

Εκτός όμως από την περίπτωση εργοδοτικής εισφοράς για μισθωτή εργασία σε κλαδικά ταμεία αυτοαπασχολούμενων, προβλέπεται συχνά η χρηματοδότηση μιας ιδιαίτερης εισφοράς που καταβάλλεται από κάποιου είδους συλλογικό εργοδότη. Πρόκειται για την περίπτωση των θεατρικών συγγραφέων, ποιητών και πεζογράφων που αποκτούν την ιδιότητα αυτή από ειδική επιτροπή του Υπουργείου Πολιτισμού. Αυτά τα επαγγέλματα υπαγόμενα στον ΟΑΕΕ κατατάσσονταν υποχρεωτικά στην 1η ασφαλιστική κατηγορία και κατέβαλαν το μισό της αναλογούσας εισφοράς, ενώ το υπόλοιπο καλύπτονταν από έσοδο που ορίζονταν στο 0,5% της χονδρικής τιμής πώλησης βιβλίων (αρ. 6 του Ν.3232/2004). Η εισφορά αυτή έχει τη μορφή φόρου υπέρ τρίτου αλλά θα μπορούσε κατά παρέκκλιση των περισσότερων κοινωνικών πόρων να της αναγνωριστεί μια έμμεση σχέση ανάμεσα στον επιβαρυνόμενο και τον ασφαλισμένο, δίνοντας κάποια χαρακτηριστικά εισφοράς.

Για τους «νέους» ασφαλισμένους ελεύθερους επαγγελματίες, η κρατική συμμετοχή στην

κοινωνική ασφάλιση στα πλαίσια του θεσμού της τριμερούς χρηματοδότησης έρχεται ως δεύτερη πηγή χρηματοδότησης των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης. Ο κρατικός προϋπολογισμός συμμετέχει κατά το 1/3 στους κλάδους σύνταξης και ασθένειας των μισθωτών και των ελευθέρων επαγγελματιών.

Αρ. 22 και 35 του Ν.2084/1992:
«Το ποσοστό εισφοράς στους φορείς κύριας ασφάλισης αυτοαπασχολούμενων ορίζεται σε 30% επί του ποσού των ασφαλιστικών κατηγοριών, που θα καθορισθούν με το κατά την παρ. 3 του παρόντος άρθρου προεδρικό διάταγμα και βαρύνει κατά 20% τους ιδίους και κατά 10% το Κράτος. Προκειμένου για μισθωτούς ασφαλισμένους φορέων κύριας ασφάλισης αυτοαπασχολούμενων ισχύουν ως προς την καταβολή των εισφορών τα οριζόμενα για τους ασφαλισμένους φορέων κύριας ασφάλισης μισθωτών"... Το ποσοστό εισφοράς για την ασφάλιση ασθένειας - μητρότητας στους φορείς ασφάλισης ασθένειας των αυτοαπασχολούμενων ορίζεται σε ποσοστό 11.45%, υπολογίζεται επί της ασφαλιστικής κατηγορίας της παρ. 3 του άρθρου

22 του παρόντος που θα επιλεγεί για την καταβολή των εισφορών κύριας ασφάλισης εφαρμοζομένων αναλόγως των διατάξεων του εδαφ. γ' της παρ. 2 του ιδίου άρθρου και βαρύνει κατά 7.65% τους ασφαλισμένους και κατά 3.80% το Κράτος».

Οι τεκμαρτές κλάσεις δημιουργούσαν κατά καιρούς αρκετές διαφωνίες τόσο μεταξύ μη μισθωτών και κυβέρνησης όσο και των μισθωτών αντίστοιχα. Βασικό λόγο αποτελούσαν οι διιστάμενες απόψεις αναφορικά με το κατά πόσο με την ύπαρξη των τεκμαρτών κλάσεων οι μη μισθωτοί πληρώνουν τα πραγματικά ποσά εισφορών που θα όφειλαν, περισσότερα ή λιγότερα. Η διαφωνία αυτή αφορούσε πιο συγκεκριμένα το σύνολο της επιβάρυνσης των μη μισθωτών, καθώς τόσο η κυβέρνηση όσο και οι μισθωτοί θεωρούσαν ότι οι μη μισθωτοί δύνανται να αποκρύπτουν το πραγματικό τους εισόδημα και έτσι να έχουν μειωμένη φορολογική επιβάρυνση. Ταυτόχρονα, υπήρχε η αντίληψη ότι η καταβληθείσα εισφορά ήταν μικρότερη από αυτή που θα προέκυπτε εάν υπολογιζόταν στο πραγματικό εισόδημα και έτσι η

συνολική επιβάρυνση θεωρείτο πολύ μικρότερη της πραγματικής. Γενικά, στο βαθμό που οι εισφορές δεν καθορίζονται με βάση το εισόδημα του ασφαλισμένου παρεμποδίζεται η κάθετη αναδιανομή (Στεργίου, 2005: 69), πάντοτε με την επιφύλαξη ότι και με το υφιστάμενο πλαίσιο το δηλωθέν εισόδημα ανταποκρίνεται ρεαλιστικά στο πραγματικό εισόδημα.

Αναμφίβολα, περιπτώσεις φοροδιαφυγής και μειωμένης καταβολής εισφοράς υπήρξαν τόσο ανεξάρτητα όσο και ταυτόχρονα. Υπήρξαν επίσης μεγάλες ομάδες ασφαλισμένων - ειδικά στον ΟΑΕΕ - που ανέμεναν τη λεγόμενη «τελευταία» - η οποία επαναλαμβανόταν κάθε τόσο - ρύθμιση οφειλών από εισφορές και έτσι είχαν ένα παραπάνω κίνητρο να καθυστερούν τις πληρωμές τους, παρότι κάποιои σίγουρα αδυνατούσαν οικονομικά. Παρόλα αυτά, υπήρχε πάντα και ο αντίποδας της επιβολής της τεκμαρτής εισφοράς σε συμβασιούχους με πολύ χαμηλά εισοδήματα με αποτέλεσμα τη δυσανάλογη επιβάρυνσή τους.

Αγνοώντας τη δεύτερη κατηγορία, η επιβολή μέτρων υπό μορφή κυρώσεων στους μη μι-

σθωτούς κατά τη διάρκεια της περιόδου της οικονομικής εποπτείας από το 2009 και έπειτα, υπήρξε εξοντωτική. Η ταυτόχρονη επιβολή του γνωστού «τέλος επιτηδεύματος» που ξεκινούσε από ένα ποσό της τάξης των 650 ευρώ και ανέβαινε βάσει του δηλωθέντος εισοδήματος, η προκαταβολή φόρου για το μεγαλύτερο κομμάτι των μη μισθωτών σε συνδυασμό με τις λοιπές επιβαρύνσεις ασκούν ασφυκτική οικονομική πίεση στους επαγγελματίες που ήταν κοντά στο όριο του να συντηρήσουν ή όχι την επιχείρησή τους.

Ξεκίνησε έτσι μια άναρχη αποδόμηση του εισοδήματος των μη μισθωτών χωρίς την προηγούμενη αξιολόγηση των συνθηκών υπό τις οποίες λειτουργούσαν αυτοί και χωρίς να συνυπολογίζεται η ταυτόχρονη κατ' έτος απομείωση του εισοδήματός τους λόγω της κρίσης, της υπέρμετρης φορολόγησης και άλλων παραγόντων.

Υπάρχει σε όλη αυτή τη διαδικασία και μια επιπλέον παράμετρος αναφορικά με τις εισφορές και αντίστοιχες παροχές των ελευθέρων επαγγελματιών ειδικότερα. Καθώς η μετάβαση στις υψηλότερες κλίμακες των

τεκμαρτών εισοδημάτων γινόταν με αίτηση του ασφαλισμένου και ήταν προαιρετική, οι συνταξιούχοι που είχαν δώσει πολλά χρήματα σε εισφορές αδικήθηκαν κατά τη διάρκεια της κρίσης ίσως περισσότερο από οποιουσδήποτε άλλους καθώς οι παροχές τους μειώθηκαν κατά τρεις έως και οκτώ φορές περισσότερο από αυτούς που απλά ακολουθούσαν την υποχρεωτική κλίμακα (Symeonidis, Diliagka, Tsetoura, 2014).

2.2. Η μεταρρύθμιση του Ν.4387/2016 και οι μέχρι τώρα αναθεωρήσεις της

Τις ανισότητες και τη χαοτική κατάσταση στο κομμάτι των εισφορών των μη μισθωτών φιλοδοξούσε να διορθώσει ο Ν.4387/2016. Ειδικότερα, στο άρθρο 39, αναφέρεται ότι οι εισφορές των ελευθέρων επαγγελματιών θα ανέρχονταν στο 20% του δηλωθέντος εισοδήματος (καθαρό φορολογητέο αποτέλεσμα) του προηγούμενου έτους κατά την ένταξη του ΟΑΕΕ στον ΕΦΚΑ και προβλεπόταν μια μικρή μεταβατική περίοδος για νέους επιστήμονες.

Εδώ ξεκινά η ανίχνευση του νέου καθεστώτος και των θετικών και αρνητικών στοιχείων που επέφερε για τους μη μισθωτούς. Αρχικά, το καθαρό φορολογητέο αποτέλεσμα αποτελεί εξωγενή παράγοντα για τον ΕΦΚΑ καθώς διατίθεται από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) και τα δύο μητρώα δεν είναι διασυνδεδεμένα, με όποιες πρακτικές δυσκολίες αυτό δυνητικά επιφέρει. Έπειτα, καθίσταται σαφές ότι οι μη μισθωτοί θα πληρώνουν εισφορές επί του καθαρού αποτελέσματος, θα υπάρχει δηλαδή φορολόγηση με τον τρόπο αυτό και στο ποσό το οποίο θα διατίθεται για την εισφορά.

Επιπλέον, ορίζεται κατώτατη εισφορά η οποία είναι μικρότερη ως ποσό από αυτή που προϋπήρχε, εάν συνυπολογίσει κανείς ότι πολλοί μη μισθωτοί αναγκάζονταν να πληρώνουν εισφορές για τεκμαρτές κλίμακες οι οποίες καθόριζαν την εξέλιξή τους προ κρίσης, δηλαδή σε ένα λογικά εξελισσόμενο οικονομικό περιβάλλον. Η ελάχιστη εισφορά καθορίζεται με βάση το ποσό που αντιστοιχεί στον κατώτατο βασικό μισθό άγαμου μισθωτού άνω των 25 ετών. Η αύξηση του

κατώτατου μισθού στον ιδιωτικό τομέα συνεπάγεται κατ' αποτέλεσμα αύξηση της κατώτατης εισφοράς του ελεύθερου επαγγελματία.

Προβλέπεται επίσης ότι με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και έπειτα από γνώμη του ΔΣ του ΕΦΚΑ, εξειδικεύεται η εφαρμογή των κανόνων του νόμου σχετικά με τις εισφορές κατηγοριών αυτοαπασχολούμενων και ελευθέρων επαγγελματιών, οι οποίοι υπάγονταν στην ασφάλιση άλλων Φορέων Κύριας Ασφάλισης, πλην ΟΑΕΕ και ΕΤΑΑ.

Όσον αφορά τις εισφορές Υγείας, αυτές καθορίζονται στο άρθρο 41 του Ν.4387/2016 ως ποσοστό 6,95% επί του ασφαλιστέου εισοδήματος και κατανέμεται κατά ποσοστό 6,45% για παροχές σε είδος και ποσοστό 0,50 % για παροχές σε χρήμα.

Συνολικά, η αλλαγή στις εισφορές θεωρείται ένα θετικό βήμα από τεχνικής άποψης, καθώς εξορθολογίζει τις καταβολές εισφορών και τις συνδέει στενότερα με το εισόδημα του μη μισθωτού, παραβλέποντας βέβαια τον σημαντικότερο παράγοντα

της φοροδιαφυγής.

Παρόλα αυτά, παραμένει το ποσό ελάχιστης επιβάρυνσης ανεξαρτήτως του ποσού που κερδίζει κάποιος ετησίως. Επίσης, ο συνδυασμός του 20% επί του εισοδήματος με την προκαταβολή φόρου και το τέλος επιτηδεύματος δημιούργησαν μια εκρηκτική μείωση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των μη μισθωτών. Όλα αυτά, παρότι σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, από την 1/1/2017 περίπου 1.250.000 μη μισθωτοί καταβάλλουν χαμηλότερες εισφορές από αυτές που κατέβαλλαν πριν τη λειτουργία του ΕΦΚΑ.

Από 01/01/2019, το ποσοστό της μηνιαίας ασφαλιστικής εισφοράς Κλάδου Σύνταξης που καταβάλλουν Ελ. Επαγγελματίες και Αυτοαπασχολούμενοι, μειώνεται από 20% σε 13,33%¹¹.

Αντίστοιχα, το ποσοστό της μηνιαίας εισφοράς Κλάδου Σύνταξης που καταβάλλουν ασφαλισμένοι του πρώην ΕΤΑΑ και αυτοαπασχολούμενοι απόφοι-

τοι σχολών ανώτατης εκπαίδευσης, που είναι εγγεγραμμένοι σε επιστημονικούς συλλόγους ή επιμελητήρια που έχουν τη μορφή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου προερχόμενοι από τον πρώην ΟΑΕΕ, μειώνεται και διαμορφώνεται σε ποσοστό 13,33%, καθ'όλη τη διάρκεια της πενταετίας από την υπαγωγή τους στην ασφάλιση (αντί του 14% για τα 2 πρώτα έτη και 17% για τα επόμενα 3 έτη).

Για τους ασφαλισμένους αυτούς, εφόσον η μηνιαία εισφορά υπολείπεται της ελάχιστης μηνιαίας εισφοράς των ασφαλισμένων, αυτοαπασχολούμενων και ελεύθερων επαγγελματιών άνω των πέντε ετών ασφάλισης, το ποσό της διαφοράς παραμένει ως ασφαλιστική οφειλή. Οι παρακάτω πίνακες (6, 7 & 8) αναδεικνύουν ορισμένα παραδείγματα για τις διαφορετικές κατηγορίες μη μισθωτών, για διαφορετικές κλίμακες εισοδημάτων.

11 ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΕΦΚΑ 7, Μείωση ασφαλιστικών Εισφορών Κλάδου Σύνταξης Ελευθέρων Επαγγελματιών, Αυτοαπασχολούμενων και Αγροτών, βάσει των άρ. 1, 2 και 3 του Ν. 4578/2018 (ΦΕΚ 200/ ΤΒ/3.12.2018).

Πίνακας 6: Εισφορές ελεύθερων επαγγελματιών πριν και μετά το Ν. 4578/2018

Ελεύθεροι Επαγγελματίες		Τί 9α ίσχυε το 2019	Τί 9α ισχύσει το 2019		
Ετήσιες αποδοχές	Μηνιαίο μικτό εισόδημα	Μηνιαία εισφορά για κύρια σύνταξη	Μηνιαία εισφορά για κύρια σύνταξη	Ετήσιο όφελος από μείωση των επιμέρους εισφορών	Ποσοστό μείωσης συνολικής εισφοράς
8.032,00 €	669,33 €	133,87 €	117,00 €	202,40 €	-13%
9.032,00 €	752,67 €	150,53 €	117,00 €	402,40 €	-22%
10.032,00 €	836,00 €	167,20 €	117,00 €	602,40 €	-30%
11.032,00 €	919,33 €	183,87 €	122,55 €	735,83 €	-33%
12.032,00 €	1.002,67 €	200,53 €	133,66 €	802,53 €	-33%
16.032,00 €	1.336,00 €	267,20 €	178,09 €	1.069,33 €	-33%
2.0032,00 €	1.669,33 €	333,87 €	222,52 €	1.336,13 €	-33%
25.032,00 €	2.086,00 €	417,20 €	278,06 €	1.669,63 €	-33%
30.032,00 €	2.502,67 €	500,53 €	333,61 €	2.003,13 €	-33%
40.032,00 €	3.336,00 €	667,20 €	444,69 €	2.670,13 €	-33%

Πηγή: Δελτίο Τύπου Υπουργείου Εργασίας 13/9/2018 με τίτλο «Παραδείγματα ελάφρυνσης εισφορών μη μισθωτών» (επεξεργασία του συγγραφέα)

Πίνακας 7: Εισφορές Δικηγόρων και Μηχανικών πριν και μετά το Ν. 4578/2018

Ετήσιες αποδοχές	Δικηγόροι και μηχανικοί				Τί 9α ίσχυε το 2019				Τί 9α ισχύσει το 2019			
	Μηνιαίο μικό εισόδημα	Μηνιαία εισφορά για κύρια σύνταξη	Μηνιαία εισφορά εφάπαξ και επικουρικής	Μηνιαίες συνολικές εισφορές	Μηνιαία εισφορά για κύρια σύνταξη	Μηνιαία εισφορά εφάπαξ	Μηνιαίες συνολικές εισφορές	Ετήσιο όφελος από μείωση των επιμέρους εισφορών	Μηνιαία εισφορά εφάπαξ	Μηνιαίες συνολικές εισφορές	Ετήσιο όφελος από μείωση των επιμέρους εισφορών	Ποσοστό μείωσης συνολικής εισφοράς
8.032 €	669 €	126 €	67 €	193 €	117 €	64,5 €	182 €	138 €	64,5 €	182 €	138 €	-5,96%
9.032 €	753 €	134 €	71 €	205 €	117 €	64,5 €	182 €	282 €	64,5 €	182 €	282 €	-11,46%
10.032 €	836 €	142 €	77 €	219 €	117 €	64,5 €	182 €	450 €	64,5 €	182 €	450 €	-17,12%
11.032 €	919 €	151 €	81 €	232 €	120 €	64,5 €	185 €	570 €	64,5 €	185 €	570 €	-20,47%
12.032 €	1.003 €	159 €	86 €	245 €	125 €	64,5 €	190 €	666 €	64,5 €	190 €	666 €	-22,65%
16.032 €	1.336 €	193 €	104 €	297 €	148 €	64,5 €	213 €	1.014 €	64,5 €	213 €	1.014 €	-28,45%
20.032 €	1.669 €	230 €	124 €	354 €	173 €	64,5 €	238 €	1.398 €	64,5 €	238 €	1.398 €	-32,91%
25.032 €	2.086 €	280 €	151 €	431 €	206 €	64,5 €	271 €	1.926 €	64,5 €	271 €	1.926 €	-37,24%
30.032 €	2.503 €	334 €	180 €	514 €	242 €	64,5 €	307 €	2.490 €	64,5 €	307 €	2.490 €	-40,37%
40.032 €	3.336 €	455 €	245 €	700 €	323 €	64,5 €	388 €	3.750 €	64,5 €	388 €	3.750 €	-44,64%

Πηγή: Δελτίο Τύπου Υπουργείου Εργασίας 13/9/2018 με τίτλο «Παραδείγματα ελάφρυνσης εισφορών μη μισθωτών» (επεξεργασία του συγγραφέα)

Πίνακας 8: Εισφορές Γιατρών πριν και μετά το Ν. 4578/2018

Ετήσιες αποδοχές	Δικηγόροι και μηχανικοί				Τί 9α ίσχυε το 2019				Τί 9α ισχύσει το 2019			
	Μηνιαίο μικτό εισόδημα	Μηνιαία εισφορά για κύρια σύνταξη	Μηνιαία εισφορά εφάπαξ	Μηνιαίες συνολικές εισφορές	Μηνιαία εισφορά εφάπαξ	Μηνιαία εισφορά για κύρια σύνταξη	Μηνιαία εισφορά εφάπαξ	Μηνιαίες συνολικές εισφορές	Ετήσιο όφελος από μείωση των επιμέρους εισφορών	Μηνιαία εισφορά εφάπαξ	Μηνιαίες συνολικές εισφορές	Ετήσιο όφελος από μείωση των επιμέρους εισφορών
8.032 €	669 €	126 €	25 €	151 €	117 €	23 €	140 €	127 €	-7,02%			
9.032 €	753 €	134 €	26 €	160 €	117 €	23 €	140 €	235 €	-12,25%			
10.032 €	836 €	142 €	28 €	170 €	117 €	23 €	140 €	355 €	-17,41%			
11.032 €	919 €	151 €	30 €	181 €	120 €	23 €	143 €	451 €	-20,77%			
12.032 €	1.003 €	159 €	32 €	191 €	125 €	23 €	148 €	511 €	-22,30%			
16.032 €	1.336 €	193 €	38 €	231 €	148 €	23 €	171 €	715 €	-25,80%			
20.032 €	1.669 €	230 €	46 €	276 €	173 €	23 €	196 €	955 €	-28,84%			
25.032 €	2.086 €	280 €	56 €	336 €	206 €	23 €	229 €	1.279 €	-31,73%			
30.032 €	2.503 €	334 €	67 €	401 €	242 €	23 €	265 €	1.627 €	-33,82%			
40.032 €	3.336 €	455 €	91 €	546 €	323 €	23 €	346 €	2.395 €	-36,56%			

Πηγή: Δελτίο Τύπου Υπουργείου Εργασίας 13/9/2018 με τίτλο «Παραδείγματα ελάφρυνσης εισφορών μη μισθωτών» (επεξεργασία του συνηγραφέα)

Η περαιτέρω μείωση των εισφορών σε 13,33% από 20%, που αντιστοιχεί σε 33,3% ποσοστιαία μείωση, διατήρησε την ελάχιστη εισφορά στο ίδιο επίπεδο που καθορίζεται από το Ν.4387/2016. Επιπλέον, βάσει της εξαγγελίας του Υπουργείου, μείωσε τις ασφαλιστικές εισφορές για επιπλέον 250.000 μη μισθωτούς.

Ειδικότερα για τους αγρότες, η ασφαλιστική εισφορά για κύρια σύνταξη των μειώνεται, επίσης, κατά 33,3%: σε 12% από 18%, καθώς είχε προβλεφθεί αύξησή της την 1/1/2019. Η διαμόρφωση της ασφαλιστικής εισφοράς ορίζεται περαιτέρω σε ποσοστό 12,67% το 2020, σε ποσοστό 13% το 2021 και σε ποσοστό 13,33% από το 2022 και μετά.

Ειδικό καθεστώς εξακολουθεί να προβλέπεται για τους νέους επιστήμονες καθώς η ασφαλιστική εισφορά που τους αφορά για κύρια σύνταξη για το διάστημα έως το 5ο έτος της υπαγωγής τους στην ασφάλιση, μειώνεται από το 2019 σε 13,33%, βελτιώνοντας το ισχύον καθεστώς εκππώσεων.

Όσον αφορά τους αυτοαπασχολούμενους επιστήμονες μηχανικούς, δικηγόρους και

γιατρούς, το ασφάλιστρο για επικουρική σύνταξη και εφάπαξ θα υπολογίζεται, αναδρομικά από την 1/1/2017, στην ελάχιστη βάση υπολογισμού, ανεξαρτήτως ύψους του εισοδήματος.

Παράλληλα, προβλέπονται με δεδομένη την αλλαγή του καθεστώτος στις εισφορές, επιπλέον αλλαγές σε όσους έχουν εξαγοράσει πλασματικό χρόνο πριν από την έναρξη ισχύος του Ν.4387/2016 και δεν έχουν υποβάλει αίτηση συνταξιοδότησης. Πιο συγκεκριμένα, δίνεται η δυνατότητα να λάβουν υψηλότερες συνταξιοδοτικές παροχές, με βάση τις διατάξεις του Ν.4387/2016 και την καταβολή της διαφοράς μεταξύ της ήδη καταβληθείσας εισφοράς και της καταβλητέας σύμφωνα με τον Ν.4387/2016.

Παρά ταύτα, και παρότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εισφερόντων μη μισθωτών βρίσκονται στην χαμηλότερη κλίμακα, η πρόσφατη αύξηση του κατώτατου μισθού έφερε αύξηση και στην κατώτατη εισφορά των μη μισθωτών. Όπως προαναφέρθηκε, η ελάχιστη εισφορά καθορίζεται με βάση το ποσό που αντιστοιχεί στον κατώτατο βασικό μισθό άγαμου μισθωτού άνω των 25 ετών.

Πριν τον Φεβρουάριο του 2019, ο κατώτατος μισθός για τους άνω των 25 ετών ήταν 586,08€. Συνεπώς, η ελάχιστη εισφορά ήταν το $20\% \cdot 586,08\text{€} = 117\text{€}$. Με την αλλαγή στον κατώτατο μισθό, ο οποίος τώρα ανέρχεται σε 650€ και συνεπώς η ελάχιστη εισφορά θα ανέρχεται σε $20\% \cdot 650\text{€} = 130\text{€}$. Οι δύο αυτές αντικρουόμενες ως προς το αποτέλεσμα τους αλλαγές ισχύουν παράλληλα, διαμορφώνοντας ένα νέο τοπίο αυξομείωσης στις εισφορές των μη μισθωτών, με το τελικό αποτέλεσμα να διαμορφώνεται προσεχώς, με τα μηνιαία δελτία των μη μισθωτών να τις περιέχουν τους τελευταίους δύο μόλις μήνες.

Ενδεικτικό της αναδιάρθρωσης του βάρους της εισφοράς στους ελεύθερους επαγγελματίες είναι μία πρωτοτυπία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ενώ οι εισφορές μειώνονται ως ποσοστό σε 13%, οι ελεύθεροι επαγγελματίες με μηνιαίο εισόδημα μέχρι 650€ καταβάλλουν με υψηλότερο ποσοστό εισφοράς, δηλαδή το προϋφιστάμενο 20%. Ενώ δηλαδή είθισται όσο αυξάνεται το ποσό των εισοδημάτων, να αυξάνεται η εισφορά, στην ελληνική εκδοχή των εισφορών κοινωνικής

ασφάλισης, το ποσό της εισφοράς είναι μεγαλύτερο μέχρι το ύψος του (εκάστοτε) κατώτατου μισθού σε μηνιαία βάση. Κατά τη γνώμη μας, το αυξημένο ποσοστό στα χαμηλότερα εισοδήματα εξηγείται ως επιλογή από την ανάγκη διασφάλισης ελάχιστων εισροών του Κλάδου Μη Μισθωτών σε περιόδους γενικευμένης δήλωσης ελάχιστων εισοδημάτων από την πλευρά των ελευθέρων επαγγελματιών. Η μείωση της ποσοστιαίας εισφοράς μετά από λίγα χρόνια εφαρμογής του νέου τρόπου υπολογισμού για τους ελεύθερους επαγγελματίες συνιστά ήδη μια από τις σημαντικότερες παρεκκλίσεις από την αρχή των «ενιαίων κανόνων», αρχή που αποτέλεσε τη ραχοκοκκαλιά της μεταρρύθμισης του Ν.4387/2016.

2.3. Η επίδραση της μεταρρύθμισης του μοντέλου υπολογισμού εισφορών «μη μισθωτών» στα έσοδα του ΕΦΚΑ

Εξετάζοντας την επίδραση της αυτοαπασχόλησης στα έσοδα του νεοσύστατου ΕΦΚΑ, υπό το νέο μοντέλο υπολογισμού των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης

Πίνακας 9: Μέση εισφορά μή μισθωτών 2016, 2017, 2018, 2019 ανά πρώην ταμείο

Π. Φορέας	Μέση εισφορά πριν την εφαρμογή Ν.4387/16	Μέση εισφορά 2017	Μέση εισφορά 2018	Μέση εισφορά 2019	Διαφορά 2019-2016
ΟΑΕΕ	334 €	212 €	218 €	223,12 €	-110,88 €
ΕΤΑΑ ΤΑΝ	245 €	190 €	195 €	204,67 €	-40,33 €
ΕΤΑΑ ΤΣΑΥ	236 €	252 €	269 €	247,24 €	11,24 €
ΕΤΑΑ ΤΣΜΕΔΕ	214 €	218 €	225 €	215,02 €	1,02 €
ΟΓΑ	124 €	104 €	111 €	125,89 €	1,89 €

Πηγή: Διεύθυνση Μελετών ΕΦΚΑ¹²

του Κλάδου Μη Μισθωτών, θα δούμε ότι επιχειρήθηκε να δοθεί μια κοινωνικά αποδεκτή (και βιώσιμη) λύση στη συνεχή σύσφιξη χρεών ελευθέρων επαγγελματιών προς τα ασφαλιστικά ταμεία. Εν μέρει επειδή υπήρχε πλήρης αναντιστοιχία πραγματικών και τεκμαρτών εισοδημάτων, εν μέρει επειδή για κάποιους η κρίση θα καθιστούσε οποιαδήποτε επιβάρυνση δυσβάστακτη, συσσωρεύτηκαν οφειλές βεβαιωθείσων εισφορών που ξεπερνούν τα 16 δις. ευρώ (Τριμηνιαία Έκθεση ΚΕΑΟ, 2019). Με την μεταρρύθμι-

ση του υπολογισμού των εισφορών ελευθέρων επαγγελματιών το 2016, η μεγάλη πλειοψηφία των ελευθέρων επαγγελματιών, αυτοαπασχολούμενων και αγροτών πληρώνει λιγότερες ασφαλιστικές εισφορές από αυτές που πλήρωνε με το προηγούμενο σύστημα. Με τις μετέπειτα ρυθμίσεις του Ν. 4578/2018, ακόμα και για τα υψηλότερα εισοδήματα που κατέβαλαν μεγαλύτερες ασφαλιστικές εισφορές, επήλθε μείωση του ποσοστού των ασφαλιστικών εισφορών στο 13,33% αντί του 20%.

12 Αναλυτικά βλ. Θεοδωρουλάκης Μ. & Κουμαριανός Ε. (2019), «Ελαστικές μορφές απασχόλησης και οι επιπτώσεις στο ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης», Κοινωνική Πολιτική, τ. 11, σσ. 7-41

Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα αποτελέσματα της αρχικής εφαρμογής του νέου μοντέλου προκύπτουν δύο γενικές τάσεις. Έχουμε αύξηση της εισπραξιμότητας αλλά και ταυτόχρονη μείωση των βεβαιωθείσών εισφορών. Η μεν εισπραξιμότητα αυξήθηκε κυρίως γιατί υπήρξε σημαντική μείωση της επιβάρυνσης, αλλά και η μείωση των βεβαιωθείσών εισφορών μπορεί να εξηγηθεί αποκλειστικά και μόνο με το ίδιο αίτιο.

Η συνολική ελάφρυνση, των αυτοαπασχολούμενων και ελεύθερων επαγγελματιών από τις αλλαγές που επέφεραν οι Ν. 4387/16 και 4472/17 και όχι η πρόσφατη αλλαγή του Ν. 4578/2018 αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα. Συγκεκριμένα στο σύνολο των Μη Μισθωτών η ελάφρυνση μεταξύ 2016 και 2018 ξεπερνά το 61% και αγγίζει τα 2,8 δισεκ. Ευρώ με την μεγαλύτερη ελάφρυνση να καταγράφεται στους ανεξάρτητα αυτοαπασχολούμενους επιστήμονες με το ποσοστό να ξεπερνά το 78%.

Αυτό συμβαίνει λόγω της μείωσης της βάσης υπολογισμού των εισφορών αλλά και για μια σειρά άλλων παραγόντων, όπως η κατάργηση των λεγόμενων «κοινωνικών πόρων». Συγκεκριμένα,

για το πρώην ΕΤΑΑ, στα πρώην ταμεία ΤΑΝ, ΤΣΑΥ, ΤΑΝ είχαν μια σειρά από κοινωνικούς πόρους έως και το 2014 οι οποίοι απέδιδαν σημαντικά ποσά στα ταμεία αυτά και οι οποίοι καταργήθηκαν τον ν.4254/2014 (ΦΕΚ Α'85) και το 2016 με τον Ν. 4387/16 αλλά και λόγω της οικονομικής ύφεσης που συρρίκνωσε την οικονομική δραστηριότητα επί της οποίας επιβάλλονταν (ενοίκια, μεταβιβάσεις ακινήτων, κλπ).

Ταυτόχρονα, καθοριστικό ρόλο φαίνεται να διαδραματίζει και η μείωση των ασφαλισμένων Μη μισθωτών λόγω διακοπής δραστηριότητας. Σύμφωνα με τον Κοινωνικό Προϋπολογισμό του 2009, οι αυτοαπασχολούμενοι ασφαλισμένοι των πρώην ταμείων ΟΑΕΕ, ΕΤΑΑ και ΟΓΑ ήταν 1,835 εκατ. άτομα ενώ το 2017 ήταν μόλις 1,409 εκατ. άτομα δηλαδή -426 χιλιάδες άτομα ή -23,2%.

Όπως αναφέρουν οι Θεοδωρουλάκης-Κουμαριανός (2019), για τους λόγους αυτούς προκύπτει μια υστέρηση εσόδων σε σχέση με τα προηγούμενα έτη ιδιαίτερα σημαντική της τάξης του 1,6 δις. Ευρώ, δηλαδή μείωση 58% σε σχέση με το 2016. Τα στοιχεία του Πίνακα 9 είναι αποκαλυπτικά.

Πίνακας 10: Βεβαιωθείσες και εισπραχθείσες εισφορές ανά πρώην ταμείο Μη Μισθωτών και στο σύνολο 2016–2018 και στο σύνολο τους

πρώην ΟΑΕΕ			
Έτος	Βεβαιωθείσες εισφορές	Εισπραχθείσες εισφορές	Ποσοστό εισπραξιμότητας
2016	2.682.706.277,96	1.472.296.846,66	54,88%
2017	1.472.230.405,01	955.560.575,36	64,91%
2018	1.108.984.120,23	737.031.219,45	66,46%
2018–2016	-1.573.722.157,73	-735.265.627,21	+12%
2018/2016	-58,6%	-49,9%	

πρώην ΕΤΑΑ			
Έτος	Βεβαιωθείσες εισφορές	Εισπραχθείσες εισφορές	Ποσοστό εισπραξιμότητας
2016	1.240.137.679,50	946.977.141,88	76,36%
2017	351.018.120,31	271.437.646,69	77,33%
2018	263.665.888,67	212.681.845,30	80,66%
2018–2016	-976.471.790,83	-734.295.296,58	+4%
2018/2016	-78,7%	-77,5%	

Σύνολο αυτοαπασχολούμενων (με ΟΓΑ)			
Έτος	Βεβαιωθείσες εισφορές	Εισπραχθείσες εισφορές	Ποσοστό εισπραξιμότητας
2016	4.639.056.669,49	2.824.510.970,59	62,61%
2017	2.380.865.644,15	1.564.428.142,23	67,58%
2018	1.795.038.094,80	1.192.698.876,90	68,22%
2018–2016	-2.844.018.574,69	-1.631.812.093,69	5,61%
2018/2016	-61%	-58%	

Πηγή: Γενική Διεύθυνση Οικονομικού Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης¹³

13 Θεοδωρουλάκης Μ. & Κουμαριανός Ε. (2019), «Ελαστικές μορφές απασχόλησης και οι επιπτώσεις στο ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης», Κοινωνική Πολιτική, τ. 11, σσ.7-41

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι υπάρχει μια σημαντικότερη μείωση των εισπραττόμενων εισφορών των αυτοαπασχολούμενων- μη μισθωτών λόγω της μεταρρύθμισης του 2016 που σε συνδυασμό με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην οικονομική δραστηριότητα και την απασχόληση και τις αμοιβές των μισθωτών και λιγότερο της μερικής απασχόλησης έχει στερήσει σημαντικά έσοδα από την κοινωνική ασφάλιση.

Η συνταγματικότητα των αλλαγών στις εισφορές των ελευθέρων επαγγελματιών παραδόξως όχι ως ζήτημα ελάφρυνσης εισφορών αλλά ως εξαιρετικής επιβάρυνσης για τους μη μισθωτούς ασφαλισμένους. Στις Αποφάσεις 1880 και 1888 της Ολομέλειας του ΣτΕ κρίνεται μεταξύ άλλων η προβληματική της ύπαρξης ενιαίων κανόνων μεταξύ μισθωτών και ελευθέρων επαγγελματιών. Με αναλυτικό σκεπτικό και όχι ομόφωνα, το Ανώτατο Δικαστήριο κρίνει αντισυνταγματικό τον τρόπο υπολογισμού εισφορών των ελευθέρων επαγγελματιών, ιδίως σε αναφορά με τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης του μισθωτού, του δημόσιου ή του ιδιωτικού

τομέα.

Για το ΣτΕ η εισφορά του ασφαλισμένου είναι εγγενές στοιχείο της κοινωνικής ασφάλισης στα διανεμητικά συστήματα χρηματοδότησεως αυτής και λειτουργεί

- ▶ ως αναγκαίος όρος για την πρόσβαση στην ασφαλιστική κάλυψη,
- ▶ ως μέσο χρηματοδότησεως της κοινωνικής ασφαλίσεως και
- ▶ ως εκδήλωση της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο κοινός νομοθέτης είναι ελεύθερος να επιλέγει το κατάλληλο, κατά την κρίση του, σύστημα χρηματοδότησης των ασφαλιστικών παροχών (καθορισμένες εισφορές, καθορισμένες παροχές) και να παρέχει την κοινωνική ασφάλιση με ιδιαίτερους κανόνες ανά κατηγορία επαγγέλματος (μισθωτοί, αυτοαπασχολούμενοι, ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες) από ένα ή περισσότερους ασφαλιστικούς φορείς ή από ένα ασφαλιστικό φορέα αδιαφόρως της φύσης της απασχόλησης των ασφαλισμένων και, μάλιστα, με ενιαίους κανόνες, εφ' όσον το επιτυγχάνει αυτό με όρους ισότητας.

Σύμφωνα όμως με την επιταγή της ισότητας (4 παρ. 1 του Συντάγματος) ο έλεγχος της τηρήσεως των επιταγών αυτών από τον νομοθέτη απαιτεί μεγαλύτερη ένταση στην περίπτωση ενιαίων κανόνων εισφορών και παροχών για μη ομοειδείς κατηγορίες ασφαλισμένων εντός του ίδιου ασφαλιστικού φορέα, σε συνάρτηση και με το σύστημα χρηματοδότησης των ασφαλιστικών παροχών που επιλέχθηκε.

Επειδή όμως η ασφαλιστική εισφορά δεν είναι μόνο δημόσιο βάρος (για την κάλυψη της δαπάνης της κοινωνικής ασφάλισης) αλλά και ανταποδοτική παροχή του ασφαλισμένου (για την πρόσβαση σε ασφαλιστική κάλυψη κινδύνων) ο νομοθέτης είναι ελεύθερος να την υπολογίζει με βάση αναφοράς (δηλαδή σε συντάξιμες αποδοχές) η οποία να ανταποκρίνεται στην εισφοροδοτική ικανότητα, όπως είναι το πραγματοποιούμενο εισόδημα από την ασφαλιζόμενη εργασία και το ασφαλιζόμενο επάγγελμα και να καθορίζει το ύψος της σε επίπεδο που να διασφαλίζει μεν την επάρκεια των παροχών χωρίς όμως να πλήττει υπέρμετρα το κατά την διάρκεια του εργασια-

κού βίου παραγόμενο εισόδημα σε σχέση προς τον σκοπό της διασφάλισης εισοδήματος μετά το πέρας του εργασιακού βίου.

Με το σκεπτικό αυτό, το Δικαστήριο έκρινε, κατά πλειοψηφία, ότι, η υπαγωγή στην ασφάλιση, κατά τις διατάξεις του Ν.4387/2016, μισθωτών και μη μισθωτών, δηλαδή κατηγοριών ασφαλισμένων με ουσιωδώς διαφορετικές συνθήκες απασχόλησης και παραγωγής εισοδήματος, σε ενιαίους κανόνες εισφορών και παροχών (άρθρα 39, 40 και 41 του ν. 4387/2016), αντίκειται στη συνταγματική αρχή της ισότητας, από την οπτική της ενιαίας μεταχείρισης προσώπων που τελούν υπό διαφορετικές συνθήκες.

Πράγματι, κατά το διανεμητικό σύστημα καθορισμένων παροχών, το οποίο επέλεξε ο νομοθέτης για τον ΕΦΚΑ, ασφαλισμένοι οποιασδήποτε κατηγορίας από τις υπαγόμενες στον ενιαίο ασφαλιστικό φορέα με τις ίδιες συντάξιμες αποδοχές (για τις οποίες κατέβαλαν εισφορές) και τον ίδιο χρόνο ασφαλίσεως αποκτούν την ίδια ασφαλιστική παροχή (κύρια σύνταξη). Στην χρηματοδότηση της παροχής αυτής τόσο η ασφαλιζόμενη μισθωτή εργασία όσο

και τα ασφαλιζόμενα επαγγέλματα συμβάλλουν με το ίδιο ποσοστό εισφοράς (20%) επί του εισοδήματος που παράγουν.

Την παροχή όμως αυτή οι μη μισθωτοί ασφαλισμένοι (αυτοαπασχολούμενοι, ελεύθεροι επαγγελματίες και αγρότες) αποκτούν έχοντας καταβάλει το σύνολο της ως άνω εισφοράς επί του εισοδήματος που πραγματοποιούν από το επάγγελμά τους, ενώ οι μισθωτοί ασφαλισμένοι αποκτούν την ίδια παροχή έχοντας καταβάλει εισφορά 6,67% επί των αποδοχών τους από την εργασία τους, καθώς το υπόλοιπο της εισφοράς (13,33%) βαρύνει τους εργοδότες τους.

Συνεπώς, οι μη μισθωτοί ασφαλισμένοι, μη έχοντας εργοδότη βαρυνόμενο με τμήμα της δικής τους εισφοράς, καταβάλλουν τριπλάσιο μέρος του εισοδήματός τους ως αντιπαροχή για την πρόσβαση στην κοινωνική ασφάλιση και την απόληψη της ίδιας παροχής σε σχέση με τους μισθωτούς ασφαλισμένους και, μάλιστα, χωρίς το ύψος των καταβληθεισών εισφορών τους να συνδιαμορφώνει, όπως στο σύστημα καθορισμένων εισφορών, το ύψος της ασφαλιστικής

παροχής. Ίδιας τάξεως δε διαφορά προκύπτει και στις οριζόμενες στον νόμο εισφορές για την υγειονομική περίθαλψη.

Αντίθετη άποψη εκφράζεται από ισχυρή μειοψηφία του ΣτΕ. Κατά τη μειοψηφία 8 Συμβούλων και 1 Παρέδρου, οι μισθωτοί, αφενός, και οι μη μισθωτοί, αφετέρου, συνιστούν δύο διαφορετικές κατηγορίες ασφαλισμένων, που τελούν κατ' αρχήν υπό διαφορετικές συνθήκες εργασίας και παραγωγής εισοδήματος, η ενιαία, όμως, αντιμετώπισή τους από τον ν. 4387/2016 με τη θέσπιση ενιαίων κανόνων υπολογισμού εισφορών και παροχών, δεν συνιστά άνιση μεταχείριση εις βάρος της δεύτερης κατηγορίας ασφαλισμένων, αντίθετη στη συνταγματική αρχή της ισότητας, διότι και οι εισφορές του εργοδότη καταβάλλονται με αφορμή τη σχέση εργασίας, που συνδέει αυτόν με τους ασφαλισμένους, αφού οι ασφαλιστικές εισφορές του εργοδότη αποτελούν τμήμα του μισθού και υπολογίζονται επί των αποδοχών των εργαζομένων, όπως και οι ασφαλιστικές εισφορές που καταβάλλουν αυτοί, με συνέπεια τόσο οι μισθωτοί όσο και οι μη μισθωτοί ασφαλισμένοι

να βαρύνονται, στο πλαίσιο των διαφορετικών συνθηκών ασκήσεως του ασφαλιστέου επαγγέλματος τους, με εισφορές αναγόμενες σε ίσο ποσοστό επί των προερχομένων από την άσκηση του ασφαλιστέου επαγγέλματος αποδοχών τους. Επομένως κατά την μειοψηφική άποψη του ΣτΕ, δεν συντρέχει περίπτωση δυσμενούς διακρίσεως εις βάρος τους. Η άποψη της μειοψηφίας βασίζεται στην αντίληψη ότι τόσο ο μικτός μισθός (που περιλαμβάνει την εισφορά του εργαζόμενου) όσο και η εργοδοτική εισφορά αποτελούν στο σύνολο τους το μισθολογικό κόστος για τον εργοδότη.

Κατά την ειδικότερη γνώμη 3 Συμβούλων και 1 Παρέδρου, η παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης λόγω των ενιαίων κανόνων εισφορών και παροχών για μισθωτούς και μη μισθωτούς ασφαλισμένους δεν υφίσταται και για τον επιπρόσθετο λόγο ότι οι ελεύθεροι επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενοι συμμετέχουν, εν όψει του αριθμού των ασφαλισμένων της κατηγορίας αυτής, στη χρηματοδότηση του νέου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης με ποσοστό όχι

μεγαλύτερο του 25%-30%, ο νέος όμως φορέας εγγυάται, σύμφωνα με τα ανωτέρω, τις καταβαλλόμενες σε αυτούς παροχές με το σύνολο του ασφαλιστικού κεφαλαίου, δηλαδή και με τα ποσά που προέρχονται από τους μισθωτούς, τα οποία περιλαμβάνουν τόσο τις δικές τους εισφορές, όσο και τις εισφορές του εργοδότη.

Πέραν της κρίσης για την αντισυνταγματικότητα του ύψους των εισφορών, το σκεπτικό της απόφασης είναι κρίσιμο γιατί προδιαγράφει το εύρος των πιθανών λύσεων που διαθέτει ο νομοθέτης ώστε να ρυθμίσει το ύψος και τον τρόπο υπολογισμού σύμφωνα με την ερμηνεία του Συντάγματος από το ΣτΕ. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ΣτΕ έκρινε για την συνταγματικότητα μιας διάταξης που προβλέπει ποσοστό ήδη μετέπειτα μειωμένο από 20% σε 13,33%, όπως έχουμε αναλύσει. Μόνο το ποσοστό κατώτατης εισφοράς υπολογίζεται στο 20% αλλά και σε μη πραγματικό εισόδημα.

Προκύπτει κατά τη γνώμη μας ότι το ποσοστό (και όχι το ποσό) της κατώτατης εισφοράς δεν είναι πλέον συνταγματικά ανεκτό

και πρέπει να μειωθεί. Αρκεί όμως να μειωθεί στο 13% όπως στα υψηλότερα εισοδήματα ή πρέπει να εξισωθεί για λόγους ίσης μεταχείρισης με το 6,67% των μισθωτών; Ενδεχόμενη επιλογή του νομοθέτη για το ύψος των ποσοστών εξαρτάται αναγκαστικά από την μοντέλου για τον υπολογισμό των συντάξιμων αποδοχών. Επιπλέον, ο νομοθέτης διαθέτει μεγάλο εύρος επιλογών, οι οποίες δεν περιορίζονται τόσο από το ΣτΕ όσο από το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον που δεν έχει υπερβεί την βαθιά κρίση αλλά και από τις μεγάλες ανάγκες χρηματοδότησης.

Αναφέρουμε εν συντομία και όχι περιοριστικά ορισμένες εναλλακτικές λύσεις.

1η εναλλακτική: ίδιος τρόπος υπολογισμού, χαμηλότερο ποσοστό.

Διατήρηση του τρόπου υπολογισμού με αναφορά στα δηλωθέντα εισοδήματα του τελευταίου έτους και πλασματική διαμόρφωση μηνιαίων συντάξιμων αποδοχών σε συνδυασμό με μείωση των ποσοστών εισφοράς των ελεύθερων επαγγελματιών. Αν επιλεγεί αυτή η εναλλακτική, μετά τις Αποφάσεις του ΣτΕ που αναφέρουν ότι για ίση μεταχείριση απαιτείται

ίσο ποσοστό πολύ δύσκολα θα είναι συνταγματικά ανεκτό από τα δικαστήρια ένα ποσοστό εισφοράς που θα υπερβαίνει το 10%.

Η εναλλακτική αυτή ενέχει το σοβαρό κίνδυνο να μειωθούν ακόμα περισσότερο δραστικά τα ετήσια έσοδα του κλάδου Μη Μισθωτών του ΕΦΚΑ. Ειδικά για την κατώτατη εισφορά την οποία καταβάλλει η συντριπτική πλειοψηφία των ελεύθερων επαγγελματιών, η δημοσιονομική απώλεια θα είναι δυσαναπλήρωτη.

2η εναλλακτική: Τεκμαρτές κλίμακες με κατ' αποκοπή ποσά

Επί της ουσίας πρόκειται για μια επιστροφή στο παλαιότερο τρόπο υπολογισμού εισφορών των ελεύθερων επαγγελματιών. Θα μπορούσε κανείς να σχεδιάσει με τεκμαρτό τρόπο αντίστοιχες κλίμακες εισοδήματος στις οποίες να ανταποκρίνεται ένα ποσό εισφοράς, και όχι πια ποσοστό. Η αποτελεσματικότητα αυτού του μοντέλου είναι αμφισβητήσιμη στο βαθμό που η εμπειρία του παρελθόντος έδειξε ότι δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις δυνατότητες των ελεύθερων επαγγελματιών την περίοδο της κρίσης.

Ενδεχομένως, θα μπορούσε να σχεδιαστεί με κλίμακες χαμηλότερων εισφορών που να ανταποκρίνονται πιστότερα στην εισφοροδοτική ικανότητα του ελεύθερου επαγγελματία σήμερα. Σίγουρα δεν έχει πλέον νόημα μια διάκριση μεταξύ παλαιών και νέων ασφαλισμένων, σύμφωνα με την οποία -πριν την κρίση- παλιοί ασφαλισμένοι με υψηλά εισοδήματα κατέβαλαν χαμηλότερες εισφορές από νέους ασφαλισμένους. Σε κάθε περίπτωση, η ισορροπία μεταξύ προσιτότητας της εισφοράς και ανάγκης χρηματοδότησης των συντάξεων θέτει το νέο νομοθέτη προ πιεστικών διλημμάτων.

3η εναλλακτική: Δικαίωμα επιλογής τεκμαρτής κλίμακας με κατ' αποκοπή ποσά

Επί της ουσίας πρόκειται για μια επιστροφή στο παλαιότερο τρόπο υπολογισμού εισφορών των ελευθέρων επαγγελματιών αλλά με σχετικά ελεύθερη επιλογή κλίμακας του ασφαλισμένου. Η επιλογή αυτή μπορεί να δίνεται για εισφορές χαμηλότερης ή και υψηλότερης κλίμακας. Ευνόητος κίνδυνος είναι η μαζική επιλογή χαμηλότερης κλίμακας από τη συντριπτική πλειοψηφία των

ασφαλισμένων ελευθέρων επαγγελματιών.

2.4. Η μεταρρύθμιση του υπολογισμού της σύνταξης των ελευθέρων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων

Οι εισφορές που καταβάλουν τόσο οι μισθωτοί όσο και οι μη μισθωτοί είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη σύνταξη που θα θεμελιώσουν στο τέλος του εργασιακού τους βίου. Πιο συγκεκριμένα, βάσει του Ν.4387/2016, οι ασφαλισμένοι θεμελιώνουν την κύρια σύνταξη με δύο βασικά συστατικά, την Εθνική και την Ανταποδοτική.

Το τελικό ποσό του ανταποδοτικού μέρους της σύνταξης υπολογίζεται για το σύνολο του χρόνου ασφάλισης, με βάση το ποσοστό αναπλήρωσης, όπως φαίνεται στον πίνακα. Το ποσοστό αναπλήρωσης για κάθε έτος ασφάλισης εντός εκάστης κλίμακας ετών αντιστοιχεί στο ποσοστό που αναγράφεται στην τρίτη στήλη του πίνακα (δηλαδή κλιμακωτό όπως συμβαίνει και με τη φορολόγηση - ανά κλίμακες εισοδήματος).

Πίνακας 11: Ποσοστά αναπλήρωσης Ν.4387/2016

Ποσοστό αναπλήρωσης Ν.4387/2016	Κλίμακες ετών ασφάλισης	
	από	έως
0,77%	0	15
0,84%	15	18
0,90%	18	21
0,96%	21	24
1,03%	24	27
1,21%	27	30
1,42%	30	33
1,59%	33	36
1,80%	36	39
2,00%	39	42 +

Σύμφωνα με στοιχεία που επικαλείται ο υφυπουργός Τ. Πετρόπουλος, προκύπτει ότι στον ΕΦΚΑ καταβάλλει εισφορά έως 200 ευρώ το 87% των ασφαλισμένων ελεύθερων επαγγελματιών και επιστημόνων ενώ παλαιότερα, το ποσοστό ήταν 27%. Από μόνο του αυτό το στοιχείο συνεπάγεται μια μη αμελητέα ετήσια ελάφρυνση σε περιόδους κρίσης ή και ισχνής ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Το τελευταίο σημείο που θα αναλυθεί στην παρούσα Μελέτη είναι το οικονομικό αντίκτυπο στα έσοδα του ΕΦΚΑ αλλά και το κοινωνικό αντίκτυπο στο ύψος των συντάξεων.

Αναλογικά προς τις καταβλη-

θείσες εισφορές των μη μισθωτών, οι οποίες έχουν μειωθεί σαφώς από το 2017, οι συντάξεις που αναμένεται να λάβουν θα είναι μικρότερες καθώς το συνολικό μέσο εισόδημα επί του οποίου εφαρμόζονται τα προαναφερθέντα ποσοστά αναπλήρωσης θα είναι και αυτό σαφώς μικρότερο.

Πιο συγκεκριμένα, για τον υπολογισμό της ανταποδοτικής σύνταξης βάσει του Ν.4387/2016 λαμβάνεται υπόψη ο μέσος όρος των εισοδημάτων για τα έτη 2002 και έπειτα. Για τον υπολογισμό του μέσου όρου του εισοδήματος του ασφαλισμένου έως και το έτος πριν τη συνταξιοδότησή του, λαμβάνεται υπόψη βάσει της

νομοθεσίας η μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή ανά έτος. Έπειτα, κατασκευάζεται η σωρευτική μεταβολή του Δείκτη για τα έτη έως και το έτος που προηγείται του έτους υπολογισμού της σύνταξης. Επισημαίνεται ότι κατά τον υπολογισμό του σωρευτικού δείκτη, τίθεται βάσει της νομοθεσίας κάτω όριο ίσο με τη μονάδα (1). Προχωρούμε στον υπολογισμό του εισοδήματος κατά την 31/12/16 ανά έτος, με τη χρήση των σωρευτικών δεικτών και έπειτα υπολογίζουμε τον μέσο όρο της καριέρας.

Έχοντας υπολογίσει το ποσό για την ανταποδοτική σύνταξη για τα έτη χρησιμοποιώντας τα υπάρχοντα (πραγματικά) στοιχεία, χρησιμοποιούμε το ποσό

αυτό ως βάση για την αναγωγή στο συνολικό εργασιακό βίο. Για παράδειγμα, για ασφαλισμένο που συνταξιοδοτείται το 2020 με 35 χρόνια εισφορών, έχουμε πραγματικά στοιχεία 18 ετών και το συνολικό μέσο εισόδημα των 18 αυτών ετών χρησιμοποιείται για να αναγάγουμε το ποσό στο σύνολο του ασφαλιστικού βίου, ήτοι 35 έτη, ώστε να πάρουμε το συνολικό ποσό της ανταποδοτικής σύνταξης. Το συνολικό ποσοστό αναπλήρωσης για τα 35 έτη υπολογίζεται σε 33,81% αθροιστικά.

Με ένα ενδεικτικό παράδειγμα (βλ. πίνακα 12) εργασιακού βίου ελεύθερου επαγγελματία μπορεί κανείς να διαπιστώσει τις διαφορές στον τρόπο υπολογισμού αλλά και στα τελικά ποσά της σύνταξης.

Πίνακας 12: Σύγκριση υπολογισμού σύνταξης ελεύθερου επαγγελματία (πριν και μετά το Ν. 4387/2016)

Παραδοχές υπολογισμών συντάξεων	35 έτη ασφάλισης στο τ. Τ.Ε.Β.Ε.-Ο.Α.Ε.Ε. Έτος θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος μετά την 31/12/2010. Συμπλήρωση της 35ετίας την 31/12/2016. Ηλικία μεγαλύτερη των 60 ετών. Αίτηση για σύνταξη την 01/01/2017.	Ασφαλιστικές κλάσεις : Ε' από το έτος 1982 έως και το έτος 1983 ΣΤ' από το έτος 1984 έως και το έτος 1988 Ζ' από το έτος 1989 έως και το έτος 2001 Η' από το έτος 2002 έως και το έτος 2005 Π 05 (Η) από το έτος 2006 έως και το έτος 2009 Π 06 (Η) από το έτος 2010 έως και το έτος 2012 Π 07 (Η) από το έτος 2013 έως και το έτος 2016

<p>Υπολογισμός σύνταξης προ Ν.4387/2016</p>	<p>Για το χρόνο ασφάλισης έως 31.12.2012 βάσει των ισχυουσών καταστατικών διατάξεων του πρώην Τ.Ε.Β.Ε., ήτοι 25% ανά έτος λόγω ασφάλισης από 31-35 έτη.</p> <p>Για το χρόνο ασφάλισης από 01.01.2013 και εφεξής με 2% επί του ποσοστού των ασφαλιστικών κατηγοριών του πρ. ΟΑΕΕ.</p>	<p>Με βάση τα ανωτέρω αρχικά το ποσό της μικτής σύνταξης προ φόρων και κρατήσεων ασθενείας θα ανερχόταν σε 2.179,48 €, το οποίο μετά τις κρατήσεις των νόμων 3986/2011, 4024/2011, 4051/2012 και 4093/2012 θα ανερχόταν σε 1.605,32 €.</p>
<p>Υπολογισμός σύνταξης μετά τον Ν. 4387/2016</p>	<p>Ο υπολογισμός πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τις ανωτέρω παραδοχές, τις μέσες μηνιαίες αποδοχές των ετών 2002-2016 (προσαυξημένες με τους μηνιαίους κοινωνικούς πόρους και δείκτες τιμών καταναλωτή) και τα ποσοστά αναπλήρωσης.</p>	<p>Με βάση τα ανωτέρω, η μικτή σύνταξη προ φόρων και κρατήσεων ασθενείας ανέρχεται σε 883,14 €, η οποία με την προσαύξηση της προσωπικής διαφοράς θα διαμορφωθεί σε 1.123,86 €.</p> <p>Αν η αίτηση για σύνταξη καταθετόταν στο έτος 2018 η σύνταξη με την προσωπική διαφορά θα ανερχόταν σε 1.063,64 €, ενώ εάν καταθετόταν στο έτος 2019 θα ανερχόταν σε 883,14, εφόσον καταργείτο η προσωπική διαφορά.</p>

Αν υποθέσουμε ότι με το νέο σύστημα υπολογισμού συντάξεων οι επαγγελματίες θα έχουν 40 χρόνια ασφάλισης, με ένα εισόδοξο δηλαδή σενάριο, τότε

ανάλογα με το χρονικό διάστημα που καταβάλλουν την κατώτατη εισφορά θα υφίστανται την αντίστοιχη μείωση στο ύψος της σύνταξης.

Πίνακας 13: Ενδεικτικά σενάρια νέου τρόπου υπολογισμού ανταποδοτικής σύνταξης

Σενάριο	Έτη ασφάλισης με 650 €	Έτη ασφάλισης με μέσο μηνιαίο εισόδημα 1.000 €	Συντάξιμος μισθός (μικτός)	Ανταποδοτική σύνταξη (μικτή)
1°	10	30	912,5	369,5
2°	20	20	825	334
3°	30	10	737,5	298,6

Βεβαίως, η συνολική μείωση των εισφορών για τους ελεύθερους επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενους έχει άμεσες συνέπειες στα έσοδα του ΕΦΚΑ. Παρότι με τον νέο σύστημα βελτιώνεται η εισπραξιμότητα, αυτό γίνεται μέσω της σημαντικής μείωσης των βεβαιωθέντων πόρων του Κλάδου Μη Μισθωτών (πρ. ΟΑΕΕ και πρ. ΕΤΑΑ). Σε κάθε περίπτωση, η μείωση των βεβαιωμένων εισφορών είναι σημαντικά μεγαλύτερης τάξης σε σχέση με την συγκριτικά ισχνή αύξηση της εισπραξιμότητας. Από την παραδοχή αυτή, προκύπτει ένα εμφανές χρηματοδοτικό έλλειμμα από την εφαρμογή του νέου τρόπου υπολογισμού των εισφορών που μπορεί να απορροφάται λόγω της οργανωτικής ενοποίησης σε Κλάδους.

Η ενοποίηση και ιδιαίτερα η πτυχή της λογιστικής/οικονομικής ενοποίησης μεταξύ εντασόμενων φορέων επιτρέπει στον ΕΦΚΑ να αποσυνδέει σχετικά την άμεση σύνδεση εσόδων/παροχών ανά εντασόμενο φορέα. Ενώ πριν έπρεπε να υπάρχει οικονομική ισορροπία μεταξύ εισροών/εκροών ανά ασφαλιστικό φορέα, η οργανωτική ενοποίηση με την

κατάργηση της οικονομικής αυτοτέλειας των εντασόμενων φορέων επιτρέπει να μελετάμε την οικονομική βιωσιμότητα σε επίπεδο του συνόλου των ασφαλισμένων (μισθωτών ιδιωτικού τομέα, δημόσιων υπαλλήλων, αγροτών και αυτοαπασχολούμενων). Η συνολική και συγκεντρωτική διαχείριση της ετήσιας ρευστότητας επιτρέπει με τον τρόπο αυτό, την έκφραση της αλληλεγγύης του ελεύθερου επαγγέλματος προς τη μισθωτή εργασία και (κυρίως) αντίστροφα.

Με οριακή πλειοψηφία και ισχυρές μειοψηφικές απόψεις η Απόφαση 1891/2019 της Ολομέλειας του ΣτΕ έκρινε αντισυνταγματικό τον νέο τρόπο υπολογισμού των συντάξεων, με συνυπολογισμό της εθνικής και ανταποδοτικής σύνταξης, ως υπέρμετρα και κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας μη ανταποδοτικό.

Η πλειοψηφία έκρινε ότι οποιαδήποτε νομοθετική παρέμβαση συντελείται στο πλαίσιο μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού συστήματος με στόχο τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς του και τη συνέχιση της ομαλής λειτουργίας του, απαιτείται από το Σύνταγμα να μην παραβιάζει τις αρχές:

- ▶ της ισότητας
- ▶ της κοινωνικής αλληλεγγύης
- ▶ της αναλογικότητας

“Στο πλαίσιο των εφαρμοζόμενων στο δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης αρχών της κοινωνικής αλληλεγγύης, η χορηγούμενη από τον ασφαλιστικό φορέα παροχή δεν απαιτείται να αντιστοιχεί ευθέως σε καταβληθείσες εισφορές του ασφαλισμένου ή να αντισταθμίζει πλήρως την απώλεια του εισοδήματός του, η έλλειψη όμως αυτή αντιστοιχίας δεν πρέπει να υπερβαίνει το ανεκτό κατά το Σύμβαμα όριο, πέραν του οποίου απολήγει σε χορήγηση ασφαλιστικής παροχής το ύψος της οποίας, ενόψει των καταβληθεισών από τον ασφαλισμένο εισφορών βάσει των συνολικών αποδοχών του και του συνολικού χρόνου ασφάλισέως του, παραβιάζει τις ανωτέρω συνταγματικές αρχές της ισότητας και της αναλογικότητας, έκφραση της οποίας είναι και η αρχή της ανταποδοτικότητας, οι οποίες επιβάλλουν την ύπαρξη μιας στοιχειώδους αναλογίας μεταξύ των καταβληθεισών από τον ασφαλισμένο εισφορών βάσει των συνολικών αποδοχών του και των καταβαλλομένων σ’ αυτόν παροχών” (Ολ. ΣτΕ 1891/2019).

Αυτή την παραδοχή φαίνεται μάλιστα ότι μοιράζονται απόψεις της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας.

Η πλειοψηφία του Δικαστηρίου αποδέχεται ότι υπάρχει κλιμάκωση ως προς τα ποσοστά αναπλήρωσης της ανταποδοτικής σύνταξης, αφού αυτά αυξάνονται προοδευτικά ανά κλίμακα ετών ασφάλισης (από 11,5% για 15 έτη ασφάλισης έως και 46,80% για 42 έτη). Αυτά, όμως, τα ποσοστά αναπλήρωσης, είναι από μόνα τους πολύ χαμηλά «η δε εφαρμογή τους, ως εκ του ύψους και της ανά τριετίας κλιμακώσεώς τους, στο μέσο όρο των αποδοχών του συνολικού ασφαλιστικού βίου οδηγεί, στη χορήγηση ανταποδοτικής συνταξιοδοτικής παροχής, η οποία τελεί σε προφανή δυσαναλογία προς τις ανωτέρω αποδοχές, ενόψει του ότι το υψηλότερο ποσοστό αναπληρώσεως των εν λόγω αποδοχών είναι κατώτερο του 50%» (Ολ. ΣτΕ 1891/2019).

Υπό τα δεδομένα αυτά, τα συγκεκριμένα ποσοστά αναπληρώσεως παραβιάζουν την αρχή της ανταποδοτικότητας, η οποία αποτελεί έκφραση της αρχής της αναλογικότητας, υπό την έννοια της υπέρβασης του ανεκτού

ορίου μέχρι του οποίου είναι επιτρεπτή, κατά το Σύνταγμα, η έλλειψη ανταποδοτικότητας εισφορών - παροχών. Η ανωτέρω παραβίαση της αρχής της ανταποδοτικότητας δεν αναιρείται ούτε από τη χορηγούμενη εθνική σύνταξη, το ύψος της οποίας παραμένει σταθερό και δεν επηρεάζεται από τον αριθμό των (πέραν των 20) ετών ασφαλίσεως και το ύψος των αποδοχών, με αποτέλεσμα η συμμετοχή της εθνικής σύνταξης στον καθορισμό του τελικού ποσού της κύριας σύνταξης να είναι ιδιαιτέρως χαμηλή στους ασφαλισμένους εκείνους ή στους συνταξιούχους οι οποίοι έχουν μεσαίο ή υψηλό μέσο όρο αποδοχών ή, αντιστοίχως, μεσαίο ή υψηλό συντάξιμο μισθό.

Σύμφωνα πάντοτε με την πλειοψηφία του ΣτΕ, το σύστημα

υπολογισμού συντάξεων με το ν. 4387/2016, ως προς την χορηγούμενη από αυτό συνολική συνταξιοδοτική παροχή (εθνική, ανταποδοτική και επικουρική), οδηγεί σε παραβίαση της αρχής της ισότητας, διότι η χορηγούμενη από το σύστημα του νόμου συνολική συνταξιοδοτική παροχή εξασφαλίζει σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό αναπλήρωσης (σχέση συνολικής συνταξιοδοτικής παροχής προς μέσο όρο αποδοχών του συνολικού ασφαλιστικού βίου ή συντάξιμο μισθό) σε πρόσωπα που υπάγονται στην ίδια κλίμακα από πλευράς χρόνου ασφαλίσεως και έχουν μικρότερες κατά μέσο όρο αποδοχές ή συντάξιμο μισθό σε σχέση με πρόσωπα που ανήκουν στην ίδια κλίμακα αλλά έχουν μεγαλύτερο μέσο όρο αποδοχών ή συντάξιμο μισθό.

Πίνακας 14: Ποσοστά αναπλήρωσης στην ανταποδοτική σύνταξη

Κλίμακα χρόνου ασφαλίσεως	Μισθός	Ποσοστό Αναπλήρωσης
25 έτη	700 €	87%
25 έτη	1000 €	70%
30 έτη	800 €	88%
30 έτη	1500 €	65%
35 έτη	1000 €	88%
35 έτη	2000 €	69%

Πηγή: Αποφ. 1891/2019 Στε (επεξεργασία του συγγραφέα)

Λογική συνέπεια της άποψης της πλειοψηφίας είναι ότι όσοι έχουν περισσότερο χρόνο ασφάλισης και υψηλότερες συντάξιμες αποδοχές, δεν αρκεί να έχουν υψηλότερο ποσό ανταποδοτικής σύνταξης, ούτε αρκεί να έχουν συνολικά υψηλότερο ποσό σύνταξης. Πρέπει να έχουν και υψηλότερο ποσοστό αναπλήρωσης. Το ΣτΕ, αν και με οριακή πλειοψηφία, φαίνεται ότι δεν αρκείται στην αύξηση των ποσοστών αναπλήρωσης αλλά υποδεικνύει συγκεκριμένη λειτουργία της εθνικής σύνταξης, η οποία κακώς κατά το ΣτΕ δεν αυξάνει μετά τα 20 έτη ασφάλισης.

Για το συγκεκριμένο ζήτημα διατυπώθηκαν οι εξής μειοψηφούσες γνώμες:

Η μειοψηφία αποδέχεται ότι η τήρηση της αρχής της ανταποδοτικότητας είναι εγγενής της κοινωνικής ασφάλισης και επιβάλλει την ύπαρξη μιας στοιχειώδους αναλογίας μεταξύ των καταβληθεισών από τον ασφαλισμένο εισφορών και των καταβαλλόμενων σ' αυτόν παροχών. Συνεπώς, κατά την θέσπιση των κανόνων που διαμορφώνουν την ασφαλιστική παροχή και, ειδικότερα, κατά τον καθορισμό του

ποσοστού αναπλήρωσης, ο κοινός νομοθέτης μπορεί να διαμορφώνει υψηλότερη ανταποδοτικότητα για ασφαλισμένους με λίγα έτη ασφαλίσεως και χαμηλές συντάξιμες αποδοχές προκειμένου αυτοί να λάβουν επαρκή για την διαβίωσή τους ασφαλιστική παροχή. Ενόψει των ανωτέρω, θεώρησε αυτή η πλευρά της μειοψηφίας ότι ο επανυπολογισμός των συντάξεων με εφαρμογή των ποσοστών αναπλήρωσης δεν παραβιάζει την αρχή της ανταποδοτικότητας, διότι προκύπτει ότι υπάρχει, και για όσους ελάμβαναν μεσαίες ή υψηλές αποδοχές, στοιχειώδης αναλογία μεταξύ καταβληθεισών εισφορών και καταβαλλόμενων παροχών, το ότι δε εξασφαλίζεται μεγαλύτερη αναπλήρωση εισοδήματος στις χαμηλότερες οικονομικά κατηγορίες ασφαλισμένων αποτέλεσε επιλογή του νομοθέτη που δεν αντιβαίνει στην αρχή της ισότητας.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών ο νομοθέτης εισήγαγε τα ποσοστά αναπλήρωσης, που καθορίστηκαν, σύμφωνα με την αιτιολογική του έκθεση, στο ανώτατο όριο που επιτρέπει η κατάσταση της εθνικής οικονομίας, βάσει των αναλογιστικών

μελετών- προβολών της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής και των ειδικών οικονομικών μελετών που συνοδεύουν τον νόμο.

Υπό τα δεδομένα αυτά, εφόσον οι παροχές του ν. 4387/2016 πληρούν τις συνταγματικές απαιτήσεις επάρκειας, οι δε εισφορές και παροχές υπολογίζονται στην ίδια, πλέον, βάση, αυτή του εισοδήματος, για το οποίο καταβλήθηκαν εισφορές, με συνέπεια να υφίσταται, καταρχήν, αναλογία μεταξύ των δύο μεγεθών, δεν τίθεται, κατά την ίδια γνώμη, ζήτημα πρόδηλης έλλειψης ανταποδοτικότητας εισφορών-παροχών σε κάποια από τις κατηγορίες συνταξιούχων, εξαιτίας των ποσοστών αναπλήρωσης που θεσπίζονται με το άρθρο 8 του ν. 4387/2016, το οποίο και δεν αντίκειται, για τον λόγο αυτό, στο άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος.

Σε κάθε περίπτωση, το Σύστημα ουδόλως επιβάλλει τη χρήση σταθερών ποσοστών αναπλήρωσης για όλες τις εισοδηματικές ομάδες, απαγορεύοντας ουσιαστικά την αντιστρόφως προοδευτική κλιμάκωσή τους εις βάρος των ανώτερων εισοδημάτων, εφόσον πάντως διατηρείται σχέση ουσιαστικής ανταποδο-

τικότητας μεταξύ παροχών και εισφορών, γεγονός που δεν αμφισβητείται εν προκειμένω. Αντίστοιχη, άλλωστε, προοδευτική κλίμακα ισχύει και στη φορολογία εισοδήματος και δεν έχει κριθεί αντισυνταγματική.

Από τα παραγόμενα αποτελέσματα προκύπτει ότι το ανταποδοτικό τμήμα της σύνταξης των ασφαλισμένων αυξάνεται αναλογικά, σε σχέση με τον μισθό (άρα και προς τις καταβληθείσες εισφορές) των ασφαλισμένων, άρα οι ασφαλισμένοι που κατέβαλαν υψηλότερες εισφορές θα λάβουν αναλογικά υψηλότερες ανταποδοτικές συντάξεις για συγκεκριμένα έτη ασφάλισης. Ομοίως, το ανταποδοτικό τμήμα της σύνταξης παρουσιάζει αυξητική πορεία αναλόγως και προς τα έτη ασφάλισης, επομένως οι ασφαλισμένοι που κατέβαλαν εισφορές επί περισσότερα έτη θα λάβουν αναλογικά υψηλότερες ανταποδοτικές συντάξεις. Ενόψει των ανωτέρω, κατά την μειοψηφία δεν επιβεβαιώνεται ότι η ανταποδοτικότητα για όσους λαμβάνουν μεσαίου ύψους αποδοχές βαίνει φθίνουσα για όσους έχουν πολλά έτη ασφάλισης και υψηλό μέσο όρο αποδοχών.

Η εμφανιζόμενη υψηλή έως πλήρης ανταποδοτικότητα της μικτής σύνταξης για τους ασφαλισμένους με λίγα έτη ασφάλισης και χαμηλό μέσο όρο αποδοχών οφείλεται στη συμμετοχή της κρατικά χρηματοδοτούμενης, ενιαίας εθνικής σύνταξης (η αναγκαιότητα ύπαρξης της οποίας, καθώς και το σταθερό ύψος αυτής δεν αμφισβητούνται) στη διαμόρφωση του τελικού ποσού της σύνταξής τους. Με τα δεδομένα αυτά, οι ασφαλισμένοι, οι οποίοι, λόγω ύψους αποδοχών και χρόνου ασφάλισης, κατέβαλαν περισσότερες εισφορές, δεν θα λάβουν αναλογικώς χαμηλότερες συνταξιοδοτικές παροχές, όπως αβασίμως προβάλλεται από τους αιτούντες, αφενός διότι το συμμετέχον στη σύνταξή τους ποσό εθνικής σύνταξης δεν στοιχεί σε δικές τους εισφορές, ως κρατικά χρηματοδοτούμενο, αφετέρου διότι, το ανταποδοτικό τμήμα της σύνταξής τους αυξάνεται, κατά τα ανωτέρω, σχετικά αναλογικά προς τα έτη ασφάλισης και το μισθό τους.

Συμπερασματικά, ο νομοθέτης του νέου τρόπου υπολογισμού των συντάξεων Ν.4387/2016 είχε ένα ασφυκτικό περιθώριο επιλογών, ένα ασφυκτικό περιθώριο

που καθορίζοταν από το Ν. 4336 "Συνταξιοδοτικές διατάξεις - Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης" στο οποίο επιβεβαιώνεται ότι η δημόσια συνταξιοδοτική δαπάνη θα πρέπει να περιορίζεται από σήμερα μέχρι το 2060 στο 16% του ΑΕΠ. Ο στόχος αυτός, με δεδομένη τη δημογραφική γήρανση της χώρας και την στασιμότητα ή έστω την αναιμική οικονομική ανάπτυξη, περιορίζει τον κοινωνικο-ασφαλιστικό νομοθέτη να εγγυηθεί δημόσιες συντάξεις όχι με κριτήριο την κοινωνική αποτελεσματικότητα αλλά με κριτήριο την δημοσιονομική πειθαρχία.

Ως λογική συνέχεια αυτού του δημοσιονομικού περιορισμού, ο νέος τρόπος υπολογισμού των συντάξεων έχει στενό πλαίσιο πολιτικών επιλογών. Η ανταποδοτική σύνταξη προέκυψε ως ελάχιστα ανταποδοτική (όπως αναφέρει το ΣΤΕ, με ανώτατα όρια αναπλήρωσης μετά από 42 έτη ασφάλισης που δεν υπερβαίνουν το 50% των μέσων συντάξιμων αποδοχών) και η επάρκεια των συντάξεων διασφαλίζεται κατά κύριο λόγο από την εθνική σύνταξη.

3. Η ευρωπαϊκή εμπειρία: στοιχεία και συμπεράσματα

Η ευρωπαϊκή εμπειρία σε επίπεδο οργάνωσης της κοινωνικής ασφάλισης σε σχέση με τους ελεύθερους επαγγελματίες παρουσιάζει ενδιαφέροντα ευρήματα. Κατ' αρχήν, ανάλογα με το μοντέλο κοινωνικής προστασίας οργανώνεται και η θέση της κοινωνικής ασφάλισης του ελεύθερου επαγγελματία στις επιμέρους χώρες της Ευρώπης. Σε κάθε περίπτωση, η συγκριτική επισκόπηση είναι χρήσιμη για προβληματισμό ως προς τις δυνατότητες ρύθμισης του καθεστώτος κοινωνικής ασφάλισης των ελεύθερων επαγγελματιών. Τα ευρωπαϊκά παραδείγματα δεν αποτελούν ασφαλώς μοντέλα προς υιοθέτηση, δε θα μπορούσαν άλλωστε αφού οι διατιθέμενες εναλλακτικές είναι πολλές και πρέπει να αξιολογηθούν στα πλαίσια του εργασιακού, κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος στο οποίο εφαρμόζονται.

Σύμφωνα με τον P. Schoukens (Schoukens, 1999), μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε σε μοντέλα συνταξιοδοτικής προστασίας τις

χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αυτές που:

- ▶ προβλέπουν ένα ενιαίο σταθερό ποσό συνταξιοδοτικής παροχής (1η ομάδα).
- ▶ συνδέουν στενότερα ή χαλαρότερα το ποσό της σύνταξης με το προηγούμενο εισόδημά τους (2η ομάδα).

Στην πρώτη ομάδα, υπάρχουν χώρες με συνταξιοδοτικά συστήματα καθολικής κάλυψης του πληθυσμού και παρέχουν συντάξεις ενιαίες ανεξάρτητα από την εργασία και την πληρωμή εισφορών. Η σύνταξη διαφοροποιείται στο επίπεδο της συμπληρωματικής-επαγγελματικής αλληλεγγύης και για τους ελεύθερους επαγγελματίες. Υπάρχουν εντός της 1ης ομάδας διαφοροποιήσεις ανάλογα με το αν η ένταξη στην συμπληρωματική/επαγγελματική συνταξιοδοτική αλληλεγγύη είναι προαιρετική (Δανία, Σουηδία, Ολλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο) ή υποχρεωτική (Φιλανδία).

Στη δεύτερη ομάδα, υπάρχουν χώρες στις οποίες οι συντάξεις διαφοροποιούνται ανάλογα με το εισόδημα των ελεύθερων επαγγελματιών και τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης που καταβάλλουν και το χρόνο ασφάλισης.

Στην πρώτη κατηγορία εθνικών συστημάτων ενιαίας συνταξιοδοτικής προστασίας μέσω της φορολογίας εντάσσονται χώρες όπως:

Η Δανία: αποτελεί μοντέλο κεντρικής συνταξιοδοτικής προστασίας στο οποίο οι ελεύθεροι επαγγελματίες εντάσσονται στο γενικό πρόγραμμα κρατικής προστασίας χρηματοδοτούμενο από τη φορολογία και σε πρόγραμμα ασφάλισης για την επικουρική συνταξιοδοτική προστασία.

Στην 2η κατηγορία εθνικών συστημάτων κοινωνικοασφαλιστικής προστασίας του κινδύνου γήρατος περιλαμβάνονται χώρες όπως:

Η Ιταλία: χαρακτηρίζεται ως κοινωνικοασφαλιστικό μοντέλο προστασίας των ελεύθερων επαγγελματιών στο οποίο οι ελεύθεροι επαγγελματίες υπάγονται σε διαφορετικούς φορείς (Gestione Speciale, Gestione Separata) για διαφορετικά είδη δραστηριοτήτων (εμπορικοί εμπειρογνώμονες, τοπογράφοι, μηχανικοί, γιατροί, δημοσιογράφοι, δικηγόροι, ηθοποιοί, χημικοί κλπ). Κάθε φορέας καθορίζει την (διαφορετική) ελάχιστη χρέωση που πρέπει να καταβληθεί από το μέλος.

Μεταξύ αυτών των φορέων

INPS (Istituto Nazionale di Previdenza Sociale) ο μεγαλύτερος αριθμός των εγγεγραμμένων αυτοαπασχολούμενων ανήκουν στις κατηγορίες των τεχνιτών και των εμπόρων. Υφίστανται και επιμέρους φορείς ασφάλισης για γιατρούς, αρχιτέκτονες, μηχανικούς και άλλες κατηγορίες επαγγελματιών. Οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης ποικίλλουν ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο του φορολογητέου εισοδήματος των επιχειρήσεων. Όμοιο χαρακτηριστικό με το ελληνικό σύστημα μετά την μεταρρύθμιση του 2016 είναι το γεγονός ότι αφενός συνδέεται η εισφορά με το φορολογητέο εισόδημα, αφετέρου υπάρχουν και στο ιταλικό σύστημα ελάχιστες καταβαλλόμενες εισφορές. Δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο το γεγονός ότι την κατώτατη εισφορά καταβάλλουν όσοι έχουν μηνιαίο εισόδημα μέχρι και 1.285 €, με μεγάλη δηλαδή αναντιστοιχία σε σχέση με το ελληνικό σύστημα που αναφέρεται στον εκάστοτε κατώτατο μισθό.

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ιταλικού σχεδιασμού της ασφάλισης ελευθέρων επαγγελματιών είναι ότι η οφειλόμενη εισφορά ως ποσοστό κλιμακώνεται προοδευτικά και δεν παραμένει σταθερό.

Πίνακας 15: Εισφορές ελεύθερων επαγγελματιών στην Ιταλία

Έτος	Μηνιαίο εισόδημα	Φορολογητέο εισόδημα	Βιοτέχνες		Έμποροι	
			Εισφορά 21 ετών	Εισφορά άνω των 21 ετών	Εισφορά 21 ετών	Εισφορά άνω των 21 ετών
2016	Μέχρι 1.285 €	0 – 15.548 €	3.132,59 € κατ' έτος	3.599,03 € κατ'έτος	3.146,58 € κατ'έτος	3.613,03 € κατ'έτος
	Μέχρι 3.843 €	15.548 – 46.123 €	20,10 %	23,10 %	20,19 %	23,19 %
	Μέχρι 6.406 €	46.123 – 76.872 €	21,10 %	24,10 %	21,19 %	24,19%

Πηγή: MISSOC (επεξεργασία του συγγραφέα)

"Νέοι" Εργαζόμενοι (1η εισφορά μετά το 1995) καταβάλλουν μέγιστες εισφορές με αύξηση της τάξης του 30%. Υπάρχουν περιπτώσεις κατηγοριών ελευθέρων επαγγελματιών που καταβάλλουν εισφορές σε ποσοστό 25,72% του ετήσιου εισοδήματός τους.

Η Γαλλία: χαρακτηρίζεται ως κοινωνικοασφαλιστικό μοντέλο προστασίας των ελεύθερων επαγγελματιών στο οποίο οι ελεύθεροι επαγγελματίες και τα ελευθέρια επαγγέλματα υπάγονται παραδοσιακά σε πολλούς ασφαλιστικούς φορείς αλλά από τον Ιανουάριο του 2018, η κοινωνική τους ασφάλιση μεταφέρεται σε γενικό φορέα ασφάλισης, ενώ διατηρείται η διακριτή μεταχείριση ελευθέρων επαγγελματιών σε δικά τους

συστήματα ασφάλισης (CNAVPL, CNBF). Όμοιο χαρακτηριστικό με το ελληνικό σύστημα είναι η ύπαρξη υποχρεωτικών προγραμμάτων επικουρικής ασφάλισης που εντάσσονται στα ίδια ταμεία.

Από τον Πίνακα 16 για τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης γήρατος, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι δεν υφίσταται πλαφόν στην κύρια σύνταξη, αν και μειώνεται δραστικά το ποσοστό εισφοράς πάνω από ένα μέσο εισόδημα, μειώνοντας με αυτό τον τρόπο την κάθετη αναδιανομή εισοδήματος μέσω συνταξιοδοτικών παροχών και εισφορών. Οι εμφανιζόμενοι «κοινωνικοί φόροι» δεν αφορούν μόνο τον κλάδο γήρατος αλλά κυρίως τον κλάδο υγείας και οικογενειακής πολιτικής.

Πίνακας 16: Εισφορές ελεύθερων επαγγελματιών στην Γαλλία

Κύρια σύνταξη	Εισόδημα μέχρι 40.524 €	17,75 %
	Εισόδημα άνω των 40.524 €	0,60 %
Επικουρική σύνταξη	Εισόδημα μέχρι 37.960 €	7 %
	Εισόδημα ανάμεσα σε 37.960 € και 162.096 €	8 %
Φόροι υπέρ του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης CSG -CRDS	Επαγγελματικό εισόδημα και υποχρεωτικές εισφορές	9,70 %
	Άλλα εισοδήματα	6,7 %

Πηγή: MISSOC (επεξεργασία του συγγραφέα)

Η Γερμανία: χαρακτηρίζεται ως κοινωνικοασφαλιστικό μοντέλο προστασίας των ελεύθερων επαγγελματιών με τη σημαντική διαφοροποίηση ότι σε γενικές γραμμές οι ελεύθεροι επαγγελματίες δεν καλύπτονται υποχρεωτικά από δημόσια κοινωνική ασφάλιση, με την εξαίρεση κάποιων κατηγοριών που υπάγονται σε ειδικούς φορείς, πχ. Ελευθέρια επαγγέλματα και καλλιτέχνες. Σε κάθε περίπτωση οι οι ελεύθεροι επαγγελματίες με μηνιαίο εισόδημα μέχρι 450 € απαλλάσσονται της καταβολής εισφορών. Το ποσοστό εισφορές ορίζεται από το 2018 σε 18,6% με κατώτατη βάση υπολογισμού τα 450 € και ανώτατη τα 6.500 €.

Το Βέλγιο: υφίσταται το κοινωνικοασφαλιστικό μοντέλο συνταξιοδοτικής προστασίας των ελευθέρων επαγγελματιών με ειδικό φορέα ασφάλισης για όλους τους κλασσικούς κινδύνους. Υπάρχει ένα ελάχιστο και ένα μέγιστο ποσό εισφοράς.

Ενδιαφέρον στοιχείο αναφοράς είναι το γεγονός ότι η εισφορά υπολογίζεται επί του φορολογικού εισοδήματος αλλά πιο συγκεκριμένα επί του προσαρμοσμένου καθαρού εισοδήματος τρία χρόνια πριν το τρέχον έτος. Ο συνυπολογισμός εισοδημάτων σε μεγαλύτερο βάθος χρόνου (3,4 ή 5 φορολογικά έτη) επιτρέπει να καθοριστεί με μεγαλύτερη ενγένει ασφάλεια η εισφοροδοτική ικανότητα του ασφαλισμένου,

μια και από έτος σε έτος μπορούν να υπάρξουν συγκυριακές εισοδηματικές διακυμάνσεις που δεν ανταποκρίνονται στη δυνατότητα καταβολής εισφορών κοινωνικής

ασφάλισης. Το αντεπιχείρημα είναι ότι όσο απομακρύνεται ο νομοθέτης από τα πιο πρόσφατο εισόδημα, τόσο το εισόδημα δεν είναι «πραγματικό».

Η περίπτωση του συστήματος υπολογισμού εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των ελεύθερων επαγγελματιών στο Βέλγιο.

Ο υπολογισμός των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για τους ελεύθερους επαγγελματίες πραγματοποιείται σε 2 φάσεις:

- ▶ Κατά τη διάρκεια της χρονιάς εισφοράς καταβάλλεται μία προσωρινή εισφορά στη βάση των επαγγελματικών εισοδημάτων του ελεύθερου επαγγελματία τα 3 προηγούμενα έτη. Στην αρχή κάθε τριμήνου (Ιανουάριος-Απρίλης-Ιούλιος-Οκτώβριος) ο ασφαλισμένος δέχεται μία ειδοποίηση (avis d'echéance) του ύψους της προσωρινής τριμηνιαίας οφειλόμενης εισφοράς.
- ▶ Μόλις η φορολογική διοίκηση καθορίσει τα οριστικά επαγγελματικά εισοδήματα (κατά κανόνα 2 έτη αργότερα) ο ασφαλιστικός φορέας κάνει μια τελική εκκαθάριση των εισφορών στη βάση των επαγγελματικών εισοδημάτων της χρονιάς εισφοράς.

Οι ελεύθεροι επαγγελματίες που ξεκινούν τώρα το επάγγελμα ως κύριο ενασχόληση και δεν έχουν ασκήσει άλλη οικονομική δραστηριότητα γενικά ή τουλάχιστον τα τελευταία 5 έτη, υπάρχει η δυνατότητα για τα πρώτα 4 τρίμηνα της δραστηριότητας (1 έτος) να επωφεληθούν ενός καθεστώτος μειωμένης εισφοράς.

Για τους νέους ελεύθερους επαγγελματίες, χωρίς έτους αναφοράς για τον υπολογισμό εισφοράς οι προσωρινές εισφορές υπολογίζονται στη βάση ενός εισοδήματος που ίδιος δηλώνει ή στη βάση ενός ελάχιστου νόμου ορίου.

Είναι πιθανό το ποσό των επαγγελματικών εισοδημάτων των τελευταίων 3 ετών να μην ανταποκρίνεται στα σημερινά πραγματικά επαγγελματικά εισοδήματα. Πρέπει επομένως ο ασφαλισμένος στη βάση της ειδοποίησης (avis d'echéance) να κάνει μια εκτίμηση των σημερινών εισοδημάτων και να τα συγκρίνει με αυτά της τελευταίας ζετίας. Ανάλογα με το αποτέλεσμα της σύγκρισης υπάρχουν 3 πιθανότητες για τον ασφαλισμένο:

- ▶ Αν τα εισοδήματα έχουν παραμείνει σχετικά σταθερά και υπάρχει δυσκολία να εκτιμηθεί η εξέλιξή τους, ο ασφαλισμένος καταβάλλει την εισφορά όπως αναφέρεται στην ειδοποίηση.
- ▶ Αν τα εισοδήματα είναι ανώτερα σε σύγκριση με αυτά της τελευταίας ζετίας, ο ασφαλισμένος καταβάλλει
- ▶ Αν διαπιστωθεί ότι τα σημερινά εισοδήματα είναι κατώτερα σε σύγκριση με αυτά της τελευταίας ζετίας και κάτω από τα με νόμο καθορισμένα κατώτατα όρια, τότε ο ασφαλισμένος μπορεί να έχει μία μείωση των προσωρινών εισφορών. Ο ασφαλισμένος πρέπει να τεκμηριώσει με έγγραφα ότι τα έσοδα μειώθηκαν και ότι θα παραμείνουν χαμηλά στη διάρκεια του εξεταζόμενου έτους ενώπιον του φορέα ασφάλισης, ο οποίος θα εγκρίνει το σχετικό αίτημα. Αν κατά την εκκαθάριση προκύψουν υψηλότερα έσοδα και να ξεπερνούν το ορισμένο όριο, οι εισφορές θα αυξηθούν.

Τελική εκκαθάριση

Μόλις ο φορέας ασφάλισης του ελεύθερου επαγγελματία λάβει γνώση των τελικών ετήσιων αποδοχών στέλνει ένα τελικό εκκαθαριστικό με το τελικό ποσό των εισφορών. Αν ο ασφαλισμένος έχει καταβάλει λιγότερα, στέλνει έναν τελικό λογαριασμό εκκαθάρισης με το τελικό και οριστικό ποσό των εισφορών και το ενδεχόμενο συμπληρωματικό ποσό που πρέπει να καταβληθεί. Αν ο ασφαλισμένος έχει καταβάλει περισσότερα, τότε το υπερβάλλον ποσό των εισφορών θα του επιστραφεί.

Η Σουηδία: είναι ένα μοντέλο συνταξιοδοτικής προστασίας που συνδυάζει μια ενιαία παροχή που χρηματοδοτείται από τη φορολογία και μια κοινωνικοασφαλιστικού χαρακτήρα σύνταξη που χρηματοδοτείται από εισφορές. Οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης των αυτοαπασχολούμενων της ανταποδοτικής

σύνταξης (Inkomstpension) υπολογίζονται με βάση το συνολικό εισόδημα από την εργασία.

Σε ορισμένες περιοχές, υπολογίζεται η μείωση κατά 10% της βάσης, κατ' ανώτατο όριο 18.000 SEK ανά έτος. Για τους αυτοαπασχολούμενους ηλικίας κάτω των 26 εφαρμόζεται μειωμένο ποσοστό εισφοράς 14,88%. Για

τους αυτοαπασχολούμενους ηλικίας κάτω των 25 εφαρμόζεται μειωμένο ποσοστό εισφοράς 23,69%. Ο μειωμένος συντελεστής εισφοράς για τους νέους ελεύθερους επαγγελματίες καταργήθηκε από τον Ιούνιο του 2016. Για τους αυτοαπασχολούμενους οι οποίοι είναι άνω των 65 ετών και έχουν γεννηθεί μετά το 1937 εφαρμόζεται συντελεστής σύνταξης γήρατος (10,21%) και ένα φόρος 6,15%. Για τους αυτοαπασχολούμενους που γεννήθηκαν το 1937 ή και νωρίτερα μόνο η ο φόρος 6,15% εφαρμόζονται. Αυτοαπασχολούμενοι ηλικίας κάτω των 65 ετών δικαιούνται μια μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης κατά 7,5%, με ανώτατο όριο των 15 000 SEK ανά έτος.

Η Ισπανία: ανήκει στα καθαρά κοινωνικοασφαλιστικού χαρακτήρα μοντέλα προστασίας των ελεύθερων επαγγελματιών που εντάσσονται σε ένα Ειδικό Πρόγραμμα Κοινωνικής ασφάλισης έναντι του γενικού που αφορά τους μισθωτούς εργαζόμενους.

Οι αυτοαπασχολούμενοι υπόκεινται σε κατ' αποκοπή εισφορά που εφαρμόζεται σε μηνιαίες αποδοχές μεταξύ μιας κατώτατης και μια ανώτατης βάσης σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα που εφαρμόζεται από το 2016. Οι αυτοαπασχολούμενοι δύναται να επιλέξουν ένα μειωμένο συντελεστή εισφοράς, οπότε δεν δικαιούνται τα οφέλη σε περίπτωση ασθένειας.

Πίνακας 17: Εισφορές ελεύθερων επαγγελματιών στην Ισπανία

Κατώτατη βάση	893,10 €/μήνα
Ανώτατη βάση	3.642,00 €/μήνα
Βάση εισφοράς για αυτοαπασχολούμενους οι οποίοι ήταν 47 χρονών στις 01/01/2016	<p>Οι αυτοαπασχολούμενοι εργαζόμενοι το Δεκέμβριο του 2015, με βάση τη συνεισφορά άνω των 1.945,80 €/μήνα ή απλά είναι εγγεγραμμένοι σε αυτό το καθεστώς μπορούν να επιλέξουν μια βάση εισφορών μεταξύ 893,10 και 3.642,00 €/μήνα</p> <p>Εάν η τελευταία βάση συνεισφοράς είναι χαμηλότερη από 1.945,80 €/μήνα δεν μπορούν να επιλέξουν μια βάση εισφορών πάνω από 1.964,70 €/μήνα.</p>

Βάση εισφορών για αυτοαπασχολούμενους άνω των 50 ετών με εισφορές 5 ετών ή περισσότερων	Εάν η τελευταία βάση εισφοράς ήταν μικρότερη ή ίση με 1.945,80 €/μήνα, μπορούν να επιλέξουν μια βάση μεταξύ 893,10 και 1.964,70 €/μήνα
	Εάν η τελευταία βάση εισφορών είναι μεγαλύτερη ή ίση με 1.945,80 €/μήνα, μπορούν να επιλέξουν μια βάση μεταξύ 893,10 €/μήνα και το ποσό αυτό αυξήθηκε κατά 1,00 τοις εκατό, μέχρι μια βάση 1.964,70 €/μήνα.
Ποσοστό εισφοράς (Συμπεριλαμβανομένης της προσωρινής ανικανότητας)	29.80%
	29.30% σε περίπτωση παύσης της δραστηριότητας
Ποσοστό εισφοράς (Χωρίς να συμπεριλαμβάνεται η προσωρινή ανικανότητα)	26.50%

Πηγή: MISSOC (επεξεργασία του συγγραφέα)

Η Νορβηγία: εντάσσει τους ελεύθερους επαγγελματίες στο γενικό πρόγραμμα κοινωνικής ασφάλισης. Το ποσοστό εισφοράς των ελεύθερων επαγγελματιών για τη σύνταξη είναι 11,4% ενώ για τους μισθωτούς είναι συνολικά 22,3% (8,2% οι εργοδότες και 14,1% οι ασφαλισμένοι) με βάση αναφοράς το φορολογικό εισόδημα από το 2015 και μετά. Για τους αυτοαπασχολούμενους στον τομέα της αλιείας το ποσοστό είναι 8,2% σε όλα τα ακαθάριστα εισοδήματα από εργασία.

Το Ηνωμένο Βασίλειο: προβλέπει την παροχή συνταξιοδοτικής προστασίας για τους ελεύ-

θερους επαγγελματίες (χωρίς μεταξύ τους διαφοροποιήσεις ανά κοινωνικο-επαγγελματική κατηγορία) μέσω υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης όταν τα έσοδα ξεπερνούν τα 6.205 λίρες ετησίως.

Επομένως, με το σύστημα αυτό όλοι οι ασφαλισμένοι ελεύθεροι επαγγελματίες -που δεν εξαιρούνται λόγω χαμηλών εισοδημάτων- καταβάλλουν την ελάχιστη μηνιαία εισφορά και διαφορετικά ποσοστά εισφοράς ανάλογα με το εισόδημά τους. Η επιβάρυνση είναι χαμηλή για όσους έχουν ετήσιο εισόδημα από 6.205 (ποσοστό επιβάρυνσης

Πίνακας 18: Εισφορές ελεύθερων επαγγελματιών στο Ηνωμένο Βασίλειο

Ετήσιο εισόδημα ως βάση υπολογισμού εισφοράς	Ύψος εισφοράς
Μέχρι 6.205 Λίρες	Όχι υπαγωγή στην ασφάλιση
Από 6.205 Λίρες και πάνω	Ενιαία Εισφορά 2,95 Λίρες την Εβδομάδα
Από 8.424 Λίρες έως και 46.350 Λίρες	Εισφορά 9%
Από 46.350 Λίρες και άνω	Εισφορά 2%

Πηγή: MISSOC (επεξεργασία του συγγραφέα)

2,3%) έως 8.424 Λίρες (ποσοστό επιβάρυνσης 1,7%) και η βασική εισφορά εισπράττεται μέχρι τις 46.350 Λίρες. Για τα υπερβάλλοντα ετήσια ποσά του ελεύθερου επαγγελματία, το ποσοστό εισφοράς ξαναπέφτει στο 2%.

Η Ελβετία: η συνταξιοδοτική παροχή διακρίνεται σε βασική και σε ένα υποχρεωτικό 2ο πυλώνα κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες εντάσσονται στο ενιαίο

πρόγραμμα βασικής ασφάλισης αλλά δεν υποχρεώνονται να υπαχθούν σε κάποιο πρόγραμμα επικουρικής και επαγγελματικής ασφάλισης, όπως οι υποχρεώνονται οι μισθωτοί. Για τα εισοδήματα μέχρι 9.400 Ελβ. Φράγκα ο ελεύθερος επαγγελματίας καταβάλλει ένα κατ' αποκοπήν ποσό εισφοράς. Το βασικό ποσοστό εισφοράς καθορίζεται στο 7,8% και μειώνεται σταδιακά στο βαθμό που τα έσοδα είναι λιγότερα από 56.400 ελβ. Φράγκα.

Πίνακας 19: Εισφορές ελεύθερων επαγγελματιών στην Ελβετία

Εισόδημα για υπολογισμό εισφοράς γήρατος, αναπηρίας και "αποζημίωσης απώλειας εισοδήματος"		
Από	Εώς	Ποσοστό εισφοράς
9.400	17.200	5,223%
17.200	21.900	5,348%
21.900	24.200	5,472%
24.200	26.500	5,596%
26.500	28.800	5,721%

28.800	31.100	5,845%
31.100	33.400	6,093%
33.400	35.700	6,342%
35.700	38.000	6,591%
38.000	40.300	6,840%
40.300	42.600	7,088%
42.600	44.900	7,337%
44.900	47.200	0,771%
47.200	49.500	8,084%
49.500	51.800	8,457%
51.800	54.100	8,829%
54.100	56.400	9,202%
56.400	-	9,700%

Πηγή: MISSOC (επεξεργασία του συγγραφέα)

Η Ρουμανία: έχει ένα ενιαίο μοντέλο κοινωνικής ασφάλισης για όλες τις κατηγορίες ασφαλισμένων με την καταβολή εισφορών. Όπως οι μισθωτοί με μισθό κάτω από τον κατώτατο (1900 RON) δεν καταβάλλουν εισφορές, έτσι και οι ελεύθεροι επαγγελματίες απαλλάσσονται των εισφορών όταν έχουν μηνιαίο εισόδημα κάτω των 1900 ρον.

Η Τσεχία: έχει ένα ενιαίο μοντέλο κοινωνικής ασφάλισης για όλες τις κατηγορίες ασφαλισμένων με την καταβολή εισφορών. Οι ελεύθεροι επαγγελματίες εντάσσονται -όπως όλοι οι εργαζόμενοι- σε ένα γενικό φορέα υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης και εισφέρουν στο ίδιο ποσοστό εισφοράς 28% με τους μισθωτούς (6,5% εργαζόμενοι και 21,5% εργοδότες). Ουσιώδης όμως διαφοροποίηση στην επιβάρυνση του ελεύθερου επαγγελματία συνιστά το γεγονός ότι η βάση υπολογισμού της εισφοράς καθορίζεται στο 50% του μηνιαίου εισοδήματος, αφού αφαιρεθούν τα έξοδα. Το ποσό αυτό μπορεί να αυξηθεί προαιρετικά από τον ασφαλισμένο ελεύθερο επαγγελματία.

Ενδιαφέρον έχει να δούμε ότι στο σύστημα της Τσεχίας κάποιος που είναι ελεύθερος επαγγελματίας σε μερική απασχόληση καταβάλλει εισφορές (χαμηλότε-

λωση και εισφέρουν στο ίδιο ποσοστό εισφοράς 28% με τους μισθωτούς (6,5% εργαζόμενοι και 21,5% εργοδότες). Ουσιώδης όμως διαφοροποίηση στην επιβάρυνση του ελεύθερου επαγγελματία συνιστά το γεγονός ότι η βάση υπολογισμού της εισφοράς καθορίζεται στο 50% του μηνιαίου εισοδήματος, αφού αφαιρεθούν τα έξοδα. Το ποσό αυτό μπορεί να αυξηθεί προαιρετικά από τον ασφαλισμένο ελεύθερο επαγγελματία.

ρες από τον πλήρως απασχολούμενο ελεύθερο επαγγελματία ξεχωριστά για κάθε οικονομική δραστηριότητα. Η συνταξιοδοτική παροχή βασίζεται στο σύνολο της αξίας των επιμέρους συνταξιοδοτικών αποδοχών και είναι μία.

Ο συντελεστής εισφορών κυμαίνονταν από 21,35% ($42,7\% \times 0,5$) έως 23,5% ($47\% \times 0,5$) ανάλογα με το αν οι αυτοαπασχολούμενοι αποφάσιζαν να καταβάλλουν εθελοντική συνεισφορά ασφάλισης ασθενείας ή είχαν επιλέξει καθεστώς προαιρετικής συνταξιοδοτικής αποταμίευσης. Από το 2016 το προαιρετικό σύστημα συνταξιοδοτικής αποταμίευσης καταργήθηκε.

Η Σλοβενία: έχει ένα ενιαίο μοντέλο κοινωνικής ασφάλισης για όλες τις κατηγορίες ασφαλισμένων με την καταβολή εισφορών. Η βάση υπολογισμού των εισφορών για τους ελεύθερους επαγγελματίες αποτελείται από τις καθαρές μηνιαίες αποδοχές, όπως αυτές καθορίζονται από τη φορολογική διοίκηση, αφού αφαιρεθούν οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης μειωμένες κατά 25% σε σχέση με τους μισθωτούς που εισφέρουν στο 100%

του μισθού. Εάν όμως τα μηνιαία εισοδήματα είναι κάτω από 60% του μέσου μισθού, τότε η βάση υπολογισμού καθορίζεται στο 60% των καθαρών μηνιαίων αποδοχών. Ανώτατο όριο βάσης υπολογισμού εισφορών είναι το ποσό που υπερβαίνει 3,5 φορές το μέσο μισθό.

Η Πορτογαλία: οι εισφορές των αυτοαπασχολούμενων υπολογίζονται επί των μηνιαίων ακαθάριστων εσόδων. Ο υποχρεωτικός συντελεστής είναι 29,6%. Το κατώτατο όριο αντιστοιχεί σε 1,5 φορά την αξία των κοινωνικών παροχών και το υψηλότερο όριο αντιστοιχεί σε 12 φορές την ίδια αξία. Η μέγιστη συνεισφορά είναι ίση με 29,6 τοις εκατό $\times 12 \times$ SBI) ενώ ετήσια εισοδήματα έως και 12 φορές την αξία της SBI απαλλάσσονται. Ωστόσο, όταν το ετήσιο ακαθάριστο εισόδημα είναι χαμηλότερο από 18 φορές τον εθνικό κατώτατο μισθό είναι δυνατόν να ζητήσει κάθε χρόνο για την εφαρμογή μιας βάσης που αντιστοιχεί στο ένα δωδέκατο του ετήσιου ακαθάριστου εισοδήματος, με ένα ελάχιστο 50% της SBI.

Πίνακας 20: Εισφορές ελεύθερων επαγγελματιών σε κράτη – μέλη και συνδεδεμένα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Χώρα	Βάση περιόδου	Συντελεστής	Βάση υπολογισμού συντελεστή		Ανώτατη συμμετοχή (πλαφόν)
			από	έως	
Αυστρία	Προσαρμοσμένα κέρδη	26,15	0	65.100	17.023,7
Βέλγιο	TY	22,00	12.871	55.577	-
	TY	14,16	55.577	81.903	15.954,7
Τσεχία	Ετήσια έσοδα	21,35			
Εσθονία	Μηνιαία έσοδα	33,00	355	-	-
	Μηνιαία έσοδα	33,00	-	70.200	23.166,0
Φιλανδία	Ετήσια έσοδα	23,70	-	-	-
	Ετήσια έσοδα	1,32	-	-	-
Γαλλία	Ετήσια έσοδα	43,30	0	37.513	-
		44,30	37.513	38.040	-
		25,70	38.040	41.844	-
		27,25	41.844	53.256	-
		28,80	53.256	152.160	-
		20,80	152.160	190.200	-
		20,10	190.200	-	51.689,2
Γερμανία		-	-	-	-
Ελλάδα		26,95			5.860,80 (70.329,60)
		37,95	-	-	5.860,80 (70.329,60)
Ουγγαρία	TY	27,00	[1.417.500]	-	-
		10,00	[1.260.000]	-	-
		8,50	[1.890.000]	-	-
Ισλανδία	Ετήσια έσοδα	7,49	-	-	-
Ιρλανδία	Μηνιαία έσοδα	4,00	5.000	-	-
Ιταλία	Ετήσια έσοδα	22,65	15.548	46.123	
		23,65	46.123	76.872	17.719,0
Λετονία	Ετήσια έσοδα	31,06			

Χώρα	Βάση περιόδου	Συντελεστής	Βάση υπολογισμού συντελεστή		Ανώτατη συμμετοχή (πλαφόν)
			από	έως	
Λουξεμβούργο	Προσαρμοσμένα κέρδη	23,20	[23.076]	115.378	26.767,7
		1,40	0	-	-
Ολλανδία		28,15	0	33.589	9.455,3
		4,85	0	51.976	2.520,8
Νορβηγία	Ετήσια έσοδα	11,40	49.650	-	-
Πολωνία		29,02	2.248	118.770	-
Πορτογαλία	Μηνιαία έσοδα	29,60	[628,83]	5.031	1.489,1
Σλοβακία	Μηνιαία έσοδα	47,15	412	4.120	1.942,6
Σλοβενία	Μηνιαία έσοδα	38,20	831,74 (924,15)	5.391	2.059,3
Ισπανία	Ετήσια έσοδα	29,80	[10.612,8]	43.272	12.895,1
Σουηδία	Ετήσια έσοδα	28,97	-	-	-
Ελβετία	Προσαρμοσμένα κέρδη	9,70	-	-	-
Αγγλία	Ετήσια έσοδα	9,00	6.250	46.350	-
		2,00	46.350	-	-
		2,95 Λ.	6.250	-	-

Πηγή: [Βάση δεδομένων ΟΟΣΑ](#) (επεξεργασία του συγγραφέα)

Συμπερασματικά, από την σύγκριση με τις χώρες που το συνταξιοδοτικό σύστημα βασίζεται στην αρχή της κοινωνικής ασφάλισης προκύπτει ότι η ενοποίηση (οργανωτική και ουσιαστική) σε έναν Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης δεν είναι ούτε αυτονόητη (όπως υποστήριζε η κυβέρνηση κατά την ψήφιση της μεταρρύθμισης του 2016) ούτε αδιανόητη (όπως επικαλούνται οι επικριτές

της μεταρρύθμισης προβάλλοντας κατά κύριο λόγο ζητήματα αντισυνταγματικότητας).

Παρατηρούμε ότι πολύ συχνά το ποσοστό εισφοράς του ελεύθερου επαγγελματία είναι διαφορετικό από εκείνο του μισθωτού ασφαλισμένου γιατί είναι εκτεθειμένοι σε διαφορετικής φύσης οικονομικούς κινδύνους και γιατί η προστασία έναντι των κινδύνων δεν είναι πάντα πανομοιότυπη.

Παρατηρούμε επίσης, ότι το ύψος της εισφοράς από χώρα σε χώρα διαφέρει, αλλά δύσκολα μπορούμε να συναγάγουμε από μόνο αυτό το κριτήριο ασφαλή συμπεράσματα χωρίς να συνυπολογίσουμε το βαθμό φορολογικής επιβάρυνσης σε κάθε σύστημα και -φυσικά- το ύψος των συνταξιοδοτικών αποδοχών.

Σημαντικό στοιχείο που πρέπει να εξετάζεται μαζί με το ύψος της εισφοράς κοινωνικής ασφάλισης των ελευθέρων επαγγελματιών είναι επίσης το γεγονός ότι η βάση υπολογισμού των «συνταξιοδοτικών αποδοχών» δεν είναι αυτονόητα η ίδια. Από χώρα σε χώρα, από σύστημα κοινωνικής ασφάλισης σε άλλο σύστημα, δεν λαμβάνεται υπόψη το πραγματικό εισόδημα αλλά το τεκμαρτό ή δεν λαμβάνεται το φορολογητέο εισόδημα του τελευταίου έτους αλλά περισσότερων του ενός ετών ή λαμβάνεται όχι το σύνολο του εισοδήματος αλλά μέρος/ποσοστού αυτού.

Σημαντικό, επίσης, εύρημα από την συγκριτική επισκόπηση της κοινωνικής ασφάλισης των ελευθέρων επαγγελματιών στην Ευρώπη είναι ότι σε πολλές χώρες υπάρχει υπό όρους απαλλαγή των ελευθέρων επαγγελματιών

με χαμηλά ή μηδενικά εισοδήματα. Συχνά, αυτό συνδυάζεται με κλιμακωτή αύξηση του ποσοστού εισφοράς, όσο αυξάνεται το εισόδημα των ελευθέρων επαγγελματιών. Ταυτόχρονα, υπάρχουν συστήματα ασφάλισης ελευθέρων επαγγελματιών χωρίς ανώτατο πλαφόν εισφοράς, στα οποία είτε καταβάλλονται εισφορές με το ενιαίο ποσοστό είτε πάνω από κάποιο ποσό εσόδων το ποσοστό εισφοράς μειώνεται αισθητά. Αυτή η διαφοροποίηση αυξάνει σημαντικά την κάθετη αλληλεγγύη/αναδιανομή εντός του συστήματος.

Τέλος, αναφορικά με την οργανωτική διάσταση της κοινωνικής ασφάλισης των ελευθέρων επαγγελματιών, δεν προκύπτει κάποιος κανόνας ότι πρέπει να υπάγονται σε διακριτό ή ενιαίο φορέα. Προκύπτει, όμως, η διαπίστωση ότι παραδοσιακά τα κοινωνικοασφαλιστικά μοντέλα προβλέπουν ξεχωριστή οργάνωση για τους ελεύθερους επαγγελματίες και η διαπίστωση ότι υπάρχει μία ισχυρή τάση οργανωτικής συγκέντρωσης των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, συμπεριλαμβανομένων και αυτών των ελευθέρων επαγγελματιών.

4. Η δυσχερής πρόσβαση του ελεύθερου επαγγελματία στα δικαιώματα κοινωνικής ασφάλισης

Στα χαρακτηριστικά της κοινωνικής ασφάλισης των ελευθέρων επαγγελματιών συγκαταλέγεται και η ελλιπής προστασία. Η ανεπαρκής κοινωνικοασφαλιστική κάλυψη μπορεί να οφείλεται στις δυσκολίες προσαρμογής ενός «κινδύνου» στα μέτρα του ελεύθερου επαγγέλματος (πχ. βοήθημα ανεργίας) ή στις προϋποθέσεις πρόσβασης στη συνταξιοδοτική προστασία που είναι στην πράξη δυσπρόσιτες για τους ασφαλισμένους σε περίοδο οικονομικής κρίσης (πχ. οφειλές όσων θεμελιώνουν δικαίωμα στη σύνταξη).

4.1. Οι δυσκολίες υλοποίησης της προστασίας «ανεργίας» ελευθέρων επαγγελματιών

Για τους ελεύθερους επαγγελματίες παραδοσιακά σε πολλά συστήματα δεν καλύπτεται ο κίνδυνος της ανεργίας, κυρίως γιατί είναι δυσχερές να εντοπιστεί η

ακούσια διακοπή της δραστηριότητας με τρόπο αντίστοιχο με τη μη θελημένη διακοπή της μισθωτής εργασίας. Εάν υπάρχει στην μισθωτή εργασία το ενδεχόμενο να εμφανιστεί εικονικά ως απόλυση, το ενδεχόμενο αυτό καθίσταται κανόνας στην περίπτωση του ελεύθερου επαγγέλματος. Και διαδικαστικά, είναι ιδιαίτερα δύσκολο να εντοπιστεί κατά πόσον η παύση της επιχειρηματικής δραστηριότητας οφείλεται σε επιλογή του επιχειρηματία ή σε αντικειμενικές οικονομικές δυσκολίες. Επιπρόσθετα, η προστασία της ανεργίας στην περίπτωση των ελευθέρων επαγγελματιών είναι δυσχερές να προσομοιωθεί με την ενεργό αναζήτηση νέας εργασίας, όπως στην περίπτωση των μισθωτών.

Εκτός από τις προϋποθέσεις πλαισίωσης της έννοιας της ανεργίας για τον ελεύθερο επαγγελματία, υπάρχουν δυσχέρειες να καθοριστεί το ύψος της απώλειας εισοδήματος, επειδή δεν υπάρχει σταθερό εισόδημα αναφοράς ανάλογο του μισθού, ώστε να υπολογιστεί η «αποζημίωση» των αυτοαπασχολούμενων. Παρόλα αυτά, το επιχείρημα αυτό ειδικά για την περίπτωση του ελληνικού

συστήματος ασφάλισης κατά της ανεργίας δεν είναι πειστικό με δεδομένο ότι ούτε για τους μισθωτούς η προστασία της ανεργίας είναι συνδεδεμένη με το ύψος των εισφορών και το ύψος των απολεσθέντων μισθών. Το επίδομα ανεργίας των μισθωτών στην Ελλάδα είναι ενιαίο και προκαθορισμένο ποσό σε αντίθεση με τη λογική των μοντέλων κοινωνικής ασφάλισης που συναντάμε σε άλλες χώρες της ίδιας κοινωνικοασφαλιστικής παράδοσης.

Ανεξάρτητα, από τις δυσκολίες εφαρμογής της προστασίας της ανεργίας των ελευθέρων επαγγελματιών έχουν διατυπωθεί και ενστάσεις ως προς τη σκοπιμότητα πρόβλεψης ενός θεσμού ασφάλισης κατά της ανεργίας με το σκεπτικό ότι ο επιχειρηματίας αναλαμβάνει και το σχετικό κίνδυνο μη βιωσιμότητας της επιχείρησής του (Στεργίου, 2005: 92

και D. Pieters, 1993: 68). Ο αντίλογος που διατυπώνεται είναι ότι μπορεί να νοηθεί μία αντίστοιχη μορφή προστασίας για τους ελεύθερους επαγγελματίες, με διαφορετικούς όρους και προϋποθέσεις από τους μισθωτούς.

Στην Ευρώπη υπάρχουν διαφορετικά μοντέλα προστασίας της ανεργίας των ελευθέρων επαγγελματιών (Καραγιάννης, 2002:58), υποχρεωτικού ή προαιρετικού χαρακτήρα, προνοιακού ή ασφαλιστικού χαρακτήρα. Στην Ελλάδα οι νεοεισερχόμενοι επιστήμονες μπορούσαν να λάβουν την «ειδική επιδότηση» του άρ. 2 του Ν.1545/1985 η οποία ανταποκρινόταν περισσότερο σε χαρακτηριστικά προνοιακής προστασίας, μια και δεν μπορούσαν να συμπληρώσουν τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης για τη χορήγηση επιδόματος ανεργίας (Στεργίου, 2005: 94).

Επιδότηση νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας¹⁴

1. Ο ΟΑΕΔ καταβάλλει ειδικό επίδομα σε άνεργους νέους ηλικίας μέχρι 29 ετών συμπληρωμένων, εφόσον:
 - ▶ έχουν συμπληρώσει το 20ό έτος της ηλικίας τους και οι άνδρες έχουν εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις ή έχουν απαλλαγεί νόμιμα,

14 Άρ. 2 του Ν.1545/1985 που καταργήθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 57 του ν.4472/2017.

- ▶ εγγραφούν στα ειδικά μητρώα άνεργων νέων που τηρεί ο ΟΑΕΔ, μέσα σε τρεις μήνες από τη συμπλήρωση του 20ού έτους της ηλικίας τους ή από την απόλυσή τους από το στρατό ή την απαλλαγή τους από τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις. Οι μαθητές, σπουδαστές ή φοιτητές οποιασδήποτε εκπαιδευτικής βαθμίδας πρέπει να εγγραφούν στα ίδια μητρώα μέσα σε 3 μήνες αφότου λάβουν τον τίτλο σπουδών τους. Αν διακόψουν τις σπουδές, η εγγραφή πρέπει να γίνει μέσα σε 3 μήνες από τη διακοπή ή το αργότερο μέσα σε 2 μήνες από τη λήξη του σπουδαστικού έτους στο οποίο φοιτούσαν όταν διέκοψαν τις σπουδές τους. Για Έλληνες μαθητές, σπουδαστές ή φοιτητές του εξωτερικού η προθεσμία ορίζεται τετράμηνη για όλες τις περιπτώσεις και αρχίζει από την ημέρα επανόδου τους στην Ελλάδα,
 - ▶ παραμένουν άνεργοι για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 12 μηνών από την ημέρα εγγραφής τους στα ειδικά μητρώα, χωρίς να υπολογίζεται τυχόν χρόνος ασθένειας του ανέργου ή ευκαιριακής και μέχρι 2 μήνες απασχόλησης τους. Με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, ύστερα από πρόταση του Δ.Σ. του ΟΑΕΔ, η χρονική περίοδος παραμονής στην κατάσταση ανεργίας μπορεί να μειωθεί σε 6 μήνες.
2. Το επίδομα καταβάλλεται για χρονικό διάστημα 5 μηνών κατά ανώτατο όριο από την ημέρα που θεμελιώνεται το δικαίωμα για επιδότηση, το ποσό δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο από 20 ούτε μικρότερο από ημερήσια βασικά επιδόματα ανεργίας το μήνα.
3. Δεν δικαιούνται το επίδομα:
- ▶ όσοι μετά την παραπάνω εγγραφή τους στα μητρώα άνεργων πραγματοποίησαν 80 ημερομίσθια σε συνεχή ή διαλείπουσα απασχόληση ή ασκούν οποιοδήποτε ελευθέριο ή άλλο επάγγελμα,
 - ▶ οι σύζυγοι ή τα παιδιά που απασχολούνται σε επιχείρηση του ή της συζύγου, του πατέρα ή της μητέρας,
 - ▶ όσοι συνταξιοδοτούνται ή έχουν σύζυγο που εργάζεται ή συνταξιοδοτείται ή λαμβάνει το παραπάνω ειδικό επίδομα,
 - ▶ όσοι έχουν επιδοτηθεί για ανεργία, ε) όσοι απασχολούνται σε γεωργικές, δασικές ή κτηνοτροφικές εργασίες

Από 1-1-2011, παράλληλα με τις μηνιαίες εισφορές Κλάδου Σύνταξης και Κλάδου Υγείας, είναι υποχρεωτική η καταβολή μίας επιπλέον εισφοράς ύψους 10 ευρώ μηνιαίως (12 εισφορές το έτος) για όλους τους ασφαλισμένους υπέρ του Ειδικού Λογαριασμού Ανεργίας ΟΑΕΔ¹⁵. Παρατηρούμε ότι σε αντίθεση με τις εισφορές κύριας και επικουρικής σύνταξης και υγείας που υπολογίζονται από το φορολογητέο εισόδημα, η εισφορά για την προστασία ανεργίας του επαγγελματία είναι ενιαία για όλους ανεξάρτητα από την εισφοροδοτική ικανότητα. Συνέπεια της παραδοχής αυτής είναι η μείωση της επιτελούμενης αναδιανομής από υψηλότερα σε χαμηλότερα εισοδήματα.

Ειδικότερα, ορίζεται ότι «Συνιστάται στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.) Ειδικός Λογαριασμός Ανεργίας υπέρ των Αυτοτελών και Ανεξαρτήτως Απασχολουμένων, ο οποίος αποτελείται από δυο κλάδους, που λειτουργούν με πλήρη οικονομική και λογιστική αυτοτέλεια. Ο πρώτος κλάδος

καλύπτει ασφαλισμένους στον Ο.Α.Ε.Ε. και το Ε.Τ.Α.Π. Μ.Μ.Ε. και ο δεύτερος ασφαλισμένους του Ε.Τ.Α.Α. Σκοπός του λογαριασμού είναι η χορήγηση βοηθήματος σε περιπτώσεις αποδεδειγμένης διακοπής του επαγγέλματος και για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 3 μηνών.

Όπως αναφέρεται στην Αιτιολογική Έκθεση του νόμου : «[...] Με τη σύσταση του λογαριασμού αυτού ικανοποιείται παλαιότερο αίτημα των αυτοαπασχολούμενων οι οποίοι στις περιπτώσεις διακοπής του επαγγέλματός τους μένουν ασφαλιστικά απροστάτευτοι, για την αντιμετώπιση των βιοποριστικών αναγκών που ανακύπτουν από τη διακοπή του επαγγέλματος μέχρι την ανεύρεση εργασίας ή μέχρι την επανασκηση του επαγγέλματος».

Για τη χορήγηση βοηθήματος στους δικαιούχους του απαιτείται σωρευτικά η συνδρομή των παρακάτω 12 προϋποθέσεων που προβλέπουν οι διατάξεις που προαναφέρθηκαν:

1. Συμπλήρωση 3 ετών συνεχούς ή διακεκομμένης

¹⁵ Αρ. 44 του ν. 3986/2011, Ν. 3986/2011 (Άρθρο 44, παρ.2) όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 50 του ν. 4144/2013 (ΦΕΚ 88/Α/18.4.2013, Υ.Α Φ.80000/8285/253/2013 (ΦΕΚ 705/Β' / 28.03.2013), Υ.Α. Φ. 10035/οικ.1239/63, (ΦΕΚ 290/Β'/10.02.2014)

- ασφάλισης εμμίσθου ή και ελεύθερου επαγγελματία στον πρώην Τομέα του ΕΤΑΑ, στον οποίο υπάγονται κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση του βοηθήματος ή κατά την διακοπή της επαγγελματικής δραστηριότητας.
2. Αποδεδειγμένη διακοπή της επαγγελματικής δραστηριότητας, ή
 3. Ετήσιο καθαρό ατομικό φορολογητέο εισόδημα του δικαιούχου από την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας κατά το φορολογικό έτος που προηγείται του έτους υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση του βοηθήματος, που δεν υπερβαίνει το 60% του ποσού που αντιστοιχεί στο βασικό μισθό άγαμου μισθωτού άνω των 25 ετών αναγόμενο σε ετήσια βάση και μη άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας κατά το εξάμηνο που προηγείται του μήνα που υποβάλλεται η αίτηση για τη χορήγηση του βοηθήματος.
 4. Καταβολή της εισφοράς που προβλέπεται υπέρ του Ειδικού Λογαριασμού Ανεργίας Αυτοτελώς και Ανεξαρτήτως Απασχολούμενων – Κλάδος ασφαλισμένων πρώην ΕΤΑΑ, για τουλάχιστον 3 έτη συνεχούς ή διακεκομμένης ασφάλισης στον πρώην Τομέα του ΕΤΑΑ που υπάγονται, μέχρι την ημερομηνία υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση του βοηθήματος, ή κατά τη διακοπή της επαγγελματικής δραστηριότητας.
 5. Μη παροχή εξαρτημένης εργασίας ή αυτοαπασχόληση, στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή, εκτός της αυτοαπασχόλησης για την οποία χορηγείται βοήθημα.
 6. Μη υπαγωγή στην υποχρεωτική ή προαιρετική ασφάλιση του ΕΦΚΑ ή άλλου φορέα κύριας ασφάλισης της ημεδαπής ή της αλλοδαπής.
 7. Μη λήψη σύνταξης από τον ΕΦΚΑ ή από οποιονδήποτε φορέα κύριας ασφάλισης της ημεδαπής ή της αλλοδαπής, ή μη υποβολή αίτησης για συνταξιοδότηση στους ανωτέρω φορείς, εκτός των περιπτώσεων συνταξιοδότησης ή υποβολής αίτησης για τη συνταξιοδότηση λόγω θανάτου.

8. Μη ύπαρξη οφειλής από οποιαδήποτε αιτία προς τους πρώην Τομείς του ΕΤΑΑ στους οποίους υπάγεται υποχρεωτικά ο δικαιούχος, ή σε περίπτωση ύπαρξης οφειλής ο δικαιούχος να έχει υπαχθεί σε καθεστώς ρύθμισης των οφειλών, οι όροι της οποίας τηρούνται.
9. Μη διακοπή της επαγγελματικής τους δραστηριότητας προκειμένου να υπηρετήσουν τη στρατιωτική τους υπηρεσία ή προκειμένου να μετέχουν σε πανεπιστημιακές ή μεταπτυχιακές ή διδακτορικές σπουδές.
10. Το συνολικό ατομικό καθαρό εισόδημα από οποιαδήποτε πηγή των δύο φορολογικών ετών που προηγούνται του έτους υποβολής της αίτησης να μην υπερβαίνει αθροιστικά το ποσό των 20.000 ευρώ και το συνολικό οικογενειακό καθαρό εισόδημα από οποιαδήποτε πηγή των δύο φορολογικών ετών που προηγούνται του έτους υποβολής της αίτησης να μην υπερβαίνει αθροιστικά το ποσό των 30.000 ευρώ.
11. Ο δικαιούχος να μην έχει

μεταβιβάσει την επιχείρησή του ή το μερίδιό του ή τις μετοχές του στην επιχείρηση στην οποία ανήκε, σε σύζυγο ή πρόσωπο α' και β' βαθμού συγγένειας.

12. Ο δικαιούχος να διαμένει μόνιμα στην Ελλάδα.

Οι προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης για τη χορήγηση του βοηθήματος και καθ' όλη τη διάρκεια χορήγησής του. Σε αντίθετη περίπτωση η καταβολή του βοηθήματος διακόπτεται από την ημερομηνία ανάληψης της μισθωτής εργασίας ή της αυτοαπασχόλησης, ή της έκπτωσης από τη ρύθμιση οφειλών ή από την ημερομηνία της συνταξιοδότησης.

Το βοήθημα καταβάλλεται για χρονικό διάστημα τουλάχιστον 3 μηνών και ανέρχεται στο ποσό των 360 ευρώ μηνιαίως. Η διάρκεια καταβολής του βοηθήματος καθώς και το χορηγούμενο ποσό καθορίζονται από το συνολικό χρόνο ασφάλισης του δικαιούχου, όπως παρουσιάζονται στον πίνακα 21.

Πίνακας 21: Διάρκεια καταβολής βοηθήματος ανεργίας ανάλογα με τα έτη ασφάλισης

Έτη ασφάλισης	Μήνες καταβολής βοηθήματος ανεργίας
3 έως και 4	3
5 έως και 6	4
7 έως και 8	5
9 έως και 10	6
11 έως και 12	7
13 έως και 14	8
πλέον των 14	9

Πηγή: Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012 – 2015 (Ν. 3986/2011)

Ο ασφαλισμένος που δικαιούται το βοήθημα από δύο ή περισσότερους πρώην Τομείς του ΕΤΑΑ, δικαιούται ένα βοήθημα και με υπεύθυνη δήλωση επιλέγει τον πρώην Τομέα από τον οποίο θα λάβει το βοήθημα. Για τη χορήγηση του βοηθήματος πλέον της μίας φοράς εξετάζεται κάθε φορά η συνδρομή των απαιτούμενων νόμιμων προϋποθέσεων. Χρόνος ασφάλισης που υπολογίστηκε για την καταβολή του βοηθήματος δεν λαμβάνεται υπόψη για την επαναχορήγηση του.

Στην πρακτική εφαρμογή του, ο θεσμός του βοηθήματος ανεργίας συνίσταται στο να καταβάλουν από το 2011 χιλιάδες ασφαλι-

σμένοι ελεύθεροι επαγγελματίες 120 ευρώ ετησίως για τη στήριξη των άνεργων συναδέλφων τους, όμως λόγω των 12 σχεδόν απαγορευτικών προϋποθέσεων, μόλις 6.000 υπολογίζονται οι ελεύθεροι επαγγελματίες που έλαβαν επίδομα. Σωρευτικά, εκτιμάται ότι στον ειδικό λογαριασμό που έχει δημιουργηθεί στον ΟΑΕΔ θα πρέπει να έχουν συγκεντρωθεί εκατ. Ευρώ, τα οποία δεν μπορούν να καταβληθούν επειδή οι προϋποθέσεις στην πράξη αποκλείουν την πρόσβαση των δυνητικά δικαιούχων. Είναι εμφανές ότι είτε ο αριθμός των δικαιούχων πρέπει να διευρυνθεί, είτε η «αποζημίωση» των εν τέλει δικαιούχων να αναβαθμιστεί.

Για τη διαδικασία χορήγησης του βοηθήματος του Ειδικού Λογαριασμού Ανεργίας Αυτοτελώς και Ανεξάρτητα Απασχολούμενων ο Συνήγορος του Πολίτη¹⁶ εξετάζοντας καταγγελίες ασφαλισμένων έχει επικρίνει τις προβλέψεις της προαναφερθείσας Υπουργικής Απόφασης.

Τίθεται κατ' αρχήν το ζήτημα εάν μπορεί, εν γένει, να εξαρτάται η χορήγηση μιας ασφαλιστικής παροχής, η οποία χορηγείται για την κάλυψη του ασφαλιστικού κινδύνου της ανεργίας και διαμορφώνεται ως ανταποδοτική παροχή εξαρτώμενη από την καταβολή εισφορών, από το ύψος του προηγούμενου της διακοπής της απασχόλησης εισοδήματος. Το πρόβλημα τίθεται δε με ακόμη οξύτερο τρόπο, δεδομένου ότι δεν λαμβάνονται υπόψη μόνο τα εισοδήματα από την άσκηση επαγγέλματος ή εν γένει από εργασία, αλλά τα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή, δηλαδή ακόμα και εισοδήματα από ακίνητα και από κινητές αξίες.

Λαμβάνεται μάλιστα υπόψη όχι μόνον το ατομικό εισόδημα,

έτσι ευρύτατα προσδιορισμένο, αλλά το οικογενειακό, δηλαδή λαμβάνεται υπ' όψιν εισόδημα και άλλου προσώπου πλην του ασφαλισμένου, μέχρι και τεκμαρτά εισοδήματα¹⁷.

Η άποψη του ΣτΠ είναι ότι παρά τις ιδιομορφίες που χαρακτηρίζουν την απασχόληση των ελευθέρων επαγγελματιών σε σχέση με το πρότυπο της τυπικής μισθωτής απασχόλησης, γύρω από το οποίο δομήθηκαν τα κοινωνικοασφαλιστικά συστήματα, η απώλεια εισοδήματος λόγω της διακοπής της εργασίας βρίσκεται στον πυρήνα της κοινωνικής ασφάλισης και για αυτή την κατηγορία εργαζομένων. Όπως αναφέρθηκε ήδη προηγουμένως, η εισοδηματική ρευστότητα του ελεύθερου επαγγελματία σε σχέση με τον μισθωτό, μπορεί να δημιουργήσει δυσκολίες ως προς την επιβεβαίωση της επέλευσης του ασφαλιστικού κινδύνου. Υπ' αυτήν την έννοια, ο προσδιορισμός της διακοπής του επαγγέλματος για τους ασφαλισμένους του Ε.Τ.Α.Α., από το άρθρο 50 του ν. 4144/2013, («εισόδημα

16 ΣτΠ, Αριθμ. Πρωτ.: 167883/51433/2014

17 Υπ' αρ. Δ12Α/1077433/10.05.2013 έγγραφο της Διεύθυνσης Φορολογίας Εισοδήματος του Υπουργείου Οικονομικών

που δεν υπερβαίνει το 1/2 της 1ης ασφαλιστικής κατηγορίας κατά το προηγούμενο της υποβολής της αίτησης έτος, υπό τον πρόσθετο όρο ότι το τελευταίο 8μηνο προ της υποβολής της αίτησης δεν έχουν ασκήσει καμία επαγγελματική δραστηριότητα»), ανταποκρίνεται στην προαναφερθείσα λογική σχετικά με την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου της ανεργίας στους ελεύθερους επαγγελματίες.

Ωστόσο, στην προκειμένη περίπτωση, ο ΣτΠ κρίνει ότι ο εισοδηματικός έλεγχος δεν πραγματοποιείται με σκοπό να διαπιστωθεί εάν ο ασφαλισμένος βιοποριζόταν από την άσκηση του επαγγέλματός του, ώστε να αποκατασταθεί προσωρινά μέσω του ασφαλιστικού μηχανισμού η απώλεια του εισοδήματός του.

Ορίζεται λοιπόν ανώτατο και όχι κατώτατο όριο εισοδήματος και λαμβάνεται υπόψιν το εισόδημα από άλλες -πλην της απασχόλησης- πηγές, καθώς και το εισόδημα του ή της συζύγου. Αυτές οι παραδοχές υποδηλώνουν ότι δεν ενδιαφέρει τον νομοθέτη αυτή καθαυτή η στέρηση της δυνατότητας βιοπορισμού από εργασία του ασφαλισμένου.

Το εισοδηματικό κριτήριο του βοηθήματος ανεργίας ελεύθερων επαγγελματιών έχει προβλεφθεί με την ίδια λογική που υιοθετείται στις προνοιακές παροχές: κατά τον ΣτΠ, το σχετικά χαμηλό εισόδημα από οποιαδήποτε πηγή υποδηλώνει ότι ο αιτών δεν μπορεί να ανταπεξέλθει με τα εισοδήματά αυτά στις ανάγκες του, από τα οποία τεκμαίρεται ότι δεν μπορεί να έχει αποταμιεύσει ένα ικανό ποσό για την επιβίωσή του και, για τον λόγο αυτό, του χορηγείται η παροχή.

Αλλά αυτός ο σχεδιασμός της εν λόγω προϋπόθεσης με προνοιακά χαρακτηριστικά είναι ασυμβίβαστος με την χορήγηση μίας ασφαλιστικής παροχής. Η εισαγωγή εισοδηματικών κριτηρίων για την χορήγηση παροχής ανεργίας σε ελεύθερους επαγγελματίες, η οποία χρηματοδοτείται αποκλειστικά από εισφορές, και μάλιστα όχι απλώς για την διακύμανση του ύψους της παροχής, αλλά ως κριτήριο για το εάν θα χορηγηθεί ή όχι, είναι αντίθετη στην αρχή της ανταποδοτικότητας. Ειδικότερα:

Κατά τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η θεσμική κατοχύρωση της κοινωνικής

ασφάλισης περιλαμβάνει και την αρχή της ανταποδοτικότητας, όχι όμως ως απόλυτη αναλογία εισφορών/παροχών. Η κάμψη της αρχής της ανταποδοτικότητας, η οποία γίνεται δεκτή ενόψει της αρχής της αλληλεγγύης, δεν μπορεί να φτάνει όμως μέχρι και στην αναίρεσή της.

Στο ίδιο αποτέλεσμα οδηγούμαστε από την ανάλυση των χαρακτηριστικών της ασφαλιστικής εισφοράς. Όπως επισημαίνεται, «η εισφορά παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά: 1. Έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα, 2. Αποσκοπεί στη χρηματοδότηση μιας δημόσιας υπηρεσίας, της κοινωνικής ασφαλίσεως, 3. Επιβάλλεται επί των εισοδημάτων από την άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας, 4. Δημιουργεί προσδοκία κοινωνικοασφαλιστικής παροχής [...]» 5. Τα χαρακτηριστικά αυτά πληροί η εισφορά που καταβάλλουν οι αυτοτελώς απασχολούμενοι. Η εισφορά θεσπίζεται ως «μονομερώς επιβαλλόμενη χρηματική υποχρέωση η καταβολή της οποίας συνδέεται με την παροχή ειδικής ωφέλειας στον υπόχρεο, δηλαδή την απόλαυση δημόσιας υπηρεσίας ή δημοσίου πράγματος» 6. Εν προκειμένω, η

ειδική ωφέλεια συνίσταται στην ασφαλιστική κάλυψη κατά του κινδύνου της ανεργίας: εφόσον και όταν επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος, ο ασφαλισμένος θα πρέπει να λάβει τις ασφαλιστικές παροχές. Η μη χορήγηση των παροχών λόγω εισοδηματικών κριτηρίων διαψεύδει την ασφαλιστική προσδοκία του ασφαλισμένου και πλήττει το ασφαλιστικό του δικαίωμα στον πυρήνα του. Επίσης, η ασφαλιστική προσδοκία προστατεύεται και ως περιουσιακό δικαίωμα βάσει του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, και δεν μπορεί να αναιρείται πλήρως, με την στέρηση των παροχών όταν έχει επέλθει ο ασφαλιστικός κίνδυνος.

Εκτός από την αντίθεσή της με την αρχή της ανταποδοτικότητας, ο ΣτΠ κρίνει ότι η εξάρτηση της χορήγησης των παροχών ανεργίας από εισοδηματικά κριτήρια είναι αντίθετη και στους κανόνες του ενωσιακού δικαίου, και ειδικότερα στις διατάξεις του Κεφαλαίου 6 του Κανονισμού 883/2004. Και ναι μεν ο εθνικός νομοθέτης έχει την αρμοδιότητα να καθορίσει τους κανόνες του εσωτερικού δικαίου βάσει των οποίων χορηγούνται οι κοινωνικές παροχές, δεν

μπορεί όμως να αγνοήσει την τυπολογία των παροχών και τα κριτήρια για τον χαρακτηρισμό τους ως ασφαλιστικών ή προνοιακών, όπως αυτά προκύπτουν από το ενωσιακό δίκαιο.

Ο Συνήγορος του Πολίτη καταλήγει να διατυπώνει προτάσεις σχετικά με τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία χορήγησης του βοηθήματος ανεργίας αυτοτελώς και ανεξαρτήτως απασχολουμένων, ιδίως ότι :

- ▶ Λαμβάνοντας υπ' όψιν την αρχή της ανταποδοτικότητας, η παροχή ανεργίας που χορηγείται στην κατηγορία αυτή ασφαλισμένων είναι ανταποδοτική ασφαλιστική παροχή, η χορήγηση ή μη της οποίας δεν επιτρέπεται να εξαρτάται από εισοδηματικά κριτήρια, ιδίως δε οικογενειακού εισοδήματος. Εισοδηματικά κριτήρια ατομικού εισοδήματος δεν επιτρέπεται να οδηγούν σε αποκλεισμό ασφαλισμένων, θα μπορούσαν όμως να δικαιολογούν διακύμανση των παροχών.
- ▶ Δεδομένου ότι η σύγχρονη αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από έντονη κινητικότητα μεταξύ απασχολήσεων

που υπάγονται σε διαφορετικό ασφαλιστικό καθεστώς, είναι αναγκαία η θέσπιση και εφαρμογή κανόνων διαδοχικής ασφάλισης και για τον κίνδυνο της ανεργίας των ελευθέρων επαγγελματιών.

Συμπερασματικά, η πρόσφατη πρόβλεψη εισφοράς και παροχής ανεργίας για τους ελεύθερους επαγγελματίες απέχει από το να καλύπτει επαρκώς τον κίνδυνο διακοπής οικονομικής δραστηριότητας λόγω οικονομικής αδυναμίας. Εισάγονται αφενός αυστηρές προϋποθέσεις που περιορίζουν τον αριθμό των δικαιούχων ανέργων, αφετέρου δε εισάγονται κριτήρια που αλλοιώνουν τον στοιχειωδώς ανταποδοτικό χαρακτήρα του «βοηθήματος» και του προσδίδουν προνοιακά χαρακτηριστικά.

4.2. Χρέη ελεύθερων επαγγελματιών σε φορείς κοινωνικής ασφάλισης και πρόσβαση στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης πλήττουν τη μισθωτή εργασία σε επίπεδο κοινωνικής ασφάλισης με τη μορφή της

ανεργίας, της υποαπασχόλησης και της μείωσης των μισθών. Αναφορικά με τους ελεύθερους επαγγελματίες, η κοινωνικοασφαλιστική επίπτωση της κρίσης- για όσους δεν παύουν οριστικά ή προσωρινά την επιχείρησή τους- κατά κανόνα έγκειται στην αδυναμία εκπλήρωσης των προϋποθέσεων πλήρους ασφάλισης. Στο βαθμό που είναι οι ίδιοι υπεύθυνοι καταβολής των εισφορών τους και δεν υπάρχει εργοδότης, η οικονομική κρίση πλήττει τον ελεύθερο επαγγελματία με τρόπο που καθιστά εξαιρετικά δυσβάστακτο να επωμιστεί τις οικονομικές του υποχρεώσεις έναντι του φορέα ασφάλισης. Η ιδιαίτερη αυτή έκφραση της κρίσης στους ελεύθερους επαγγελματίες συνδέεται άμεσα σε επίπεδο κοινωνικοασφαλιστικής τεχνικής με την υποχρέωση καταβολής των εισφορών τους και την απουσία υπόχρεου εργοδότη.

Με το παρόν θεσμικό πλαίσιο, όσοι ασφαλισμένοι οφείλουν πάνω από 15.000 ευρώ στο ΙΚΑ και πάνω από 20.000 ευρώ στον ΟΑΕΕ, αδυνατούν να συνταξιοδοτηθούν. Για χρέος μικρότερο από τα παραπάνω ποσά, θα γίνεται παρακράτηση από τις συντάξεις,

έως και σε 40 μηνιαίες δόσεις. Οι συνταξιούχοι που οφείλουν μεγαλύτερα ποσά, θα πρέπει πρώτα να εξοφλήσουν τις οφειλές τους και στη συνέχεια να λάβουν τη σύνταξή τους, η οποία θα υποστεί την ανάλογη περικοπή, από τις μηνιαίες δόσεις που θα προκύψουν, μέχρι να εξαλειφθεί το σύνολο της οφειλής.

Με βάση τα ισχύοντα, όσοι ασφαλισμένοι του ΟΑΕΕ οφείλουν περισσότερα από 20.000 ευρώ από συσσωρευμένες μη εξοφλημένες εισφορές, ακόμη κι αν καλύπτουν όλες τις άλλες προϋποθέσεις (χρόνος ασφάλισης, ηλικία κ.λπ.), δεν δύνανται να συνταξιοδοτηθούν, εκτός εάν καταβάλουν άμεσα μετρητοίς το τμήμα της οφειλής άνω των 20.000 ευρώ, ενώ το υπόλοιπο εξοφλείται με παρακράτηση από τη μελλοντική σύνταξή τους. Ουσιαστικά η ρύθμιση αυτή είναι απαγορευτική για όσους οφείλουν ποσά πολύ μεγαλύτερα των 20.000 ευρώ καθώς καλούνται να καταβάλουν άμεσα πάνω από 10.000 ευρώ.

Η επίλυση του προβλήματος οφείλει να ισορροπήσει μεταξύ της ανάγκης συνταξιοδοτικής προστασίας των

αυτοαπασχολούμενων σε περίοδο κρίσης αλλά και της αναγκαιότητας εξασφάλισης επαρκών εσόδων του φορέα κοινωνικής ασφάλισης, άμεσα για την καταβολή των οφειλόμενων εισφορών και έμμεσα για τη διασφάλιση ενός ελάχιστου (αρνητικού) κινήτρου πληρωμής εισφορών των υπόλοιπων ασφαλισμένων. Παράλληλα, άρρητη αλλά ευνόητη λειτουργία της αυστηρής αυτής θεσμικής προϋπόθεσης δεν είναι μόνο η διασφάλιση των εσόδων αλλά και ο περιορισμός της αύξησης των συνταξιοδοτικών παροχών. Και αυτό μπορεί να διαπιστωθεί εκ του αποτελέσματος: όταν η ρύθμιση δεν έχει συνέπεια την καταβολή χρεών προς τα ασφαλιστικά ταμεία αλλά τον αποκλεισμό των οφειλετών από τη σύνταξη, τότε το επιχείρημα ότι θεσπίστηκε και διατηρείται για τον περιορισμό της συνταξιοδοτικής δαπάνης δεν φαίνεται αυθαίρετο.

Κατ' ουσίαν, μεγάλες κοινωνικές κατηγορίες ασφαλισμένων ελευθέρων επαγγελματιών σε ηλικία συνταξιοδότησης βρίσκονται ενώπιον αδιεξόδου διότι αδυνατούν να εξοφλήσουν

κοινωνικοασφαλιστικές οφειλές τους που συσσωρεύτηκαν ιδίως κατά τα έτη της εγχώριας οικονομικής κρίσης, μεγεθύνονται διαρκώς λόγω των νομίμων επιτοκίων εκπρόθεσμης καταβολής και ανέρχονται ήδη σε ύψος που εκ των πραγμάτων αποκλείει ή καθιστά εξαιρετικά αμφίβολη την προοπτική συνταξιοδότησής τους, μολονότι στις περισσότερες περιπτώσεις κατέβαλλαν επί πολλά έτη τις νόμιμες εισφορές.

Ως προσωρινή λύση κατά τη διάρκεια της κρίσης για την ασφαλιστική ένταξη των ελευθέρων επαγγελματιών, δόθηκε στους ασφαλισμένους του πρώην ΟΑΕΕ δικαίωμα κατάταξης στην αμέσως κατώτερη ή στη δεύτερη κατώτερη ασφαλιστική κατηγορία κλάδου σύνταξης του εφόσον κατά την υποβολή της αίτησης δεν είχαν ληξιπρόθεσμη οφειλή προς τον Οργανισμό ή είχαν υπαχθεί σε ρύθμιση και την τηρούσαν¹⁸. Ως προϋπόθεση δε για την παραμονή στην κατώτερη κατηγορία ορίστηκε το να παραμείνει ενήμερος ο ασφαλισμένος τόσο στις δόσεις της τυχόν ρύθμισης όσο και στην καταβολή των τρεχουσών εισφορών. Το εν

18 παρ. 5 του άρθρου 32 του Ν. 4075/2012

λόγω δικαίωμα επεκτάθηκε με το άρθρο 29 του Ν. 4321/2015 σε δικαίωμα κατάταξης σε μία εκ των τριών αμέσως κατώτερων ασφαλιστικών κατηγοριών με τις ίδιες προϋποθέσεις για την άσκηση και για τη μη απώλειά του.

Επιπλέον, το 2015 αυξήθηκαν τα όρια των ποσών ασφαλιστικών οφειλών που ήταν δυνατό να συμψηφισθούν με αναδρομικά δικαιούμενες συντάξεις ή να παρακρατούνται μηνιαίως από μελλοντικά καταβληθησόμενες συντάξεις¹⁹. Πιο συγκεκριμένα ορίστηκε ότι είναι δυνατό να συμψηφισθούν με ή να παρακρατηθούν από συντάξεις ασφαλιστικές οφειλές ύψους ίσου μέχρι το 55πλάσιο των κατωτάτων ορίων ανά κατηγορία σύνταξης και ανάλογα με τον τρόπο υπολογισμού της σύνταξης για τον συγκεκριμένο συνταξιούχο (αντί του 30πλάσιου του κατώτατου ορίου συνταξιοδότησης λόγω γήρατος, που ίσχυε ως τότε) και με μέγιστο όριο τα 25.000 ευρώ, και ειδικά δε για όσους θα υπέβαλλαν αίτηση συνταξιοδότησης μέχρι 30-9-2015, προβλεπόταν ως μέγιστο

όριο του ποσού που μπορούσε να συμψηφισθεί ή παρακρατηθεί από συντάξεις τα 50.000 ευρώ.

Αν και οι προαναφερθείσες ρυθμίσεις βοήθησαν πολλούς ελεύθερους επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενους, δεν επέλυσαν το εξεταζόμενο πρόβλημα με σταθερό τρόπο και στο σύνολό του.

Σειρά προτάσεων για την αντιμετώπιση του προβλήματος έχει καταθέσει ο Συνήγορος του Πολίτη στο Υπ. Εργασίας και στον ΕΦΚΑ, τονίζοντας ότι το πρόβλημα δεν περιορίζεται στον άμεσα ασφαλισμένο οφειλέτη αλλά υφίσταται και για έμμεσα ασφαλισμένους ως προς τις συντάξεις θανάτου και σε κάθε περίπτωση πλήττει άμεσα ή έμμεσα ασφαλισμένους και στο πλαίσιο της διαδοχικής ασφάλισης. Οι προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη²⁰ εκτείνονται στην άμεση αντιμετώπιση του ήδη χρόνιου αυτού προβλήματος, όσο και στην πρόληψη δημιουργίας ανάλογου φαινομένου στο μέλλον και περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

19 παρ. 1-3 του άρθρου 38 Ν. 4331/2015

20 8 Μαΐου 2018 Αριθμ. Πρωτ.: 226143/19974/2018 Θέμα: Αντιμετώπιση των λόγων που έχουν οδηγήσει πρώην ασφαλισμένους του ΟΑΕΕ και του ΕΤΑΑ σε αδυναμία λήψης σύνταξης γήρατος ή αναπηρίας.

- ▶ την αύξηση του ορίου οφειλών που μπορούν να συμψηφιστούν με τις συντάξεις στο ύψος των 45.000 ευρώ,
- ▶ τη θέσπιση της δυνατότητας ο υποψήφιος συνταξιούχος, μετά από αίτησή του, να συμψηφίζει το σύνολο των δικαιούμενων συντάξεων με την οφειλή του, μέχρι αυτή να κατέλθει στο παρακρατησιμο όριο
- ▶ την πρόβλεψη δυνατότητας απονομής μικρότερης σύνταξης είτε κατόπιν ταυτόχρονης διαγραφής μέρους του ανεξόφλητου ασφαλιστικού χρόνου και των αντίστοιχων οφειλών του είτε κατόπιν επανυπολογισμού των καταβληθεισών εισφορών και των οφειλών με αναγωγή στην κατώτατη ασφαλιστική κατηγορία του ΦΚΑ όπου ανήκε,
- ▶ τη νομοθέτηση νέας διαδικασίας για πολύμηνη ρύθμιση των κοινωνικοασφαλιστικών οφειλών και για όσους έχουν κάνει διακοπή εργασιών και δεν μπορούν να υπαχθούν στον εξωδικαστικό μηχανισμό του Ν. 4469/2017.

Σύμφωνα με το ΣτΠ, το δικαίωμα κατάταξης σε κατώτερη κατηγορία ανακούφισε μόνον όσους μπορούσαν να είναι και να παραμείνουν ενήμεροι στην εξόφληση των μειωμένων μεν, αλλά και πάλι αποσυνδεδεμένων από το ύψος του εισοδήματος εισφορών και η σύνδεση των ασφαλιστικών εισφορών με το εισόδημα προσέφερε ανακούφιση μόνον από 1-1-2017 και εφεξής και όχι για τα προ του 2017 έτη. Επίσης, η δυνατότητα ρύθμισης οφειλών σε 100 δόσεις σύμφωνα με το άρθρο 28 του Ν. 4321/2015 έπαυσε να ισχύει μετά τις 2-6-2015.

Τέλος, οι σημαντικές διατάξεις για τους υποψήφιους συνταξιούχους των παρ. 1-3 του άρθρου 38 Ν. 4331/2015, καταργήθηκαν με το άρθρο 21 παρ. 1 Ν. 4337/2015. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την επάνοδο σε αυτά που ίσχυαν πριν τη θέση σε ισχύ αυτών των διατάξεων, δηλαδή το ποσό οφειλών το οποίο μπορεί να παρακρατηθεί από μέλλοντα ή αναδρομικά ποσά συντάξεων έχει μειωθεί στο 30πλάσιο της μηνιαίας σύνταξης κατώτατου ορίου λόγω γήρατος και με μέγιστο όριο τα 20.000 ευρώ για τους ασφαλισμένους του ΟΑΕΕ και τα 15.000 ευρώ για

τους ασφαλισμένους των λοιπών Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης, πλην ΟΓΑ. Το ποσό όμως αυτό δεν μπορεί να καλύψει ποσά οφειλών που δημιουργήθηκαν στην οικονομική κρίση και πριν ακόμα συνδεθούν οι εισφορές με το φορολογητέο εισόδημα.

Ακόμη και αν υποθεθεί ότι η εγχώρια κρίση άρχισε από το 2010 και όχι νωρίτερα, πρόκειται τουλάχιστον για συνολικά 8 συνεχόμενα έτη κρίσης. Αξίζει δε να τονιστεί ότι το προβλεπόμενο ύψος του συμψηφισμού ποσού οφειλών δεν μεταβάλλεται ανάλογα με το ύψος των αναδρομικών ποσών συντάξεων που αναμένεται να λάβει ο υποψήφιος συνταξιούχος αν συνταξιοδοτηθεί. Αυτό οδηγεί στο παράλογο αποτέλεσμα ένας υποψήφιος συνταξιούχος να στερείται τη σύνταξή του επειδή αδυνατεί να καταβάλει ένα σχετικά μικρό ποσό πέραν του παρακρατήσιμου ορίου, παρότι τα ποσά αναδρομικών συντάξεων που αναμένει είναι μεγαλύτερα της οφειλής του.

Μετά την κατάργηση της δυνατότητας ένταξης οφειλών στη ρύθμιση του άρθρου 28 του Ν. 4321/2015, υφίσταται μόνον η κατά το Ν. 4152/2013 «πάγια»

ρύθμιση οφειλών σε δώδεκα δόσεις και χωρίς έκπτωση στα ποσά προσαυξήσεων εκπρόθεσμης καταβολής. Πρόσφατα βέβαια ξεκίνησε η εφαρμογή του νέου εξωδικαστικού μηχανισμού ρύθμισης χρηματικών οφειλών του Ν. 4469/2017, που αφορά και τις ασφαλιστικές οφειλές, αλλά αυτός αναφέρεται αποκλειστικά σε πρόσωπα που ασκούν σήμερα δραστηριότητα – και μάλιστα με προϋποθέσεις προανατολισμένες στη διάσωση των οικονομικά βιώσιμων επαγγελματιών.

Το αποτέλεσμα είναι ότι μέχρι πρόσφατα οι πρώην ελεύθεροι επαγγελματίες ή αυτοτελώς απασχολούμενοι που είτε είχαν μόνον ασφαλιστικές οφειλές (ή και οφειλές προς το Δημόσιο ή άλλα ΝΠΔΔ) και όχι προς ιδιώτες πιστωτές, είτε αναζητούσαν μία ταχεία και χωρίς κόστος ένταξη της ασφαλιστικής οφειλής τους σε ρύθμιση που να μπορούν να εξυπηρετούν, δεν είχαν ανάλογη δυνατότητα.

Αναφορικά με τη στάθμιση μεταξύ των εισπρακτικών και των κοινωνικών στόχων, ο Συνήγορος του Πολίτη κατηγορηματικά αναφέρει ότι "οι υπερήλικες χωρίς εισόδημα και τα άτομα με

αναπηρία χωρίς παροχές δεν συνιστούν τον πιο αποτελεσματικό τρόπο για να προαγάγουμε την ασφαλιστική συνείδηση, μεταξύ άλλων και επειδή η τεκμαιρόμενη τιμωρητική αντίληψη δεν συμβιβάζεται με το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και δεν επενεργεί θετικά επί των νεοτέρων²¹.

Το αποτέλεσμα είναι ότι σε σύνολο 710.000 ασφαλισμένων, οι οφειλέτες είναι 322.000 με συνολική οφειλή 8,2 δις. 177.000 οφειλέτες οφείλουν έως 20.000 €. 43.918 οφειλέτες του ΟΑΕΕ (28.470 ενεργοί ασφαλισμένοι και 15.448 που έχουν κάνει διακοπή) οφείλουν πάνω από 20.000 ευρώ και είναι άνω των 62 ετών. Από αυτούς 13.414 ενεργοί και 8.224 μη ενεργοί αντιστοίχως είναι άνω των 67 ετών και δεν λαμβάνουν καμιά σύνταξη.

Το κοινωνικό φαινόμενο να μην μπορούν να συνταξιοδοτηθούν ασφαλισμένοι ελεύθεροι επαγγελματίες λόγω χρεών φιλο-

δοξεί να αντιμετωπίσει στο πλαίσιο του επανυπολογισμού των συντάξεων βάσει του νόμου Κατρούγκαλου και της αναμενόμενης ρύθμισης των 120 δόσεων για χρέη προς τα ασφαλιστικά ταμεία. Είναι πολύ πρόσφατη εξέλιξη η πρωτοβουλία του Υπουργείου Εργασίας να εισηγηθεί μέτρα για την ελάφρυνση του βάρους των οφειλετών ελεύθερων επαγγελματιών και τη διευκόλυνση πρόσβασης στη σύνταξη.

Ο βασικός μηχανισμός ελάφρυνσης των οφειλετών φαίνεται ότι θα είναι ο επανυπολογισμός των οφειλών με βάση τον νόμο Κατρούγκαλου. Για τους ασφαλισμένους του ΟΑΕΕ ο επανυπολογισμός σε συνδυασμό με τη διαγραφή του 85% των προσαυξήσεων και των προστίμων που θα προβλέπεται για την ένταξη στη ρύθμιση των 120 δόσεων αναμένεται ότι θα οδηγήσει σε μεγάλη συνολική μείωση της οφειλής, αν υποθέσουμε ότι

21 22 Ιανουαρίου 2018 Αριθμ. Πρωτ.: 215543/3019/2018, Θέμα: Στέρηση ασφαλιστικών και προνοιακών παροχών στα ύστατα του βίου λόγω οφειλών παρά την επάρκεια εργασιακής και ασφαλιστικής συνεισφοράς. Αναφέρεται επίσης: "Κατά την εξέταση αναφορών, έχουμε εντοπίσει να πλήττονται οι γυναίκες μέσω της εκπροσώπησής τους από άνδρες, συζύγους, αδελφούς, πατέρες, να αναπτύσσεται επιτηδευματική και επιχειρηματική δραστηριότητα στο όνομά τους αλλά ερήμην τους, να μην πληρώνονται εισφορές παρά τη συμμετοχή τους σε εταιρείες και να το μαθαίνουν ή να συνειδητοποιούν τη σημασία αυτής της εμπλοκής, όταν βρίσκονταν με βαριές ασθένειες ή σε άλλες δύσκολες καταστάσεις και αδυνατούσαν να λάβουν προνοιακές παροχές".

ο μεγάλος όγκος των χρεών προς το πρώην ΟΑΕΕ δημιουργήθηκε κατά την περίοδο της πρόσφατης κρίσης και τα σχετικά έσοδα που δήλωναν οι ασφαλισμένοι ήταν χαμηλά έως και μηδαμινά.

5. Συμπεράσματα & προοπτικές για το νέο ασφαλιστικό των ελεύθερων επαγγελματιών

Οι οργανωτικές παθογένειες της κοινωνικής ασφάλισης των ελεύθερων επαγγελματιών ήταν γνωστές. Η επιλογή για την αντιμετώπιση των προβλημάτων δεν ήταν ούτε δεδομένη ούτε κοινώς αποδεκτή. Με τους «δίδυμους» νόμους 3863 και 3865 του 2010 (για τον ιδιωτικό και το δημόσιο τομέα αντίστοιχα) τέθηκαν όλοι οι κεντρικοί στόχοι του νέου ασφαλιστικού συστήματος και έκτοτε οι νομοθετικές παρεμβάσεις συγκεκριμενοποιούν και προσαρμόζουν στην συγκυρία αυτούς τους κεντρικούς στόχους.

Ο οργανωτικός σχεδιασμός που τέθηκε το 2010 καθόριζε ως στόχο προς επίτευξη τη δημιουργία 3 μεγάλων ταμείων Μισθωτών, Ελεύθερων Επαγγελματιών και Αγροτών. Η επιλογή της

μεταρρύθμισης του 2016 για ένα μοναδικό και ενιαίο φορέα κύριας ασφάλισης είναι από τα λίγα σημεία που η μετέπειτα νομοθεσία απέκλινε από τη στοχοθεσία του 2010.

Πρόκειται για ένα πολύ απαιτητικό εγχείρημα διοικητικής αναδιάρθρωσης με μακροπρόθεσμα θετικά αποτελέσματα στο επίπεδο της διαχείρισης αλλά και σοβαρά προβλήματα άμεσης εφαρμογής με δεδομένο ότι για την μεγάλη κλίμακα μεταρρύθμιση προβλέφθηκε ελάχιστος χρόνος μετάβασης και προσαρμογής.

Η μεταρρύθμιση αυτή έχει οργανωτικά χαρακτηριστικά αλλά πιο σημαντικές είναι η οικονομική διάσταση και ο μετασχηματισμός των κοινωνικοασφαλιστικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του ελεύθερου επαγγελματία.

1ον. Η οργανωτική ενοποίηση επιτρέπει στο βαθμό που συνδυάζεται με οικονομική-περιουσιακή και λογιστική ενοποίηση τη **διεύρυνση της αλληλεγγύης και της αναδιανομής**. Αυτή η διεύρυνση επιτυγχάνεται με την **αμοιβαιοποίηση της ενιαίας πια ρευστότητας των εισροών των επιμέρους «Κλάδων» και**

παρέχει μεγαλύτερη διαχειριστική ευχέρεια στη Διοίκηση του ΕΦΚΑ.

2ον. Όπως αναφέραμε, η οικονομική ενοποίηση επιτρέπει την αλληλεγγύη μεταξύ κοινωνικο-επαγγελματικών κατηγοριών και μεταξύ «Κλάδων». Δίνεται με τον τρόπο αυτό η δυνατότητα να σχεδιαστεί η οικονομική βιωσιμότητα στο επίπεδο του συνόλου του οικονομικά δραστήριου πληθυσμού και να μην περιορίζεται σε τμήματα αυτού.

3ον. Η οργανωτική ενοποίηση συνεπάγεται κατά κανόνα την οικονομική ενοποίηση αλλά η ενοποίηση των ασφαλιστικών καθεστώτων είναι ένα άλλο πεδίο. Θα μπορούσαμε να φανταστούμε (ανεξάρτητα από το πώς κρίνεται αυτό) ένα νέο ασφαλιστικό των ελεύθερων επαγγελματιών βασισμένο σε άλλες αρχές από αυτές των μισθωτών. Θα μπορούσε να υιοθετηθεί η σύνδεση εισφοράς με το φορολογικό εισόδημα ως μία παραλλαγή ενός από τα ευρωπαϊκά συστήματα που αναφέρονται.

4ον. Στόχος του συνολικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης είναι να οργανώνει το θεσμό με όρους κοινωνικής

δικαιοσύνης. Δεν προκύπτει αυτόματα και μηχανιστικά ότι οι κοινοί κανόνες θα επιφέρουν ένα κοινωνικά δίκαιο αποτέλεσμα. Εξαρχής, ο ν.4387/2016 προέβλεπε ευνοϊκή μεταχείριση και εξαιρετικές ρυθμίσεις στη σύγκριση μεταξύ μισθωτής και ανεξάρτητης εργασίας αλλά και σε σχέση με τους αγρότες. Οι διαφορές αυτές γίνονται περισσότερο ευδιάκριτες με τις μεταγενέστερες παραμετρικές ρυθμίσεις και ενδεχομένως να διευρυνθούν ακόμα περισσότερο με τις αναμενόμενες αποφάσεις των ανώτατων δικαστηρίων.

5ον. Στη θεωρία, ο νομοθέτης και σχεδιαστής του νέου ασφαλιστικού συστήματος είχε στη διάθεση του ευρύτατες δυνατότητες και πληθώρα εναλλακτικών λύσεων, Στην πράξη, οι επιλογές του περιορίστηκαν αισθητά από το προϋπάρχον σύστημα, από την οικονομική συγκυρία, από τα δομικά χαρακτηριστικά του ελεύθερου επαγγέλματος στην ελληνική οικονομία και από τις έμπρακτες δυνατότητες του κρατικού μηχανισμού, φορολογικού και ασφαλιστικού. Η πρόβλεψη ελάχιστης εισφοράς

ανεξάρτητα από την ύπαρξη μη-δενικών ή αρνητικών εισοδημάτων διατηρεί τελικά τη σύνδεση της ασφάλισης με την άσκηση του επαγγέλματος. Αντίστοιχα, η διατήρηση υψηλότερου ποσοστού (20%) μέχρι το μηνιαίο κατώφλι του κατώτατου μισθού δικαιολογείται από την παραδοχή ότι η μεγάλη πλειοψηφία των ασφαλισμένων καταβάλλει με αναφορά στην ελάχιστη αυτή βάση.

6ον. Τα βασικά κριτήρια για τον επιτυχημένο σχεδιασμό ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης είναι η βιωσιμότητα, η επάρκεια και η προσιτότητα, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις δυνατότητες του επαγγελματία στην παρούσα οικονομική συγκυρία και μακροπρόθεσμα. Η μεταρρύθμιση του 2016 δίνει έμφαση στην προσιτότητα των εισφορών αλλά η μείωση αυτή οδηγεί σε ανεπαρκείς συντάξεις. Η δε βιωσιμότητα εξαρτάται μεν από το σύνολο του οικονομικά ενεργού και ασφαλισμένου πληθυσμού αλλά βασίζεται σε ένα αδιέξοδο λιτότητας που αναπαράγει ατροφικά έσοδα και ανεπαρκείς παροχές.

7ον. Η χαμηλή ανταποδοτικότητα του νέου μοντέλου, η οποία συνεπάγεται αναπλήρωση 40,5% στο ανταποδοτικό τμήμα για 40 έτη ασφάλισης, εξασθενεί κατ' ουσίαν το κίνητρο ασφάλισης και αυξάνει το «όφελος» απόκρυψης των δηλωθέντων εισοδημάτων.

8ον. Εφόσον το δημοσιονομικό κόστος των δημόσιων συντάξεων πρέπει να παραμείνει σταθερά περιορισμένο, οποιαδήποτε παρέμβαση στα ποσοστά αναπλήρωσης για την αποκατάσταση της αναγκαίας ανταπόδοσης ενδεχομένως να επηρεάσει αρνητικά την αναδιανεμητική λειτουργία των συντάξεων και την κλιμάκωση της εθνικής σύνταξης.

Συνολικά, η μεταρρύθμιση του Ν.4387/2016 δεν είναι ούτε αυτονόητη, όπως αποφάσισαν να την παρουσιάσουν οι εισηγητές της, ούτε αδιανόητη, όπως ισχυρίζονται οι πολέμιοι της. Για τους ελεύθερους επαγγελματίες, η μεταρρύθμιση των εισφορών και των παροχών συνιστά μία προσπάθεια προσαρμογής στην κρίση της αγοράς και τη δημοσιονομική κρίση αντίστοιχα, η οποία ελαφρύνει τις υποχρεώσεις

εισφοράς και μειώνει της προσδοκίες παροχών.

Πρόκειται για μία μεταρρύθμιση στα πρώτα της βήματα και ακόμη εν εξελίξει, διαπίστωση που επιβεβαιώνεται από τις συνεχείς «διορθωτικές» παρεμβάσεις που αλλοιώνουν την κεντρική ιδέα των κοινών κανόνων για όλους. Προοπτικά, πρέπει να αναφερθεί ότι παραμένουν ακόμα -3 έτη μετά την λειτουργία του ΕΦΚΑ και του νέου κοινωνικοασφαλιστικού καθεστώτος ελευθέρων επαγγελματιών- **σοβαρές εκκρεμότητες για την εξέλιξη της μεταρρύθμισης του 2016.**

Οι αποφάσεις της Ολομέλειας του ΣτΕ, ορισμένες εκ των οποίων εξετάσαμε επειδή είχαν ειδικό ενδιαφέρον για την κοινωνική ασφάλιση των ελευθέρων επαγγελματιών, κατά κύριο λόγο επιβεβαιώνουν την μεταρρύθμιση του 2016. Αποδέχονται την νέα οργανωτική μορφή της κοινωνικής ασφάλισης, αποδέχονται την ενοποίηση των κοινωνικοασφαλιστικών καθεστώτων μεταξύ παλαιών και νέων ασφαλισμένων και αλλάζουν σε επίπεδο μόνο παραμέτρων τις προϋποθέσεις υπολογισμού της κύριας σύνταξης, χωρίς να αμφισβητούν το

διαχωρισμό εθνικής και ανταποδοτικής σύνταξης.

Αναφορικά με τις εισφορές του ελεύθερου επαγγελματία, οι εναλλακτικές λύσεις που διαθέτει ο νομοθέτης για να συμμορφωθεί με τις δικαστικές αποφάσεις, λύσεις που ενδέχεται να τον οδηγήσουν, είτε σε διατήρηση της βασικής λογικής του υπάρχοντος μοντέλου με αναφορά της εισφοράς στο δηλωθέν εισόδημα του προηγούμενου έτους, είτε σε εκ νέου μετάβαση σε άλλο τρόπο καθορισμού των εισφορών.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αναγνώστου – Δεδούλη Α. (1999), «Οργανωτική και λειτουργική αναδιάρθρωση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης», Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών, 7,705
- Βακαλόπουλος Γ. (1993), «Εξέλιξη της συνταξιοδοτικής προστασίας στη μεταπολεμική Ελλάδα», Επιθεώρησης Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης, ΛΕ', σσ. 487–509
- Διεθνές Γραφείο Εργασίας, Η κοινωνική ασφάλεια. Σειρά μαθημάτων εργατικής εκπαίδευσης, 1965
- Θεοδωρουλάκης Μ. & Κουμαριανός Ε. (2019), «Ελαστικές μορφές απασχόλησης και οι επιπτώσεις στο ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης», Κοινωνική Πολιτική, τ. 11, σσ.7–41
- Καραγιάννη Β. (2002), Ασφάλιση και επιδόματα ανεργίας: Συγκριτική ανάλυση της επιδοματικής πολιτικής στην Ελλάδα και στις χώρες της Ε.Ε., Αθήνα: Σάκκουλας
- Κρεμαλής Κ. (1985), Δίκαιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα
- Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (ΥΠ.Ε.Κ.Α./Ε.Φ.Κ.Α.) – 1η ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΟΟΔΟΥ έτους 2019 του Κέντρου Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών, https://www.efka.gov.gr/sites/default/files/2019-04/2019_a_trim_keao.pdf
- Κουμαριανός Β. (2017), «Η Ενοποίηση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης: Ο Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης ως Οργανωτικό Όχημα για την Νέα Αρχιτεκτονική των Συντάξεων», Κοινωνική Πολιτική, τ.8, σσ.50–73
- Παπαρηγοπούλου – Πεχλιβανίδη Π. (2016), Δίκαιο της Κοινωνικής Ασφάλισης, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- Πρωτοπαπαδάκης Π. (2018), «Η αυτοαπασχόληση στην Ευρώπη και την Ελλάδα: Διαχρονική επιλογή και ανθεκτική πραγματικότητα», Ερευνητικά Κείμενα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 1, σσ.32

- ΣτΕ 92-4/2001, Επιθεώρηση Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλισης, ΜΓ' (2001), με αφορμή την ενοποίηση του ΤΕΑΔΥ.
- Στεργίου Α. (2005), Αυτοαπασχολούμενος και μισθωτός στην κοινωνική ασφάλιση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα
- Σωτηρόπουλου Δ. (2003), Όψις Βαβυλωνίας: ερμηνείες της μεταπολεμικής ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα, στο Βενιέρης Δ. - Παπαθεοδώρου Χ. (επιμ.), Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα: Προκλήσεις και προοπτικές, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ.89-131
- Ψηλός Γ. (1986), «ΤΕΒΕ και ΤΑΕ. Δύο Ταμεία που ασφαλίζουν ομοειδείς κατηγορίες», Συνδικαλιστική Επιθεώρηση, Νο. 17, σ. 66
- Ψηλός Γ.(2000), «Το Ταμείο Νομικών. Ασφαλιζόμενοι - Πόροι - Σύνταξη παλαιών ασφαλισμένων», Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας (ΔΕΝ 1332/2000.353)

Ξενόγλωσση

- Börsch-Supan A. (2005), "From traditional DB to notional DC systems: the pension reform process in Sweden, Italy and Germany", Journal of the European Economic Association: Papers and Proceedings of the Nineteenth Annual Congress of the European Economic Association, Oxford University Press, 3 (2/3), pp. 458-465
- Brown J. , (1992), A policy vacuum: social security for the self-employed, York: Joseph Rowntree Foundation
- Feldstein, M. (2002), "Introduction: An American Perspective", in M. Feldstein and H. Siebert (eds.), Social Security Pension Reform in Europe, Chicago: University of Chicago Press, pp.1-8
- Orszag P. & Stiglitz J. (2001), "Rethinking Pension Reform: Ten Myths about Social Security Systems", in R.Holzmann & J.E.Stiglitz (eds) New Ideas About Old Age Security: Toward Sustainable Pension Systems in the 21st Century, Washington D.C: The World Bank, pp. 17-56
- Pedersini R. - Coletto D. (2010), Self-employed workers: industrial relations and working conditions, Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions

- Pieters D. (1993), Introduction to the basic principles of social security, Deventer – Boston: Kluwer Law and Taxation
- Pieters D. & Schoukens P. (1994), Legal comparison of the social security protection of the self-employed in the Member-States of European Community, in P. Schoukens (ed.), Social protection for the self-employed in the European Union, Deventer/Boston: Kluwer Law & Taxation, pp.5–25
- Schoukens P. (1999), "Comparison of the Social Security Law for Self-Employed Persons in the Member States of the European Union", in D. Pieters (ed.), Changing Work Patterns and Social Security, Hague-London-Boston: Kluwer Law International, pp. 63–98
- Social Security Administration, Office of Retirement and Disability Policy, Office of Research, Evaluation and Statistics (2018) – ISSA, Social Security Programs throughout the World: Europe, 2018, Washington: SSA Publication No. 13-11801
- Stergiou A. (2011), "Public- Private Partnerships in the statutory pension systems: A new interaction between public and private", Social Cohesion and Development 2011, 6 (2), pp. 103–116
- Symeonidis G., Diliagka D. & Tsetoura A. (2014), "The legal protection of the accrued contributions in the Greek Public Pension Fund for the Self-Employed in view of the latest reductions, Social Cohesion and Development, 9 (1), pp. 29–48. doi: <http://dx.doi.org/10.12681/scad.8924>
- Williams D. (1999), "Les travailleurs indépendants: promotion de l'autoprotection", Revue Internationale de Sécurité Social, 52 (1), pp. 7–36

Πηγές δεδομένων:

- EUROFOUND – European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (<https://www.eurofound.europa.eu/>)
- MISSOC – Mutual Information System on Social Protection (<https://www.missoc.org/>)
- OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development (<https://www.oecd.org/>)

Το καθεστώς κοινωνικοασφαλιστικής προστασίας των ελεύθερων επαγγελματιών διαμορφώνεται εντός του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος παράπλευρα με τους θεσμούς κοινωνικής ασφάλισης των μισθωτών, ως ένα ιδιαίτερο και κατακερματισμένο μοντέλο προστασίας. Οι μεταρρυθμίσεις των τελευταίων ετών προβλέπουν μείζονες αλλαγές σε βάθος στο καθεστώς κοινωνικής ασφάλισης του ελεύθερου επαγγελματία. Πρόκειται για την μεταρρύθμιση στην οποία -μαζί με την οργανωτική ενοποίηση όλων των φορέων κύριας κοινωνικής ασφάλισης- επιχειρήθηκε να εφαρμοστούν ενιαίοι κανόνες για όλους τους ασφαλισμένους, ανεξάρτητα από τη φύση της οικονομικής δραστηριότητας. Στην παρούσα Μελέτη εξετάζονται τα βασικά αποτελέσματα της μεταρρύθμισης του ασφαλιστικού των ελευθέρων επαγγελματιών αυτή και συγκρίνεται η μεταρρύθμιση με παραδείγματα διαφορετικών μοντέλων πολλών ευρωπαϊκών χώρων. Αξιολογούνται τα αποτελέσματα των αλλαγών στον υπολογισμό των εισφορών και των παροχών. Παράλληλα, αναδεικνύονται προβλήματα πρόσβασης στη σύνταξη και το βοήθημα ανεργίας ως ειδικές μορφές έκφρασης της οικονομικής κρίσης στο ασφαλιστικό των ελευθέρων επαγγελματιών.

**Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

